

ADOLFO BIOY CASARES s-a născut la 15 septembrie 1914 la Buenos Aires. A călătorit prin Europa și SUA în anii '20. În 1933 și-a început studiile la Universitatea din Buenos Aires, dar a renunțat curând la ele ca să se dedice carierei de scriitor.

Timp de peste o jumătate de veac, Casares a fost un membru activ al scenei culturale argentinene și un scriitor prolific. Publicațiile sale includ numeroase romane, povestiri, articole, eseuri etc. Scrierile lui au fost traduse în multe limbi, iar interesul față de opera sa a tot crescut în ultimii ani.

În 1990 prodigioasă carieră literară a lui Adolfo Bioy Casares a fost încununată prin decernarea premiului Cervantes, distincția cea mai înaltă pentru scriitorii de limbă spaniolă.

A încetat din viață la 8 martie 1999, la Buenos Aires.

Scrieri:

La invención de Morel (1940), El perjurio de la nieve (1944), Plan de evasión (1945), La trama celeste (1948), El sueño de los heroes (1954), Historia prodigiosa (1956), Guirnalda con amores (1959), El lado de la sombra (1962), El gran serafín (1967), Diario de la guerra del cerdo (1969), Dormir al sol (1973), Aventuras de un fotógrafo en La Plata (1985), Historias desaforadas (1986), Una muñeca rusa (1991), Un campeón desaparejo (1993) etc.

Scrieri în colaborare:

Seis problemas para don Isidro Parodi (1942), cu J.L. Borges, Dos fantasías memorables (1946), cu J.L. Borges, Los que aman, odian (1946), cu Silvina Ocampo, Un modelo para la muerte (1946), cu J.L. Borges, Crónicas de Bustos Domecq (1967), cu J.L. Borges, Nuevos cuentos de Bustos Domecq (1977), cu J.L. Borges.

ADOLFO BIOY CASARES

O PĂPUȘĂ RUSEASCĂ

Povestiri

Traducere din spaniolă de
ANCA MĂNIUȚIU
 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Colecție îngrijită de IOANA PÂRVULESCU
Coperta colecției
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BIOY CASARES, ADOLFO

O păpușă rusească: povestiri / Adolfo Bioy Casares;
trad.: Anca Măniuțiu.

— București: Humanitas, 2003

(Cartea de pe noptieră; 50)

ISBN: 973 - 50 - 0358 - 9

I. Măniuțiu, Anca (trad.)

821.134.2 - 32 = 135.1

ADOLFO BIOY CASARES

UNA MUNECA RUSA

Heirs of ADOLFO BIOY CASARES, 1991

HUMANITAS, 2003, pentru prezenta versiune
românească

ISBN 973 - 50 - 0358 - 9

O păpușă rusească

Durerile de coloană m-au ținut aproape un an de zile cu desăvârșire rupt de lume. Nu ieșeam din singurătatea mea decât arareori, și atunci numai ca să colind pe la diverse cabinete de consultație și institute specializate în radiografii și analize. La un moment dat, amintindu-mi de Aix-les-Bains, mi-am spus că n-ar fi rău să încerc și o cură de băi termale. Ca să fiu sincer, mi-am amintit în primul rând de faima pe care lumea cea mai elegantă și mai frivolă a Europei o aducea, cu fastul ei sezonier, acestui orașel, dar și de apele sale, ale căror virtuți curative erau

cunoscute încă de pe vremea lui Iuliu Cezar. La drept vorbind, ca să scap de starea sufletească apăsătoare în care mă găseam și pentru ca schimbarea să fie binefăcătoare și trupului, cred că aveam nevoie, mai mult decât de ape, de frivolitate.

Am luat avionul spre Paris, unde am stat mai puțin de o săptămână; un tren m-a dus, apoi, la Aix-les-Bains. Am coborât într-o gară atât de mică și de modestă, încât m-am gândit: „Cât bun-gust, în țările vechiului continent! Și cât de grandomani suntem noi, în America noastră! Ar încăpea patru gări ca cea din Aix în noua gară din Mar del Plata”. Formulând ultima parte a acestei reflecții, mărturisesc că am fost copleșit de un plăcut sentiment de mândrie patriotică.

Ieșind din gară am zărit două bulevarde: unul paralel cu calea ferată, iar celălalt perpendicular. Pe cel dintâi se îndrepta spre mine un pescar cu undița pe umăr și cu un coș în mână. N-am luat în seamă ofertele pe care mi le făcea un taximetrist și m-am apropiat de pescar.

— Fiți amabil, am zis, mi-ați putea spune cum să ajung la „Palace Hotel”?

— Veniți cu mine. Mă duc într-acolo.

— Nu credeți că ar fi bine să iau un taxi?

— Nu e nevoie. Urmați-mă.

L-am ascultat, cu teama că greutatea celor două valize ar putea avea consecințe nefaste asupra mijlocului. Am luat-o pe celălalt bulevard, unde drumul, o bună bucată, urcă pieptiș. Ca să nu mă mai gândesc la bietul meu mijloc, l-am întrebat:

— Cum a mers pescuitul?

— Bine. Cu toate că pescuitul într-un lac bolnav nu prea îți aduce cine știe ce satisfacții. Cum să vă spun, de fapt nu e-o plăcere decât pe jumătate, de vreme ce pescarul nu se poate bucura de trofeul lui, mâncând ori dăruind prietenilor ceea ce a pescuit.

— Și de ce n-o poate face?

— Ia priviți! În coșul ăsta am o mulțime de ombles

chevaliers¹. Numai cât te uiți la ei și-ți lasă gura apă. Dacă îi mănânci, ți se poate întâmpla însă ceva supărător. Să cazi la pat, de pildă. Poate că exagerez, dar nu prea tare.

— E cu putință?

— Desigur. Ba chiar mai mult: e probabil. Poluarea, scumpe domn, poluarea. Am ajuns.

Tocmai voiam să-l întreb unde, dar am înțeles că nu mai vorbea nici despre poluare, nici despre pescuit.

— Să nu-mi spuneți că ăsta e hotelul?! am exclamat cu o sinceră uluire.

— Chiar ăsta. De ce întrebați?

— Doar așa.

M-am dat câțiva pași înapoi și am privit clădirea: nu era mică, dar nici n-avea nimic dintr-un palat, deși la înălțimea etajului patru se putea citi, scris cu litere uriașe: Palace Hotel.

Odată ajuns în holul de la intrare, spațios dar cu fotolii care păreau destul de șubrede, m-am îndreptat spre recepție. Aici, în locul domnului elegant, în sacou negru, la care mă așteptam, mă întâmpină o femeie tânără, drăguță, îmbrăcată într-o rochie cenușie oarecare.

— Aveți camera douăzeci și patru, mi-a spus.

Urmați-mă, vă rog.

Am remarcat că era șchioapă. Ne-am înghesuit cu chiu cu vai, doamna, eu și valizele, într-un lift foarte îngust, cu uși cu resort ce păreau, în orice clipă, gata să te izbească ori să te prindă între ele. Urcam cu atâta încetineală, încât am avut răgaz să citesc nu numai instrucțiunile de folosire a ascensorului, dar și o ordonanță municipală care interzicea accesul minorilor neînsoțiți în lift. Ne-am oprit la etajul doi.

Odaia mea era mare, cu draperii și huse din creton uzat și îngălbenit, în baie, lângă W.C., era o bară de alamă de care te puteai sprijini, iar rezervorul era montat sus și avea lanț. O bară de alamă identică se găsea și în apropierea bideului. Picioarele vanei se terminau cu niște

1 ombles chevalier (fr.) – varietate de somon care trăiește în lacurile de munte ale Europei occidentale (n. t.).

gheare așezate peste patru sfere de metal vopsite în alb.

La ora unu am coborât să iau prânzul. Mi-a ieșit în întâmpinare maître d'hôtel: era chiar pescarul pe care îl întâlnisem în fața gării. L-am întrebat ce îmi recomandă. Avea acum un cu totul alt aer și mi-a răspuns, plin de morgă profesională, cu multă siguranță:

— Pateul din carne de pasăre e o specialitate a casei și e pe drept cuvânt renumit; aş putea să vă ofer și niște ombles chevaliers pescuiți în lac.

I-am spus că aş prefera niște carne de vită.

O omletă cu cartofi prăjiți și apoi carne de vită, bine friptă. Mâncarea a fost delicioasă, dar porțiile cam lăsau de dorit. Am fost servit de o fetișcană îndemânată și prietenoasă, pe care o chema Julie.

Cu oarecare invidie, am observat la o altă masă un domn care era servit cu multă sollicitudine de o tânără cu o înfățișare mai plăcută decât cea a lui Julie, de însuși maître d'hôtel și de sommelier². Aveau cu toții un aer curtenitor, părând că îi sorb cuvintele și întrecându-se să-i îndeplinească dorințele. „Probabil că e vreun bogătaş”, mi-am zis eu. Lângă masa lui, confirmându-mi ipoteza, se găsea o frapieră argintie, cu o sticlă de champagne. M-am gândit: „În orice caz, e om cu vază. Poate chiar industriașul cel mai important din regiune”. Oricum, porțiile pe care i le serveau erau cu mult mai mari decât ale mele.

Constatarea asta m-a scos din sărite și tocmai mă pregăteam să o chem pe Julie ca să-i cer socoteală. I-aș fi spus: „Se pare că pentru unii sunteți mumă și pentru alții ciumă”. Cum însă nu-mi venea în minte un cuvânt franțuzesc, m-am lăsat păgubaș. Când omul s-a ridicat să plece și s-a întors cu fața spre mine, îndreptându-se spre ieșire, nu mi-a venit să-mi cred ochilor. Și pe bună dreptate. Bărbatul important, cu părul negru și creț, cu ochii mari de june-prim de cinema, cu costumul la două rânduri, care-i venea ca turnat, cu pantofii de lac ascuțiți

2 sommelier (fr.) – chelner însărcinat cu servirea vinurilor și a lichiorurilor într-un restaurant (n. t.).

la vârf, părând că descinde de-a dreptul din anii douăzeci, nu era altul decât Pollo³ Maceira, colegul meu de bancă de la Institute Libre. Cred că surpriza lui a fost tot atât de mare ca și a mea. Și-a deschis brațele și, fără să-i pese că atrage atenția comensilor francezi, care vorbeau în șoaptă, a răcnit:

— Frate! Tu aici! Să vezi și să nu crezi!

M-a îmbrățișat. A expediat-o apoi pe Julie, care îmi adusese nota de plată, spunându-i că o va achita el, mai târziu. Ne-am dus să ne așezăm în fotoliile din hol. Cum nu-mi place să vorbesc despre boala mea, i-am spus că lumbagoul era doar un pretext ca să vin să petrec o vreme printre cei din lumea bună... Maceira m-a întrerupt, spunându-mi:

— Și când colo, ai dat peste bătrâneii care vin aici prin Asigurările sociale. Să mori și alta nu!

Și eu am pățit la fel. Doar mă cunoști. Mi-am zis:

deocamdată singura soluție valabilă pentru un latino-american, aici în Franța, este să pună mâna pe o avere frumoșică... Venisem cu gândul nebunesc de a întâlni aici elita societății și, cum mă descurc de minune cu femeile...

Avea să descopere însă curând că lumea mondenă a orașelului Aix încetase să mai existe încă înaintea celui de-al doilea, dacă nu chiar a primului război mondial.

— Acum are alte farmece, i-am spus.

— Așa e. Dar nu cele la care te-ai fi așteptat.

— Ești dezamăgit?

— Nu mai mult decât tine, a replicat el, îmbrățișându-mă din nou.

— Lăsând gluma la o parte, văd totuși că ai un aer destul de prosper.

— N-o să-ți vină să crezi, dar am găsit ceea ce căutam, mi-a răspuns, fără să-și poată stăpâni râsul.

— Ai dat de o femeie bogată cu care să te însori?

— Exact. Povestea e de-a dreptul extraordinară. Firește că n-ar trebui s-o povestesc, dar față de tine, frate, n-am secrete.

3 pollo (sp.) - pui și (fig. fam.) - șmecher, ștrengar (n. t.).

Iată istoria pe care mi-a povestit-o Maceira:

Sosise la Aix cu banii pe care îi câştigase într-o zi norocoasă la cazinoul din Deauville. Îşi pusese serios în gând să cunoască o femeie bogată.

Mi-a spus sentenţios:

— Căutam marea soluţie.

În cea de-a treia zi de când se tot vântura prin hoteluri, mânca pe la restaurante iar seara se ducea în parc să asculte concertul dat de orchestra oraşului, şi-a zis: „De aici nu iese nimic”, şi i-a comunicat proprietăresei hotelului intenţia sa de a pleca în ziua următoare.

— Ce păcat! exclamă aceasta, sincer mâhnită.

Plecaţi chiar cu o zi înainte de marele bal.

— Ce bal?

Era vorba de petrecerea pe care o dădea un anume domn Cazalis, „important industriaş din zonă”, în cinstea fiicei sale, Chantal.

— La Hotelul Ducilor de Savoia, un adevărat palace, la Chambéry. Doamna pronunţase cu multă satisfacţie cuvântul palace.

— Cât de departe e Chambéry?

— E la numai câţiva kilometri de aici.

— De fapt, nici nu ştiu ce mi s-a năzărit să vă întreb. N-am fost invitat şi nici măcar n-am smoking.

Proprietăreasa a fost de părere că nu merită să te ruinezi cumpărând un smoking ca să-l îmbraci o singură seară iar apoi să-l ții în dulap.

A mai adăugat:

— De altfel, nici vorbă să găsiţi un smoking de gata în magazinele din Aix şi, în vremuri ca acestea pe care le trăim, puteţi căuta mult şi bine în toată Franţa şi tot nu veţi întâlni un croitor dispus să vă facă acest costum de pe o zi pe alta.

Vreţi să vă spun de ce? Nu-i niciun secret: nimeni nu mai munceşte cu tragere de inimă.

— Păcat, murmură Maceira, ca să spună şi el ceva.

— Ce-ar fi să încercaţi smokingul răposatului meu soţ? Să fiu în locul dumneavoastră, n-aş refuza

propunerea, sugeră proprietărea.

Ei, ce spuneți?... Bărbah-meu era cam de talia dumneavoastră și, oricum, un centimetru în plus sau în minus nu contează.

A urmat-o pe femeie în apartamentul ei. Spre surprinderea lui, Maceira a descoperit aici o adevărată casă în interiorul hotelului, și încă o casă aranjată cu mult gust, lucru la care nu se așteptase câtuși de puțin, dacă te gândești că imaginea despre hotelul „Palace” din Aix se confunda pentru el cu cretonul uzat din odaia lui și cu fotoliile șubrede din hol. „Șchioapa asta știe să trăiască, nu glumă!”, și-a zis el. Mobilele din apartament erau de pe vremuri și foarte frumoase, dar ceea ce a stârnit cel mai mult interesul prietenului meu a fost o păpușă rusească.

— Un dar de la tata, îl lămuri femeia. Trebuie că pe vremea aceea eram tare mică ori tare nătângă, deoarece tata a crezut de cuviință să-mi explice: „Are înăuntru niște păpuși identice, dar de mărimi mai mici. Dacă una se strică, îți rămân celelalte”.

Apoi doamna i-a adus smokingul, spunându-i:

— Îmbrăcați-l, până mă duc să caut un papion. Am unul pe aici pe undeva.

Și-a pus resemnat costumul, dar când s-a privit în oglindă a exclamat:

— Nu e rău deloc!

— Nu v-ar fi stat mai bine nici dacă v-ar fi fost făcut pe măsură, a confirmat din ușă proprietărea.

Sâmbătă avu loc balul. La intrare ar fi trebuit să prezinte invitația, însă a spus că o uitase.

Dacă reușise să intre, asta nu se datora, după părerea lui, decât aplombului pe care i-l dădea smokingul.

Ca să nu atragă atenția (având în vedere că era neînsoțit și poate unicul necunoscut printre toți oamenii aceia) a intrat în vorbă cu o doamnă în vârstă. După ce au dansat două sau trei dansuri, s-au dus la buffet. Tocmai se pregăteau să ciocnească cupele cu champagne, când într-**e** ei s-a strecurat o tânără blondă, foarte frumoasă („o fi vreuna din belgienele acelea rumene și zvăpăiate după

care mă dau în vânt”, se gândi el) și a spus:

— Văd că n-aveți de gând să mă invitați la dans, așa că o fac eu.

Râdea cu o veselie irezistibilă, în timp ce dansau, l-a rugat să nu se supere („auzi colo, să mă supăr!”), adăugând că, văzându-l acaparât „de cucoana aia”, crezuse că era de datoria ei să-l salveze. L-a dus apoi la o masă unde se găseau prieteni de-ai ei și a făcut prezentările. Lui Maceira îi trecu fulgerător prin minte: „Când va trebui să-mi spun numele, mă vor descoperi”. Voia să spună: „Vor descoperi că sunt un intrus”. N-a trebuit să-și dea însă numele și a presupus că ea voia să-i dea de înțeles că l-ar cunoaște; ori poate să-i facă pe ceilalți să creadă lucrul ăsta... Maceira îmi explică:

— Când o femeie pune ochii pe tine, se ferește să fie prea curioasă. Nu de alta, dar nu-i convine să găsească motive să te lase din mână!

— Norocosule! am spus eu.

— Mai norocos decât îți închipui.

— Să nu-mi spui că era fica industriașului!

— Chiar ea.

Îmi mărturisi atunci că, în dorința lui arzătoare de a o măguli, era cât pe-acți să facă o gafă.

Se pare că i-a spus:

— Strașnic om trebuie să fie tatăl dumitale!

Petrecerea asta e un gest de mare senior. Jos pălăria!

Chantal l-a privit un timp îngândurată, ca și cum ar fi vrut să-i pătrundă gândurile și, într-un târziu, a izbucnit în râsul acela plin de veselie care era numai al ei.

— Farsorule! a exclamat ea. M-ai păcălit!

Eram gata să cred că vorbești serios! Fii liniștit, oricâte petreceri ar da tata în cinstea mea, tot nu mă cumpără.

Pătimașă și parcă sub imperiul unei obsesii, fata a început să-i explice că partidul ecologist, din care făceau parte ea și Benjamin Languellerie, pornise o campanie împotriva întreprinderii tatălui ei, a cărei fabrică polua lacul Le Bourget.

Maceira a reținut numaidecât numele lui Benjamin Languellerie. În mințea lui a încolțit pe loc bănuiala că era vorba de un rival. Explicația liniștitoare a venit ceva mai târziu: Languellerie, prieten de-al tatălui ei și de aceeași vârstă cu acesta, era ca un fel de unchi pentru Chantal.

O știa de când era copilă și, în ciuda diferenței mari de vârstă, prietenia lor a fost dintotdeauna trainică. E adevărat că la un moment dat a intervenit o schimbare destul de însemnată: dacă, la început, atitudinea ocrotitoare și îngăduitoare a lui Languellerie fusese ca o pavăză împotriva severității excesive a tatălui, odată cu trecerea anilor (cam pe vremea când fata avea cincisprezece ori șaisprezece ani) aceasta se transformase într-o camaraderie galantă și partizană care îmbrățișa fără rezerve toate pasiunile și maniile ei trecătoare, fie că era vorba de psihanaliză, de nonconformism, de balet sau de cea de acum, care era ecologia. Languellerie aderase și el la partidul ecologist, iar acest lucru dovedea limpede că, dacă ar fi avut de ales între tată și fiică, ar fi ales-o pe fiică, fără să șovăie. Cazalis nu-i putea nicicum ierta faptul că intrase în acest partid, deoarece, la vremea aceea, ecologiștii se confundau cu războiul care se ducea împotriva fabricii sale. Muncitorii din fabrică îl numeau pe Languellerie, în tot felul de fițuici volante ori în nerușinate inscripții pe ziduri, Iuda; și tot așa îl numea și domnul Cazalis, în câte o discuție cu fiica lui.

Maceira tocmai se pregătea s-o roage pe Chantal să i-l arate pe tatăl ei, dacă se afla cumva prin preajmă, „ca să-mi cunosc socrul”, când își reaminti că trebuie să-și înfrâneze curiozitatea: aflând că nu-l cunoaște pe domnul Cazalis, fata putea să deducă foarte ușor că acesta nu-l invitasese și că era, de fapt, un intrus. „Cine știe”, își spuse el, „dacă n-aș pierde într-o clipă tot ceea ce sunt pe cale să câștig”.

După noaptea petrecerii, Chantal și Maceira s-au văzut în fiecare zi, iar întâlnirile lor au devenit foarte curând pătimașe. Fata îi dădea atâtea mărturii de dragoste, încât Maceira, așa „vulpoi bătrân și

neîncrezător” cum era, a ajuns încetul cu încetul la convingerea că se îndreptau cu pași siguri spre căsătorie. „Ce mi-aș putea dori mai mult!” își spunea el. „E o fată clasa-ntâi și mă simt grozav cu ea”.

— N-am auzit-o niciodată spunând vreo stupizenie, m-a încredințat Maceira. Poate că singura prostie pe care aș putea să i-o reproșez este ecologia. Și ascultă-mă bine: nici măcar nu sunt convins că e o stupizenie, deși, în ce mă privește, n-aș mișca un deget ca să protejez bietul nostru pământ. Unde mai pui că atitudinea lui Chantal dovedea și o intransigență morală ieșită din comun. Pur și simplu nu-ți venea să crezi: era hotărâtă să declare război propriilor ei interese.

Adică propriilor noastre interese. Dacă ar fi fost după mine, n-aș fi renunțat nici măcar la un franc din milioanele domnului Cazalis, cu toate că, la drept vorbind, sunt atât de multe, încât și în cazul în care s-ar fi închis fabrica, Chantal și cu mine am fi putut trăi în lux și fără nicio grijă, tot restul vieții. Nu știu dacă am fost limpede: dacă ei nu-i păsa că își micșorează astfel propria avere, mie nici atât, în cadrul unor limite rezonabile, firește.

A început atunci o perioadă pe care Maceira n-avea s-o uite cu ușurință. Deși dormea toate nopțile la hotelul său din Aix, își petrecea cea mai mare parte a timpului cu Chantal, la Chambéry ori făcând excursii prin Savoia, una dintre cele mai frumoase regiuni ale Franței. Au fost la Annecy, la La Charrette, la Belley, la Collonge, unde există și un castel, la Chamonix, la Megeve. Odată, după ce a însemnat pe o hartă a regiunii orașele și satele pe unde trecuseră până atunci, Chantal a afirmat:

— Dacă vrei să-ți cunoști ca lumea provincia, cel mai nimerit lucru este să-ți iei un iubit străin.

Cu ochii ațintiți pe hartă, obișnuia deseori să facă și observații de genul: „La Evian, n-am făcut încă dragoste”.

În grupul de prieteni ai lui Chantal, situația lui Maceira era recunoscută și respectată ca atare. „Sunt al naibii de norocos!” și-a zis el nu o dată. O singură grijă îl năpădea uneori pe neașteptate: cât o să-l mai tină, oare,

punga? Într-adevăr, Chantal n-avea obiceiul să plătească (obicei tipic pentru unele femei bogate și întotdeauna jignitor pentru amorul propriu masculin). Totuși între vlăguirea atât de plăcută pe care o resimțea seara și somnul binemeritat al nopții, îi rămânea prea puțin timp lui Maceira să-și facă griji. De altfel, notele de plată de pe la hanuri și restaurante, care însumate ar fi putut să-l alarmeze, luate fiecare în parte, îi măguleau orgoliul.

Nu petreceau împreună, desigur, ceasurile pe care Chantal le dedica partidului ecologist; apoi însă, fata îi povestea, cu inima deschisă, toate vicisitudinile campaniei împotriva fabricii tatălui ei. La un moment dat, a adus vorba despre faptul că activiștii sindicatului muncitoresc trimit scrisori de amenințare.

— Cui? întrebă Maceira.

— Mie, bineînțeles. Și unchiului Benjamin, sărmanul. Așa îl numea ea pe Languellerie.

Deși avea destule motive reale de îngrijorare, fie și numai din pricina amenințărilor din scrisori și a cheltuielilor care sporeau vertiginos, aceea a fost o perioadă fericită pentru Maceira.

Ajunsesese să se simtă uluit de cursul triumfal pe care îl luase viața lui.

— Îți dai seama că mă feream să recunosc așa ceva.

— De ce?

— Din superstiție, firește. Știi, sunt mai superstițios decât un artist și mi-am zis că o să-mi poarte ghinion dacă-mi tot repet că stau sub o stea norocoasă. Noroc, ce-i drept, am avut - rosti el sentențios, părând să uite de codul lui de superstiții. Ori ți se pare că exagerez? Iubit de o femeie, pe cât de frumoasă, pe atât de bogată, care nu numai că nu se sfia să-și arate dragostea pentru mine, dar mai și povestea în dreapta și în stânga despre planurile ei după ce ne vom fi căsătorit... Singura mea teamă era că nunta nu va avea loc la timp. Vreau să spun, înainte ca eu să ajung fără o lețcaie. Cert e că numai și numai hazardul mi-a scos-o în cale pe această femeie în toate privințele superbă. Dacă cineva mi-ar fi făcut atunci socoteala și mi-

ar fi spus cât cheltuiau doar pe benzina pentru Delahaye-ul lui Chantal, cred că m-ar fi lovit damblaua.

Nu lipseau însă compensațiile. De fiecare dată, fata îi împrumuta mașina ca să se întoarcă noaptea la hotel. Arunci când se afla la volanul acelei Delahaye, de doisprezece cilindri, trăia mai intens ca niciodată sentimentul că era „marele favorit al destinului”. Nu se grăbea, oricât de târziu ar fi fost, spre a-l putea savura în voie și cu toată luciditatea.

La urma urmelor, își dădea foarte bine seama că zilele minunate pe care le trăia aveau să-l ducă, fatalmente, la triumf ori la dezastru; la căsătorie ori la clipa când se va pomeni fără un ban în buzunar și va fi nevoit să dispară; totul depindea de ceea ce avea să se întâmple mai întâi.

Un fapt neprevăzut schimbă însă cursul lucrurilor.

Petrecuseră după-amiaza la un han din Saint-Albin (ori poate din vreun alt sat cu nume asemănător), înainte de plecare, pe când se însera, s-au așezat la fereastră să privească lacul.

— Nu e chiar atât de mare ca acela din Aix sau de la Annecy, dar mie îmi place mai mult, spuse Chantal. Poate pentru că e mai sălbatic.

Maceira a încuviințat, deși n-avea nicio părere în privința asta. „O fi el foarte frumos”, își spuse, „dar e mai puțin vesel decât celelalte”.

Lacul era străjuit de peretele vertical al unui munte, iar amurgul îl cufunda cu repeziciune în întuneric.

— Când suntem împreună uit de toate. Nu ți-am spus că suntem pe cale să câștigăm partida.

— Ce partidă?

Chantal i-a explicat că urmau să se ia noi mostre de apă din diferite zone ale lacului Le Bourget. Ba mai mult: a doua zi chiar, un zoolog și un botanist, propuși de partidul ecologist, aveau să se scufunde pe fundul lacului, însoțiți de domnul Cazalis însuși, ca să culeagă specimene de floră și faună. Chantal comentă:

— Mai rău e că tata are mulți bani.

— Și ce vezi rău în asta?

— De dragul banilor, oamenii sunt în stare să-și renege convingerile, afirmă fata cu tonul grav pe care îl lua atunci când vorbea despre ecologie. Oricât de cinstiți ar fi zoologul și botanistul nostru...

— Tatăl tău i-ar putea cumpăra?

— De ce nu? Ca să fim absolut siguri, ar trebui să mă scufund eu sau Benjamin. Tata însă nu mă lasă. Nu că m-ar iubi cine știe cât, dar e de părere că noi doi nu trebuie cu niciun chip să înfruntăm deodată același risc. Dacă murim amândoi, fabrica ajunge pe mâini străine, și nu suportă gândul ăsta.

— Iar pe Benjamin nu-l acceptă pentru că îi poartă pică?

— Nu, cea care se opune de data asta sunt eu.

Benjamin e prea bătrân. Are probleme cu tensiunea. Cum mănâncă ceva sărat, face un puseu de tensiune, în caz că i s-ar întâmpla ceva acolo jos și ar fi silit să se ridice rapid la suprafață, bietului bătrân i-ar plesni cu siguranță capul.

Cu convingerea că fata nu-l va lăsa să se scufunde, Maceira s-a oferit s-o facă el. Logodnica lui însă nu numai că n-a protestat, dar s-a arătat încântată de idee.

— Nu vreau să te silesc, a spus el. Poate că n-ai încredere în mine.

— Asta-i bună! Cum să n-am încredere în tine!

— Dacă orice om își are prețul lui...

— De asta nu mă îndoiesc, dar știu că există excepții și că te iubesc.

Maceira a înghițit în sec, resemnat, gândindu-se că, de bine, de rău, îi rămânea măcar satisfacția de a fi aflat că Chantal are încredere în el.

Oricum, fata l-a îmbrățișat și l-a sărutat mai dragăstos ca niciodată. Au comandat champagne.

— Pentru curajul tău, închină ea.

— Pentru dragostea noastră.

— Pentru dragostea noastră și pentru ecologie.

În noaptea aceea avu parte de atâtea dezmiertări

încât, după ce o lăsase pe Chantal la Chambéry, s-a întors la Aix într-o stare vecină cu extazul, care l-a făcut să uite cu desăvârșire că se angajase să îndeplinească o misiune ingrată a doua zi. Ca prin farmec, extazul s-a risipit în momentul în care a pătruns la el în odaie. Era ca și cum acolo l-ar fi așteptat frica.

În timpul nopții s-a simțit, nu o dată, îndemnat să fugă. Cu puțin înainte de ora trei dimineața, un imbold mai violent decât toate celelalte l-a făcut să sară din pat și să înceapă să-și strângă lucrurile. Curios, dar în timp ce și le arunca de-a valma în valize, neliniștea dispărea. Dacă totuși nu s-a putut calma pe de-a-ntregul, de vină a fost numai surescitarea care l-a cuprins la gândul că în curând avea să fie la adăpost de primejdie. Apucase tocmai cele două valize, când și-a pus întrebarea: „Vreau să renunț la căsătoria cu Chantal Cazalis?” Nu, nu voia. Și-atunci, de ce să nu profite de această coborâre pe fundul lacului? Dovadă de netăgăduit a loialității și a curajului său, aceasta îi va conferi destulă autoritate spre a putea, în sfârșit, fixa data căsătoriei, evitând astfel riscul de a rămâne fără un ban și de a se vedea silit să recurgă la o retragere prea puțin onorabilă.

Maceira își spunea: „În relația dintre un bărbat și o femeie bogată, atâta timp cât bărbatul nu-și asumă nicio răspundere, rolul bărbatului îl joacă femeia. Poate că o probă de curaj viril ar reuși să restabilească echilibrul”.

În noaptea aceea de insomnie, frica pusese în nenumărate rânduri stăpânire pe el și tot de atâtea ori și-o reprimase, în cele din urmă, spre dimineață, a ajuns la concluzia că pericolul nu putea fi chiar atât de mare din moment ce domnul Cazalis însuși, un botanist și un zoolog acceptaseră să se scufunde. Gândul acesta liniștitor l-a ajutat să adoarmă. La trezire și-a spus însă din nou: „Și totuși Chantal nu vrea ca Languellerie să ne însoțească, și nici Cazalis nu e dispus s-o lase să se scufunde pe fiica lui, care e mai zdravănă decât un cal”. Să nu se creadă că Maceira întrebuițase această expresie pentru că, de fapt, n-ar fi iubit-o pe Chantal. Știm cu toții că atunci când ești

înpăimântat peste măsură, îți pierzi cumpătul. Asta-i tot.

Ceasul deșteptător sună la ora șase. Maceira privi pe fereastră: era încă noapte; ploua; rafale de vânt cutremurau coroanele copacilor. „Pe o vreme ca asta probabil că vor renunța la experiment. Măcar de-ar fi așa!”

Se îmbăie, își dădu părul cu briantină și se îmbracă. Micul dejun i-a fost adus cu oarecare întârziere, și nu de femeia care i-l servea de obicei, ci de un individ care de fapt lucra la hotel ca hamal.

— Mai am ceva pentru dumneavoastră, anunță omul; ieși în grabă din încăpere și se întoarse cu un pachet voluminos. A fost lăsat la portar.

E pentru dumneavoastră.

Îndată ce plecă hamalul, Maceira se repezi să deschidă pachetul, înăuntru era un costum complet de scafandru. „Deci totul se desfășoară conform planului”, își spuse el cu voce pierită.

„Și totuși dacă vremea rea se menține, e limpede că... Nu, nu vreau să mă amăgesc”. Ca pentru a întări cele spuse, puse pe el costumul de scafandru. Se privi în oglindă. „Prefer smokingul”, murmură el și începu să mănânce. Cafeaua se răcise. „E deja târziu. Am să ajung cu siguranță după șapte, chiar dacă nu e din vina mea, și poate că lui Cazalis nu-i place să aștepte. Dar nu trebuie să-mi fac iluzii”. Înmuind cornul în cafeaua cu lapte, i-a venit un gând ridicol, care a făcut să i se umezească ochii. „Poate că e ultimul meu corn”, și-a spus el și l-a privit înduioșat.

Când i-a lăsat cheia de la cameră, Felicitas - așa o chema pe proprietăreasa hotelului - a exclamat pe un ton glumeț:

— Asta-i oră de mers la bal mascat?!

— Îți spun un secret, dar te rog să-l păstrezi, răspunse Maceira. Nu peste mult, am să cobor pe fundul lacului, ca să culeg probe de poluare.

Biata șchioapă păru îngrozită de-a binelea:

— De ce o faceți, pentru Dumnezeu? Măcar vă plătesc bine?

— Nu-mi plătesc nimic.

— Dacă vrei să știi părerea mea, ei bine, eu n-aș coborî pentru nimic în lume. Habar n-aveți cât de adânc e lacul nostru, drăguțul de el. Sute și sute de metri. Nu coborâți! Dacă totuși țineți morțiș la ideea asta prostească, luați aminte la ce vă spun: coborâți și urcați puțin câte puțin.

Ascultați-mă pe mine: dacă o faceți repede, vă plesnește capul.

Ajuns la punctul de întâlnire - restaurantul din așa-numitul Port Mare - a constatat că locul era pustiu. Nu se afla acolo decât un marinar în sacou albastru și cu bonetă cu ciucure roșu, care trăgea cu nădejde dintr-o pipă. „E prea tipic ca să fie marinar pe lac”, se gândi Maceira.

După felul în care fuma, părea cam nemulțumit. S-a apropiat de Maceira și i-a spus:

— Ați venit pentru excursie? Nu vă fericesc.

Cine iese în larg într-o zi ca asta nu stă bine aici - își ciocăni fruntea cu degetul și văzând că Maceira nu-i răspunde numaidecât, îl preveni:

Dacă naufragiem, o să trebuiască să-mi plătiți barca.

— Asta-i bună! Am venit aici din obligație, și dumneata mă faci răspunzător de toate.

— Bineînțeles că vă fac răspunzător. O să vă dați seama și singur cât de agitat e lacul. Nu e pic de vizibilitate.

— Să-i spui toate astea lui Cazalis. El a organizat plimbarea.

— N-o să fie o plimbare. Când lacul spumegă ca acum, e mai rău decât pe mare. Mai bine v-ați aminti ce-a pățit iubita poetului⁴. S-a înecat în mijlocul lacului într-o zi ca asta.

— Vorbește cu Cazalis.

— Bineînțeles că o să vorbesc. Ca să ies în larg pe un timp ca ăsta, trebuie să-mi plătească tarif dublu.

4 Aluzie la poetul romantic francez Alphonse de Lamartine (1790-1869) care evocă, în primele sale elegii, moartea unei tinere necunoscute, pe care o numește Elvire (n. t.).

— Ceea ce nu înțeleg eu e de ce ne imbarcăm aici, dacă fabrica se află pe malul celălalt. Mie îmi convine pentru că locuiesc la Aix.

— Locuiți la Aix? Un punct în favoarea dumneavoastră. Dar chiar dacă vă convine, vă dați seama ce înseamnă să traversezi lacul, de la un capăt la celălalt, pe o vreme ca asta? Dacă n-o să ne scufundăm la dus, ne scufundăm precis la întors.

Maceira îi repetă că nu înțelege de ce a hotărât Cazalis să plece din Aix și adăugă:

— Nu cred că s-a gândit să-mi vină mie la îndemână.

— S-a gândit la muncitori. Nu vrea ca ei să afle.

Marinarul îl lămuri că dacă portul din care urmau să plece ar fi fost în apropiere de Chambéry, muncitorilor „le-ar fi ajuns sigur ceva la ureche” și nu i-ar fi lăsat să iasă liniștiți în larg să cerceteze dacă există sau nu motive să se închidă fabrica unde își câștigă ei pâinea.

Maceira își spusese că, în cazul în care Cazalis și tehnicienii mai întârzie încă zece minute, se va întoarce cu conștiința împăcată la hotel. „Atunci când întârzie ei, scuza e că pur și simplu n-au putut veni mai devreme; dacă aș întârzia eu, mi s-ar pune imediat în cărcă faptul că sunt sud-american. Fac prinsoare că, văzând ce vreme e, Cazalis a amânat ieșirea pentru când vor fi condiții mai bune”.

— N-a apucat să-și ducă gândul până la capăt, și pe chei și-au făcut apariția trei domni în costum de scafandru, pășind într-un fel foarte caraghios. Unul dintre ei era rotofei, avea mustăți lungi și blonde și un aer de conchistador viking ori poate normand; altul era un omuleț care se mișca atât de încet, încât Maceira s-a întrebat dacă nu cumva era drogat sau bolnav, ori cufundat în rezolvarea vreunei probleme importante; cel de-al treilea avea tenul cam întunecat și părea supărat și nervos. Maceira s-a grăbit să-l salute pe cel cu înfățișare de conchistador.

— Încântat de cunoștință, domnule Cazalis.

— Domnul Cazalis e cel de colo, răspunse normandul și i-l arătă cu degetul pe omuleț.

— În schimb eu nu am cum să mă înșel, dumneata ești Maceira.

Acestea fiind zise, omulețul îl privi ținută, fără să clipească, apoi clătină din cap, plin de resemnare. Nu-i întinse mâna.

— Mă numesc Le Boeuf, zise cel care părea normand.

— Parcă am mai auzit de numele ăsta, spuse Maceira.

— L-ați văzut cu siguranță pe flacoanele cu coaltar⁵. Mândria familiei mele. Vi-l prezint pe zoologul Koren.

Luându-și inima în dinți, Maceira îi atrase atenția lui Cazalis:

— Marinarul susține că nu e prudent să ieșim în larg pe o vreme ca asta.

— Dacă ți-e frică, n-ai decât să nu vii.

Marinarul îl luă deoparte pe Cazalis și, după ce schimbă câteva cuvinte în șoaptă, rosti cu voce tare:

— Îmbarcarea!

— Vremea rea este un excelent pretext pentru ridicarea tarifului, remarcă domnul Cazalis, cu o surprinzătoare bună dispoziție; apoi, adresându-i-se lui Maceira, adăugă: Fii sigur că pe mine unul experimentul ăsta nu mă încântă deloc. Am spus însă că am să-l duc la bun sfârșit azi și mă țin de cuvânt.

— Nu mai vine nimeni? întrebă marinarul.

— Nimeni, răspunse Cazalis. Suntem și așa prea mulți.

— Primul adevăr pe care îl roștiți! declară marinarul. Lacul e agitat și încărcătura mare.

Maceira îi șopti candid lui Cazalis:

— Dacă doriți, eu pot să rămân la mal.

— Dat fiind că dumneata reprezinti cealaltă parte, se va spune că am potrivit în așa fel lucrurile, încât să te dau deoparte, răspunse Cazalis și, surâzând, adăugă ironic: Nu, la drept vorbind, ar fi urât din partea noastră să te lipsim de călătoria asta de plăcere.

După ce s-au imbarcat cu toții, barca s-a lăsat atât de tare, încât marginile erau aproape la nivelul apei.

⁵ coaltar - gudron extras din ulei (n. t.)

— Domnilor pasageri, le spuse marinarul.

După cum vedeți, aveți fiecare la îndemână câte o cutiuță de tinichea. Vă rog s-o folosiți. Dacă vreți să nu ne scufundăm, trebuie să scoateți apa care intră în barcă. Până la celălalt capăt al lacului nu e o cale tocmai scurtă.

„În fond de unde știe marinarul, pe o vreme ca asta, dacă ne îndreptăm sau nu spre locul convenit? Mai mult ca sigur că de fapt habar n-are unde ne aflăm”.

Vântul nu numai că nu se domolea, dar s-a întetit și mai rău, așa că înaintarea, anevoioasă încă de la început, devenise aproape imposibilă.

Cu toate acestea, marinarul nu se oprea din vâslit.

La un moment dat, pierzându-și orice speranță în utilitatea vreunui efort, Maceira vru să-și tragă sufletul și renunță o clipă la îndeletnicirea cu cutia de tinichea. Numaidecât marinarul se răsti la el:

— Hei! Dumneata! Nu face pe niznaiul! Scoate apă dacă nu vrei să ne înecăm cu toții!

Maceira se gândi: „Omul ăsta își dă niște aere, de parcă ar fi un as al orientării, în realitate e un nerușinat. Habar n-are unde ne aflăm și nici încotro ne îndreptăm. Când o să obosească, o să spună: «Am ajuns», iar noi, ca niște tâmpiți, o să-l credem”. Mânat de dorința de a pune cât mai repede capăt primei părți a expediției, care se dovedea interminabilă, ar fi rostit cu dragă inimă ceea ce, fără îndoială, gândeau cu toții: „Să ne oprim odată... Totuna e în care parte a lacului facem scufundarea”. Și-a înghițit însă vorbele, de teamă că domnul Cazalis i le va repeta lui Chantal.

— Am ajuns, îi anunță marinarul.

— Uraa!... exclamă botanistul.

— Păcat că trebuie să ne scufundăm, spuse zoologul.

— E adevărat. Uitasem... răspunse botanistul, posomorându-se.

— Domnilor, să isprăvim cât mai iute. Am să cobor eu primul! anunță Cazalis.

— Eu, ultimul, se grăbi să spună Maceira.

Înainte de a sări în apă, botanistul zise:

— Marinar, dumneata să fii cu ochii în patru!

Dacă vrem să urcăm, o să smucim de frânghie o dată; dacă vrem să urcăm repede, de două ori.

— Ar fi mai bine pentru dumneavoastră să nu vreți să urcați repede! i-o întoarse morocănos marinarul.

Coborârea a fost lungă, după cum i se păru lui Maceira și, cel puțin în ceea ce îl privea, deosebit de neliniștitoare. Urechile îi vuiau de tot felul de sunete, venite nu se știe de unde, care aduceau cu zgomotul apei scurgându-se într-un canal. De două sau de trei ori, fiind „la capătul nervilor”, a fost gata-gata să smucească de frânghie. Se întreba dacă avea să ajungă vreodată la capăt și dacă nu cumva lacul acela era fără fund.

În sfârșit, simți sub picioare fundul mâlos și plin de ierburi al lacului. Privi înaintea sa și-i văzu pe ceilalți din grup îndreptându-se spre gura, în formă de arc, a unui tunel vegetal, întunecat la mijloc, alcătuit de niște enorme plante albastre, cu frunze cărnoase, ce se împleteau în partea de sus, închizând perfect arcul. „Au mult curaj, dacă o iau într-acolo”, se gândi Maceira.

Tunelul era o suprafață întunecată, o adevărată gură de lup, înconjurată de plante ce păreau niște vipere. Nu, nu vipere. Mai degrabă niște șerpi boa.

Ca să nu se lase mai prejos decât ceilalți, a vrut să înainteze și el, dar pesemne că încordarea îl paralizase, deoarece n-a reușit să facă niciun pas.

Povestindu-mi asta, Maceira mi-a zis: „Orice se poate spune despre Pollo Maceira, în afară de faptul că e laș. Numai că una e să te arăți viteaz în viața cea de toate zilele, și alta să te afli pe fundul lacului Le Bourget”.

Când, după un timp, s-a simțit în stare să facă pasul, în jumătatea superioară a gurii tunelului au apărut două luminițe de un albastru gălbui, care l-au făcut să se gândească la niște faruri de ceață. Faruri de formă ovală, asemeni ochilor unei pisici uriașe. Observă numaidecât, nu fără îngrijorare, că farurile se mișcau, înaintând cu extremă lentoare. În prima clipă și-a imaginat un lucru de-a dreptul neverosimil: „un camion, aici, pe fundul lacului!”

Un camion care o să accelereze dintr-odată și o să dea peste el. Dar n-o să-l ia pe nepregătite, pentru că la momentul potrivit avea să sară într-o parte și să smucească de două ori de frânghie. Apoi însă a văzut limpede cum din tunel se strecoară afară un animal teribil de mare, o enormă omidă albastră care, cu multă râvnă și pe-ndelete, îi devora, unul după altul, pe domnul Cazalis, pe zoolog și pe botanist. Cine știe, poate pentru că faptele se întâmplaseră în liniște, amintirea pe care i-au lăsat-o nu i se părea deloc reală. Asta nu l-a împiedicat totuși să se simtă înspăimântat, după cum a dovedit-o și violența cu care a smucit de mai multe ori de frânghie. Smuciturile erau atât de frenetice, încât marinarul se speriasse. Ori cel puțin așa a reacționat: de parcă ar fi fost înspăimântat sau furios la culme; uitând de orice precauție, l-a tras pe Maceira la suprafață cât a putut de repede. Vina asta îi poate fi lesne iertată: dacă reacția lui ar fi fost mai puțin promptă, Maceira n-ar fi reușit să scape de omidă. A ajuns la suprafață într-o stare jalnică, cu fața însângerată și plină de vânătăi din cauza izbiturilor de chila bărcii. Nu scotea o vorbă și nici nu răspundea la întrebări. Gemea doar și-și ducea mâinile la cap.

Primele îngrijiri le-a primit la Asistența Publică din Chambéry, dar a fost trimis fără întârziere la spitalul din Aix, unde exista o sală specială de decompresie.

După câteva zile starea lui se îmbunătățise simțitor.

— N-a venit nimeni să mă vadă de când sunt în spitalul ăsta? o întrebă el pe infirmieră.

Aceasta era blondă, tânără și cu cearcăne în jurul ochilor. Avea o privire care exprima oboseală sau îngrijorare.

— Nu știu. Trebuie să-l întrebăm pe portar.

— N-am primit nici telefoane?

— Așteptați pe cineva anume? Nu știu de ce întreb, dacă tot n-aveți de gând să-mi spuneți...

De fapt, n-ar trebui să-i ascundeți nimic infirmierei dumneavoastră. Știu eu bine că atâta timp cât stați aici, sunteți drăguți cu mine, dar cum o să puneți piciorul în

stradă o să mă uitați. Trist lucru!

I-a pus aceleași întrebări și infirmierei de noapte - o femeie voluminoasă și maternă.

— Ar trebui să vorbiți cu Larquier.

— Cine e Larquier?

— Cea care a fost mai înainte, cea din tura de zi, în timpul nopții vizitele sunt interzise, iar telefoanele care se primesc sunt, în general, urgențe. Totuși, dacă-mi amintesc bine, în primele seri v-a telefonat o doamnă.

— Chantal Cazalis?

— Exact. Mi s-a confirmat pe urmă. Și am notat telefonul.

— Acum pot primi vizite?

— Puteți primi pe oricine doriți.

În dimineața următoare îi spuse infirmierei Larquier:

— Dacă vine o domnișoară blondă, te rog s-o lași să intre.

Spre seară, Maceira primi cea dintâi vizită. Un ziarist care îl întrebă:

— Vă simțiți mai bine? Credeți că mi-ați putea răspunde la câteva întrebări? N-aș vrea să vă obosesc.

— Întrebați-mă, răspunse Maceira.

Se gândi: „Acu-i acu. Trebuie să mă hotărâsc cât mai repede. Povestesc sau nu ce s-a petrecut pe fundul lacului? Dacă am să spun că n-am văzut nimic și că am tras de frânghie doar pentru că mi-a venit rău, ceea ce s-a petrecut acolo jos va rămâne pentru totdeauna un mister; în felul acesta nu voi fi pus în situația de a aduce niciun argument în favoarea închiderii fabricii, iar când ne vom căsători și vom primi toată averea domnului Cazalis, minus impozitele, firește, voi avea destule motive să mă felicit; la naiba însă, măcar o dată în viață să fiu cinstit cu femeia pe care destinul mi-a scos-o în cale! Dacă ceea ce spun acum va duce la închiderea fabricii și într-o bună zi are să-mi pară rău, ce contează! Măcar o dată vreau să fiu cinstit, cinstit orbește!”

— Prima întrebare, spuse ziaristul, este următoarea: Ce-ați văzut pe fundul lacului? Ce s-a întâmplat, de fapt,

acolo?

Maceira își dădu silința să fie sincer, să nu ascundă nimic, în afara propriilor sale reacții. Voia să fie obiectiv.

Ziaristul l-a ascultat în tăcere. Apoi l-a rugat să-i mai vorbească despre omidă.

— Era foarte mare? Vreau să spun, vi se părea mare pentru o omidă?

— Un animal gigantic.

— Ce diametru avea?

— Cel puțin patru metri. Ultima dată când l-am văzut pe Le Boeuf, un bărbat de vreun metru optzeci, acesta stătea în picioare în gura deschisă a omizii.

După alte câteva întrebări lipsite de importanță, chiar înainte de plecare, ziaristul a trecut la întrebări personale, de genul: „Au existat cazuri de nebunie în familia dumneavoastră? Ați fost vreodată internat într-o clinică psihiatrică?”

În sfârșit, ziaristul plecă. Maceira o întrebă pe infirmieră dacă domnișoara Chantal Cazalis venise să-l vadă ori dacă întrebasese de el. I s-a răspuns că nu.

— Mi se pare ciudat că n-a venit.

— Vorbiți de blonda pe care o așteptați? Am să spun să fie lăsată să intre.

A doua zi Larquier l-a anunțat că a sosit tână blondă. Maceira a rugat-o să facă ordine în salon, apoi s-a ridicat din pat să se spele puțin, să se pieptene și să verifice în oglindă dacă îi venea bine pijamaua. Admiră rapiditatea și precizia de prestidigitator cu care infirmiera îi aranja patul: o fluturare aproape nevăzută a mâinilor, și cearșafurile și păturile păreau neatinsse.

În încăpere intră o fetișcană blondă, necunoscută.

— Sunt trimisă de personalul fabricii, spuse ea. Îmi pare bine că m-ați primit, în felul ăsta, n-o să puteți spune că nu v-am avertizat.

Era una din blondele acelea, de obicei belgiene, care-i plăceau lui atât de mult.

— Nu înțeleg, zise el.

— N-are importanță. Cred că există probleme mult

mai grave pe care tot nu le înțelegeți.

— Ce probleme?

— Știți dumneavoastră ce vreau să spun. Ați coborât sau nu pe fundul lacului ca reprezentant al grupului ecologist, care cere închiderea fabricii?...

— Dacă n-aș fi coborât, nu m-aș fi aflat aici.

Și-apoi a coborât și proprietarul fabricii.

— Și eu, care credeam că am să dau peste un om cumsecade și dintr-o bucată! Când colo...

Ați putea să vă sculați o clipă și să veniți până la fereastră? Ați vedea ceva care o să vă intereseze...

Tonul fetișcanei era ostil. Maceira se gândi:

„Cel mai simplu ar fi să-i spun că nimic nu mă împiedică să mă ridic din pat, dar că nu simt cătuși de puțin nevoia s-o fac...” Cum însă curiozitatea a fost totuși mai puternică decât intenția lui sănătoasă de a nu da curs invitației fetei, s-a sculat, s-a sprijinit de pervaz și a privit câteva clipe strada și casele de peste drum.

— Nu văd nimic ieșit din comun, a conchis el.

— Chiar nu vedeți un bărbat, acolo, în stânga? Acum, priviți, vă rog, în dreapta, îl vedeți pe celălalt?

— Și ce-i cu asta?

— N-or să se clinească de-acolo. Și când veți ieși, or să vă ia în primire. Sunt de la sindicat.

— Au de gând să tabere pe mine? Și-au ieșit din minți?

— Dacă nu continuați campania și nu faceți declarații compromițătoare, n-aveți de ce să vă temeți.

— Ce numești dumneata declarații compromițătoare?

— O să aflați când veți ieși de-aici.

— Ați înnebunit cu toții!

— Vă înfuriați deoarece vă e teamă că v-ar putea face vreun rău, replică fata și continuă țipând: dumneavoastră vă pasă că le faceți rău celor cinci sute de persoane care ar putea rămâne fără lucru de pe o zi pe alta, din vina dumneavoastră? Răspundeți!

În salon au năvălit mai multe infirmiere și infirmieri, foarte alarmați.

— Ce se întâmplă aici?

— Nimic, a căutat să-i liniștească Maceira.

— O ceartă între logodnici? Întrebă pe un ton zeflemitor Larquier.

O altă infirmieră o luă la rost pe fată:

— Nu ți s-a spus niciodată că e o lipsă de bună-cuviință să ții într-un spital? Ei bine, atunci ți-o spun eu!

— E adevărat, îmi pare rău.

— Te asigur că puțin îmi pasă dacă-ți pare rău sau nu. Vizita s-a terminat!

După câteva minute, când Larquier i-a adus niște medicamente, Maceira i-a spus:

— Știi de ce a venit blonda aceea? Ca să mă amenințe.

— Vai de mine! a exclamat, îndurerată, Larquier. Blonda părea atât de la locul ei, încât nu mi-a dat prin cap că ar putea avea gânduri rele.

Vă mărturisesc că știam foarte bine că nu e domnișoara Cazalis, dar am lăsat-o să intre dinadins, ca să vă văd dezamăgit. Sunt o idioată! N-o să mă puteți ierta, nu-i așa? Ar fi bine să anunțăm poliția.

— De acord, răspunse Maceira. Dar nu de la telefonul de aici, de la etaj. Trebuie să existe vreun telefon public în spital.

— Sunt mai multe, la parter.

Larquier îi dădu dreptate; aici, la telefonul de la etaj, oricine ar fi putut trage cu urechea.

Mai adăugă că era foarte important să telefoneze chiar el, și îi făgădui să vorbească cu medicul de gardă ca să-i dea voie să coboare.

Doctorul a spus că-l găsisese pe monsieur Maceira întremat și că era deja timpul să înceapă să se plimbe pe culoare. N-avea nimic împotriva ca acesta, sub supravegherea atentă a infirmierei, să coboare până la cabinele telefonice.

Maceira n-avusese însă nicio clipă intenția să telefoneze poliției. A sunat acasă la Chantal.

— Domnișoara e plecată la Paris pentru niște treburi

administrative, i s-a răspuns. A încercat să vă vadă și a fost tare necăjită că n-a reușit, dar poliția a sfătuit-o să nu se ducă la spital din cauza pichetelor de activiști care vă supraveghează; domnișoara a ținut tot timpul legătura cu infirmierele primind vești îmbucurătoare despre starea sănătății dumneavoastră.

Maceira caută apoi în cartea de telefon numărul ziarului și vorbește cu reporterul. Scuzându-se, acesta îl anunță că interviul urma să apară numai a doua zi. Când Maceira îl întreabă dacă nu s-ar putea să mai arunce o privire peste declarațiile sale, ziaristul îi spune:

— Dacă am confirmarea că apare mâine, vi-l aduc în seara asta. De acord? Perfect!

Ieșind din cabină, văzu că ochii infirmierei străluceau, plini de însuflețire.

— Vreau să-mi povestiți. Mor de curiozitate, îl rugă ea.

— Niciun cuvânt mai mult! Ar fi primejdios să ne audă cineva, îți promit însă, cu mâna pe inimă, că dumneata vei fi prima persoană căreia îi voi împărtăși totul, la timpul potrivit.

S-a gândit că trăiește clipe de mare intensitate. Momentele de satisfacție alternau vertiginos cu cele de neliniște. Vrând-nevrând, reportajul, ca și amenințările blondei îl făcuseră să devină unul dintre bolnavii cei mai importanți din spital.

Ziaristul nu-i aduse reportajul în seara aceea.

În dimineața următoare, infirmiera Larquier intră în salon fluturând ziarul în mână.

— Ia uitați-vă ce vă aduc. Ocupați o pagină întreagă. Se cuvine să sărbătoriți evenimentul cu champagne. Dar fără blondă. Doar cu noi...

Maceira și-a aruncat înfrigurat ochii peste pagina de ziar. În aceeași clipă a simțit că îi îngheață sângele în vine: „Acum chiar că am sfeclit-o”, și-a zis el. Regreta amarnic că acționase împotriva propriilor sale interese și se întreba dacă n-ar putea îndrepta cumva lucrurile, mărturisindu-le celor de la sindicat că, de fapt, dreptatea era de partea lor,

că s-a purtat ca un nătâng, spre propria-i pagubă, de vreme ce urma să se căsătorească cu Chantal. Avea să le promită că va lupta de acum încolo pentru a evita închiderea fabricii, făcându-i să înțeleagă că interesele lui coincid într-un tot cu ale lor. Apoi însă reflectă: „E inutil. Oamenii ăștia sunt necruțători.

Nu iartă”.

Interviul ocupa în realitate mai puțin de o jumătate de pagină; ce-i drept, în chenar. Parcurse repede titlul: „O omidă albastră, cu ochi de pisică. Supraviețuitorul acuză”. Citi mai departe:

„Reporterul: La ce adâncime ați ajuns?

Monsieur Moceim: Dacă e să mă iau după timpul cât a durat coborârea... cred că la cel puțin o sută de metri.

Nota reporterului: Surse bine informate ne asigură că adâncimea atinsă nu putea depăși douăzeci și cinci-treizeci de metri.

Reporterul: Ce culoare avea omida?

M. Maceira: Albastră. Acolo totul e albastru.

Reporterul: După părerea dumneavoastră cu ce se hrănește omida?

M. Maceira: Cu deșeuri de la fabrică. Mi se pare evident.

Reporterul: De ce?

M. Maceira: Ne-am scufundat ca să vedem dacă există dovezi ale poluării. Am găsit o dovadă extraordinară: o omidă cu diametrul de trei sau patru metri. Până acum, nimeni n-a dat peste un asemenea monstru în lacurile nepoluante.

Reporterul: Cu mult timp înainte de a se pune problema poluării, într-un lac din Scoția a apărut un monstru asemănător; dar să lăsăm asta.

Ce s-a întâmplat cu cei care vă însoțeau în timpul scufundării?

M. Maceira: Au fost devorați de omidă.

Reporterul: Parcă spuneți că monstrul acela se hrănește numai cu deșeuri de la fabrică?

M. Maceira: Nu cred să-i mai fi servit și alți domni

drept hrană, înainte de Cazalis și de cei doi experți.

Nota reporterului: La auzul acestei mostre de umor, cel puțin ciudat, al domnului Maceira, m-am grăbit să închei reportajul”.

De parcă lectura ziarului nu l-ar fi nemulțumit și-așa îndeajuns, doctorul i-a dat o veste care l-a indispus de-a binelea.

— Veți părăsi spitalul nostru mai curând decât bănuți. Felicitările mele.

Maceira și-a zis că ar trebui să treacă peste frică și să se bucure, de vreme ce foarte curând îi va fi dat s-o vadă pe Chantal. I-a telefonat ca să-i dea vestea cea bună. Secretara i-a spus că domnișoara Chantal se afla în continuare la Paris. Maceira s-a gândit: „Locul meu e la Paris, lângă femeia iubită, cât mai departe de activiștii aștia de la fabrică”.

În cea din urmă seară pe care Maceira trebuia s-o petreacă în spital, infirmiera Larquier i-a propus să coboare în cabina portarului, ca să joace cărți cu „domnul de la centrală” (centrala telefonică) și cu portarul. După trei sau patru partide ale unui joc asemănător cu brisca⁶, Larquier i-a anunțat că se duce până la bucătărie să pregătească un rând de cafele pentru toată lumea, dar mai ales pentru bolnăviorul ei, ca nu cumva să răcească, având în vedere că își petrecea seara într-un mod atât de nechibzuit. Deși ar fi vrut să pară veselă, când Maceira i-a întâlnit privirea, în ochii lui Larquier se putea citi neliniște, ba chiar deznădejde. Asta l-a făcut să reflecteze că unii bărbați, în categoria cărora se includea, firește, și pe el, inspirau întotdeauna dragostea femeilor, chiar și atunci când nu-și propuneau să le cucerească. Omul de la centrala telefonică aduse vorba despre activiștii care stăteau la pândă. Însoțit de portar, Maceira se apropie de poarta care dădea spre stradă. Portarul o deschise și aruncă o privire afară. Maceira întrebă:

— Sunt tot acolo?

— Nu-i văd, răspunse portarul. Uitați-vă și

6 brisca - măriș, mariaj (joc de cărți) (n. t.)

dumneavoastră.

Nici n-a apucat bine să-și scoată capul afară, că a și fost înhățat, luat pe sus, învelit în ceva greu și mișos care s-a dovedit a fi o cuvertură de pat, și vârât apoi într-o mașină.

— Nu te mișca, nu te ridica, nu vorbi! i-a poruncit în șoaptă o voce de femeie, care i se părea cunoscută, dar pe care, năucit și chiar un pic înspăimântat cum era, n-a reușit s-o identifice atunci, imediat.

În ciuda tulburării, i-a trecut totuși prin minte că infirmiera Larquier îl trădase în mod josnic... „Sunt un prost”, se gândi el. „Cu femeile trebuie să fii tot timpul cu ochii în patru”.

La început au mers cu mare viteză, cu frânări bruște și scrâșnete de roți la curbe. Apoi călătoria a fost mai liniștită. O voce aidoma cu aceea a bărbatului care era maître la restaurantul Palace Hotel întrebă:

— Sunteți sigură că nu ne urmărește nimeni?

— Absolut sigură, răspunse vocea de femeie, pe care Maceira o recunoscuse deja: era vocea lui Felicitas, patroana hotelului. ia-o spre casă, Julio.

— Pot să mă ridic? întrebă Maceira.

— Așteptați să intrăm în garajul hotelului.

Vă spun eu când o să fim în siguranță.

Luară de pe el cuvertura. Felicitas își ceru iertare pentru felul în care acționaseră, însă după declarațiile făcute reporterului, muncitorii de la fabrică erau turbați de furie.

— O să stați câteva zile ascuns în hotel. Important e să nu dea de dumneavoastră. Când or să se sature să mai patruleze prin Aix-les-Bains și or să se întoarcă la Chambéry, veți fi liber să faceți ce poftiți.

Maceira nu știa dacă să se bucure că stă ascuns, la adăpost de orice primejdie, ori să-și plângă de milă pentru că era silit să-și amâne revederea cu Chantal.

În primele două zile a fost stăpânit de neliniște. Uneori era decis să-i telefoneze lui Chantal, alteori i se părea că nu trebuie să comită o asemenea imprudență, în

cele din urmă totuși, a telefonat. Când o ceru pe Chantal, i-l dădură la telefon pe Languellerie.

— Trebuie să vă văd, i-a spus acesta.

— Nici nu știți cât sunt de bucuros să dau tocmai de dumneavoastră. I-am telefonat de atâtea ori lui Chantal...

— Știu, știu. Am un mesaj de la ea pentru dumneavoastră. Trebuie să vi-l înmânez personal.

„Ce să fac?” se gândi Maceira. „Imposibil ca prietenul și protectorul lui Chantal să mă trădeze”. Întrebă:

— Sunteți sigur că telefonul nu e interceptat?

— Absolut sigur.

— Mă aflu la „Palace Hotel” în Aix.

— Am să vă fac o vizită chiar în seara asta.

— Să nu spuneți nimănui că veniți să mă vedeți și băgați de seamă să nu fiți urmărit.

O vreme a fost foarte agitat. Când a anunțat-o pe Felicitas de vizita lui Languellerie, femeii i-a sărit țandăra:

— Și când te gândești câtă osteneală ne-am dat ca să vă punem la adăpost! Zău că n-a meritat!

Degeaba a încercat Maceira să se justifice („Languellerie este un prieten credincios, putem avea încredere deplină în el” etc., etc.), șchioapa n-a vrut să-l mai asculte și a plecat trântind ușa.

Maceira l-a primit cu multă căldură pe Languellerie. Îmi explică: „Vedeam în el un aliat”.

Bătrânul îl salutase însă cu răceală.

— N-am să vă ascund că declarațiile pe care le-ați făcut ziarelor au produs o impresie deplorabilă, i-a spus el.

— Știu foarte bine. Activiștii...

— Nu mă refer la activiști, a precizat Languellerie. Mă refer la noi. La Chantal și la mine.

Moștenindu-și tatăl, Chantal a preluat conducerea fabricii, iar dumneata, prietenul ei intim, după cum vorbește lumea, fără să te consulți cu nimeni, te trezești făcând declarații neplăcute...

Ba mai mult: inoportune.

— Am făcut-o din loialitate față de Chantal.
Credeam...

— Nu ne interesează ce credeai dumneata!

Înainte de a vorbi, ar fi trebuit să te gândești, măcar o clipă, că a intervenit o schimbare în situația lui Chantal. Dintr-o tânără fără nicio răspundere, care își putea permite să aibă opinii personale dintre cele mai extravagante, a ajuns în fruntea unui imperiu și unica proprietară a unei fabrici în care muncesc cinci sute de muncitori. Nu știu dacă am fost destul de limpede: ar mai putea, oare, Chantal, în situația asta nouă, să privească cu ochi buni pe cineva care face totul ca să-i închidă fabrica?

— Înțeleg, a spus Maceira, clocotind de furie.

— Dacă înțelegi, a replicat Languellerie, nu știu de ce îmi vorbești pe tonul ăsta. Închiderea fabricii înseamnă șomaj pentru cinci sute de persoane și mizerie pentru încă de două sau trei ori pe atâta. Acceptă sfatul unui prieten bătrân: stai liniștit, nu mai deschide gura, așteaptă ca oamenii să uite, iar Chantal să ierte. Promit să pun o vorbă bună pentru dumneata.

A urmat un moment de tăcere, ca și cum Maceira ar fi considerat încheiată istoria pe care tocmai mi-o povestise. L-am întrebat:

— Și Languellerie s-a ținut de cuvânt?

— S-a căsătorit cu Chantal.

— De necrezut!...

— Dar adevărat! O vreme am fost tare amărât, și nici nu știi cât timp mi-a trebuit să descopăr că Felicitas avea o vie atracție pentru mine. Deși șchioapă, e destul de frumușică și, cu timpul, va deveni poate mai ușor de suportat decât ar fi fost cealaltă. Parcă poți fi sigur de ceva cu femeile?

Sunt de acord că între cele două averi nu încape comparație, dar cel mai bine cotate hotel dintr-un oraș francez, faimos datorită apelor sale, nu e nici el tocmai de lepădat! în definitiv, de ce n-ar fi asta marea soluție pe care o căutam? În schimb, după cum bine știi, orice industrie poate să însemne azi prosperitate, iar mâine

faliment.

— Ai să te căsătorești cu Felicitas?

— Ne-am căsătorit deja, bătrâne. Misiune îndeplinită.
Stai de vorbă cu însuși proprietarul de la Palace Hotel.

Întâlnire la Rauch

Joi dimineață, la orele opt fix, trebuia să mă prezint la ferma lui don Juan Pees, în regiunea Pardo, ca să închei vânzarea unei crescătorii de vite, prima operațiune importantă pe care urma s-o conduc la casa de consignații și licitații din orașul Rauch, unde lucram. Obținusem postul în decembrie 1929, și dacă îl mai păstram încă după un an de zile, acest lucru se datora, probabil, stimei pe care o purtau strămoșilor mei cei de la firmă.

Miercuri, la micul dejun, am discutat despre călătoria de a doua zi. Mama m-a asigurat că nu pot lipsi de la întâlnire, deși joi era Crăciunul.

Iar tata, ca să evite orice pretext de amânare din parte-mi, mi-a împrumutat automobilul său: un

Nash, dublu-faeton, „copilul lui preferat”, cum obișnuiam să-l numim cei ai casei. Nu voiau, desigur, să pierd afacerea, și asta nu numai datorită comisionului – o sumă frumoasă –, dar și pentru că dacă o ratam, s-ar fi putut foarte bine să rămân fără slujbă. Ne aflam în plină recesiune: șomerii erau un subiect la ordinea zilei. Și apoi, poate că părinții mei se gândeau că dacă soarta îmi va mai scoate în cale ocazii norocoase, de felul acestei vânzări de vite, și dacă voi avea neconținut prilejul unor ieșiri la țară, care să întrerupă rutina vieții de birou, am să încep să prind gust pentru muncă. Li se părea primejdios ca un tânăr să dispună de timp liber; nu priveau cu ochi buni lecturile mele excesive și nici ideile ciudate, care erau urmarea acestora.

Când am ajuns la birou, am discutat despre afacerea cu pricina. Membrii firmei și contabilul erau de părere că, dându-mi această întâlnire, don Juan uitase că joia cădea pe 25, dar mi-au spus totodată că dacă nu voiam să pierd

vânzarea trebuia să mă prezint în ziua fixată. Fiind un om care nu-și calcă niciodată cuvântul, don Juan era în stare să renunțe la afacere, oricât de profitabilă ar fi fost ea, dacă cealaltă parte nu respecta, până în cele mai mici amănunte, cele convenite.

Unul din membrii firmei a comentat:

— Să presupunem că operațiunea e ratată din vina ta. Să-ți păstrezi slujba ar însemna să se creeze un precedent neplăcut...

— Din pricina mea nu va fi ratată, am replicat eu.

De vreme ce aveam la dispoziție automobilul Nash, pentru nimic în lume n-aș fi renunțat la călătorie. Ca s-o încep în stil mare, am luat prânzul la hotel. Patroana îi așezase pe comeseni la capătul unei mese foarte lungi, în total eram vreo șase: un domn mai în vârstă, trei sau patru comis-voiajori și cu mine. Domnului mai în vârstă i se spunea domnul pasager. Nu mi-a plăcut din capul locului. Avea o blândețe exagerată, care amintea de unele imagini ale sfinților.

Mi se părea ipocrit și, numai ca să nu fie el în centrul atenției, am prins să bat câmpii ca un nesăbuit despre afacerea cu don Juan. Am spus:

— Mâine încheiem târgul.

— Mâine e Crăciunul, a remarcat domnul pasager.

— Și ce-i cu asta? i-am spus.

— Proprietatea lui don Juan se află în regiunea Pardo, a spus sau a întrebat unul dintre comis-voiajori.

— În Pardo.

— Dacă pleci cu mașina prin Cachari, ar fi bine s-o pornești la drum de pe acum, a spus comis-voiajorul, arătând cu un gest vag spre fereastră.

Atunci am auzit și am văzut ploaia. Turna cu găleata.

— Peste o bucată de vreme nimeni nu va mai putea trece pe drumul acela. Ascultă-mă pe mine: niciun suflet.

Am mai rămas totuși, deoarece nu-mi place să mi se dea ordine. Nu mi-a lipsit nicicând îndrăzneala de a mă aventura cu mașina pe drumuri desfundate, dar cum

vântul sufla dinspre răsărit, urmând, poate, să aducă ploaia pentru mai multă vreme, și cum nu voiam să mă apuce noaptea pe drum, cel mai bun lucru era să pornesc cât mai degrabă.

— Plec, am zis.

În timp ce-mi puneam haina de ploaie, patroana se apropie de mine și-mi spuse:

— M-a rugat un domn să te întreb dacă nu te-ar deranja prea mult să-l iei cu dumneata.

— Cine? am întrebat.

Răspunsul era previzibil:

— Domnul pasager.

— De acord, am spus.

— Mă bucur. E un om ciudat, dar cunoaște multă lume, și-apoi într-o călătorie ca aceea care te așteaptă e mai bine să nu fi singur.

— De ce?

— E un drum afurisit. Se poate întâmpla orice.

Tovarășul meu de călătorie își făcu apariția înainte de a fi fost chemat, îmi spuse cu vocea lui inconfundabilă:

— Mă numesc Swerberg. Dacă dorești, te pot ajuta să pui lanțurile la roți.

— Cine v-a spus că am de gând să le pun? am mormăit eu în ciudat. Dând din cap, am căutat în lada cu scule lanțurile și cricul și m-am apucat de treabă.

— Mă descurc singur, am răspuns.

După câteva minute am pornit în călătorie.

Drumul era anevoios, porțiuni mocirloase erau din belșug, iar trăncăneala neconținută a tovarășului meu mă călca pe nervi. Din când în când mă vedeam nevoit să-i răspund, deși aș fi vrut să-mi concentrez toată atenția asupra făgașului din care nu trebuia să ies. Să străbați un șir de smârcuri ca acelea pe care le aveam în fața noastră era un lucru plictisitor, chiar epuizant, și cea mai mică neatenție te putea face să comiți erori.

Bineînțeles că domnul pasager vorbea **despre** Crăciun și despre faptul, pentru el absolut de neconceput, că don Juan și cu mine ne întâlnim în ziua de **25** ca să

încheiem o operațiune de vânzare de vite.

— Ce vreți să insinuați? am întrebat. Că afacerea mea cu don Juan nu e decât o minciună și că am scornit-o ca să fac pe grozavul ori ca să pun mâna pe o mașină de împrumut și să ies la plimbare? Halal plimbare!

— Nu cred că minți. Oricum însă țin să-ți spun că a deosebi adevărul de minciună nu e o treabă chiar atât de ușoară. Cu timpul, multe minciuni devin adevăruri.

— Nu-mi place ce-mi spuneți, am replicat eu.

Îmi pare rău, dar dați de înțeles că mint. O minciună rămâne întotdeauna o minciună.

Cred că domnul pasager a spus în șoaptă:

„Aici te înșeli”. Nu i-am dat atenție. M-am concentrat asupra condusului, străduindu-mă să urmez făgașul, în viteza a treia, înaintând lent. Nu chiar atât de lent însă încât să risc să mi se oprească motorul în fața vreunui obstacol. Trebuia să mergi încet, dar destins, astfel încât să poți menține roțile pe făgaș, fără să depășești niciodată marginea acestuia. „Sunt un virtuoz al condusului pe drumuri desfundate”, m-am gândit. Dacă omul acela mă scotea din sărite, asta nu se datora faptului că îmi distrăgea atenția de la ceea ce făceam, ci pentru că mă obliga să-l ascult și pentru că îmi vorbea pe un ton patern și onctuos. Mi-a declarat:

— La noi, în Europa, nimeni nu încheie afaceri pe 25 decembrie.

— Știu. În numele lui don Juan și al meu vă cer scuze.

— Am menționat faptul doar ca să-ți arăt că obiceiurile nu sunt aceleași peste tot. În America de Sud oamenii nu cunosc spiritul Crăciunului.

Data trece aproape neobservată, excepție făcând copiii, care așteaptă daruri, în Germania și în nordul Europei, Santa Claus, pe care unii îl numesc Moș Crăciun, aduce jucării, înveșmântat în roșu aprins, într-o sanie trasă de reni. Există, oare, un dar mai frumos pentru imaginația copiilor decât o asemenea legendă?

Am căutat la repezeală un răspuns care să-mi oglindească într-un fel sau altul ostilitatea, în cele din

urmă, am spus:

— Încă o minciună, ca și cum nu li s-ar spune și-așa destule. Ce vor cu asta? Ca până la urmă copiii să ajungă să nu mai creadă în nimic?

— Nicio grijă, a răspuns el. Oamenii nu se desprind atât de ușor de credințele lor.

— Chiar și atunci când știu că sunt minciuni?

De cealaltă parte a râului Los Huesos drumul era extrem de anevoios și curând se transformă într-o mlaștină fără sfârșit.

Domnul pasager spuse:

— Crezi că vom ieși din mocirla asta? Mi se pare atât de înșelătoare. Mai încolo vom întâlni smârcuri și mai primejdioase.

— Mă încurajați, nu glumă!

— Smârcurile vechi sunt înșelătoare. Iar cele de pe drumul ăsta sunt vechi de vreme ce figurează, cu nume și cu toate datele, pe harta zonei.

— Ați văzut harta?

— A văzut-o, cu ochii lui, reprezentantul morilor Guanaco. Un om că el nu vorbește în vânt.

Am ajuns la o porțiune de drum unde pământul, deși noroios, era mai ferm. Am spus:

— Ei, am răzbit sau nu?

— Credința că vei reuși te-a ajutat să birui.

Dumneata însă negi credința.

— Dacă nu mă înșel, pentru dumneavoastră cel mai puțin contează să conduci bine.

Mă simt întotdeauna indispus când nu mi se recunoaște priceperea cu care conduc.

Apoi, fără ca ploaia să se domolească, cerul a fost brăzdat de un șir de fulgere. Cele mai puternice luminau, preț de câteva secunde, niște caverne adânci care se căscau printre nori. Domnul pasager afirmă:

— Când fulgeră ca acum, oamenii privesc la cer să vadă dacă nu cumva, într-unul din golurile astea, au să-l zărească pe Dumnezeu sau pe vreunul din îngeri. Sunt unii care spun că i-au văzut.

— Și dumneavoastră îi credeți. Ca și pe reprezentantul de la Guanaco.

— Am să-ți repet proverbul. Crede și vei vedea.

— Dumneavoastră ați văzut multe?

— Mai multe decât dumneata, tinere prieten, ceva mai multe. Dacă te gândești cât am trăit.

Și cât am călătorit.

— Argumente ale autorității...

— Și care cântăresc greu.

— Ați văzut în călătoriile dumneavoastră ceva care să merite osteneala? L-ați văzut pe Dumnezeu printre nori?

— Dacă mă întrebi despre creatorul cerului și al pământului, îți spun din capul locului că pe el nu l-am văzut.

— Atâta pagubă.

— El s-a retras, după creațiune, pentru ca noi, oamenii, să facem ce vrem cu pământul ăsta, după bunul nostru plac.

— Bănuiesc că știți asta din sursă sigură. Prin urmare, cerul e gol?

— Cum de-ți trece prin minte așa ceva? De când e lumea lume, îi așezăm acolo pe zeii noștri. Spune-mi adevărul. Nu-i așa că începi să-nțelegi acum importanța credințelor?

Poate că i-am dat un răspuns cam nelalocul lui.

— Pentru mine, în clipa de fată, important e doar smârcul ăsta pe care-l străbatem.

Era dens, adânc și, asemeni unora din cele prin care trecuserăm deja, părea fără sfârșit.

— E cumplit, spuse domnul pasager. Să fiu în locul dumitale, aș trece în viteza a doua.

— Nu v-am cerut sfatul.

— Știu, însă mi-e teamă că ne vom împotmoli.

Nu vreau să te descurajez. Cât mai poți, continuă să înaintezi.

— Bineînțeles că voi continua.

A fost o călătorie lungă, plină de neajunsuri, care pe moment păreau deosebit de grave și pe care le-am uitat

foarte repede.

— Ești supărat? mă întrebă.

— Pălăvrăgeala dumitale ar scoate din sărite pe oricine, îți dai seama?

— Îmi dau seama că șofezi bine. De aceea, în loc să mă ocup de drumul ăsta mlăștinos, am să-ți vorbesc de lucruri mai înalte. Am să încep prin a-ți repeta vestea bună pe care ți-am dat-o.

Cerul nu e gol. Nu a fost niciodată.

— Ce noroc.

Să nu mă întrebați ce a urmat. Probabil că mă săturasem să conduc atent, mă săturasem de interminabilul șir de smârcuri ori de curioasele informații pe care mi le dădea domnul pasager.

Cert e că am început să conduc nepăsător, neconcentrându-mă decât arareori, și că asta m-a făcut să simt o mare ușurare. Domnul pasager nu mai contenea cu vorba, îmi explica:

— Ascultă-mă bine, cerul este o proiecție a minții. Oamenii îi așază acolo pe zeii credinței.

A fost o vreme când acolo domneau zeii egiptenilor. Au venit apoi zeii grecilor și romanilor și i-au alungat. Acum domnesc ai noștri.

— Fir-ar să fie, am spus și, văzând chipul uluit al domnului pasager, am adăugat: Poftim, uite ce se întâmplă dacă îi bați capul nenorocitului care conduce.

Ne împotmoliserăm. Am încercat să manevrez mai întâi cu fața, apoi în marșarier, dar degeaba. Am înțeles că era inutil să mai insist.

— Nu te pierde cu firea, spuse el.

Am replicat:

— Dumneata nu trebuie să fii mâine în Pardo.

— Poate că apare cineva și ne scoate de aici.

— Ai mai văzut mașini pe drum? Eu nu. Pe aici nici păsările nu trec.

— Atunci dă-mi voie să te ajut.

— Vrei să mă împingi?

— N-am rezolva nimic.

— Înțeleg. Plouă și noroiul e mare.

— Mi-e teamă că n-are să-ți placă propunerea mea. Ai făcut tot ce se poate ca să ieși de aici și n-ai reușit, așa e? Acum lasă-mă să încerc eu.

— Conduci mai bine decât mine?

— Nu e vorba de asta.

— Atunci despre ce?

— E vorba să-și încerce și celălalt norocul.

La urma urmei, ce altceva am avea de făcut? Să așteptăm - și încă în zadar, deoarece, după părerea dumatăle, pe aici nu trece nimeni. E limpede, probabil că nu vrei să fii mâine în Pardo.

— Pentru mine, asta ar fi un adevărat dezastru.

— Atunci lasă-mă să-ncerc.

Probabil că eram într-o stare de confuzie, de vreme ce l-am întrebat:

— Să deschid portiera și să mă arunci în mocirlă ca să-ți dau locul? E clar că dumneata n-ai chef nici să te uzi, nici să te umpli de noroi.

— Nu e nevoie, spuse și, încălecând spătarul scaunului, ajunsese pe bancheta din spate. Fă-mi loc, te rog.

Trecu în locul meu, apăsă pe accelerație și, înainte de a apuca să-i dau vreun sfat, înaintam lent dar continuu, ajungând foarte curând într-o zonă în care, în chip nesperat, pământul era solid și unde, fără îndoială, plouase mai puțin.

Domnul pasager accelerează. Am privit neliniștit vitezometrul și am auzit cum se izbește întruna unul din lanțuri de aripa de protecție.

— Nu auzi? am întrebat cu asprime. Oprește, omule, oprește. Vreau să scot lanțurile.

— Le scot eu, dacă vrei.

— Nu, am spus.

Am coborât din mașină. Peste tot se așternuse lumina aceea crepusculară de după furtună, care dădea intensitate culorilor. Am văzut în jurul meu o câmpie întinsă, maronie acolo unde era arat, iar în rest foarte verde; o împrejmuire de sârmă, albastră-cenușie; câteva

vacii roșcate și brune. După ce am desprins lanțurile, l-am îndemnat:

— Dă-i drumul.

A înaintat un metru sau doi. Am adunat lanțurile, le-am pus în lada cu scule și am ridicat ochii. Domnul pasager nu se afla în mașină. Cum nu avea unde să se ascundă pe câmpia aceea netedă ca-n palmă, m-am simțit descumpănit și m-am întrebat exasperat dacă dispăruse.

Cato

Ani de zile susțineam că Jorje Davel este un june-prim de mâna a doua, un imitator al lui John Gilbert, alt june-prim de mâna a doua. După părerea mea, faptul că avea atâția admiratori nu dovedea decât că faima este un lucru din cale-afară de arbitrar; și nu vedeam decât o ironie a destinului în aceea că era denumit „Chipeșul”.

Obişnuiam să mai adaug, de parcă aş fi vrut să arăt că e vorba de o consecință: „Spunându-i așa, publicul nostru se mărginește să imite un public mai larg, care dă porecla «Frumosu» unui actor oarecare de la Hollywood”.

Am renunțat pentru totdeauna la repertoriul acesta de sarcasme în seara în care l-am văzut jucând la teatrul Smart, cu Paulina Sângerman, în Marea paradă, o adaptare pentru scenă a vechii pelicule a lui King Vidor. Cât timp a ținut reprezentația, am uitat nu numai de cronică pe care trebuia s-o scriu pentru ziar, dar chiar și de faptul că mă aflam acolo, în sală. Cu alte cuvinte, mi se părea că mă găseam aieva, împreună cu eroii Marii parade, în noroiul transeelor, pe undeva prin Franța, și că auzeam şuierând gloanțele primului război mondial.

La câțva timp după aceea, am renunțat la gazetărie și mi-am găsit de lucru la țară; era vorba de o muncă pentru care, luându-te după antecedentele mele de familie, ai fi putut crede că sunt apt. Eu nu-mi făceam însă cine știe ce iluzii în

privința asta, dar mă gândeam că singurătatea mă va ajuta, poate, să scriu romanul pe care-l începusem de

nenumărate ori, încrezător, abandonându-l tot de atâtea ori, plin de descurajare.

La ferma La Cubana unde lucram, citeam ziarul întotdeauna după prânz. Căutam deseori vești despre Davel; ce-i drept, n-am găsit prea multe, în cei trei ani pe care i-am petrecut acolo:

Davel luase parte la o reprezentație dată în beneficiul unei actrițe bătrâne; fusese văzut la înmormântarea unui actor și, dacă nu mă înșel, la premiera unei comedii de García Velloso. Îmi amintesc bine aceste știri, deoarece le-am citit cu luare-aminte, ca și cum ar fi fost vorba de lucruri care mă priveau îndeaproape. Mă întreb dacă nu încercam, de fapt, să răscumpăr astfel, măcar față de mine însumi, felul nedrept în care-l judecasem pe marele nostru actor.

M-am întors la Buenos Aires și am publicat romanul. Poate din pricină că acesta s-a bucurat de succes și că devenisem un scriitor cunoscut (între timp apăruseră cronici iar cartea se găsisese în librării) ori poate pentru că lumea își amintea că lucrasem la Secția de spectacole a ziarului, am fost numit membru în juriul care trebuia să acorde premiile celor mai buni actori ai anului. La ședințele la care luam parte împreună cu ceilalți din juriu, m-am împrietenit cu Grinberg, autorul farsei Ultima amantă, într-o seară, târziu, după ce votasem premiile, am mai zăbovit amândoi la cafeneaua Alsinei și a lui Bernardo de Irigoyen.

Îmi amintesc un comentariu al lui Grinberg:

— I-am premiat pe cei mai buni. Oricum ai lua-o însă, cât de departe sunt cu toții de un actor ca Davel. Și imaginează-ți că unul că el nu lucrează. Nu-l mai solicită nimeni

Am întrebat de ce. Mi-a răspuns:

— Susțin că e bătrân. Că, de fapt, n-ar fi avut niciodată alt capital decât chipul său. Că miza pe el și atâta tot. Iar acum nu mai poate face pe junele-prim.

— În țara asta te poți aștepta la orice.

— Avem un mare actor și nimeni nu-și dă seama de

asta.

— Dumneata și cu mine ne dăm seama.

— Și alți câțiva. Pentru Quartucci, Davel este un miracol al teatrului, unul din acei mari actori care nu se nasc decât foarte rar. Mi-a spus așa:

„Cum am puțin timp liber, mă duc să-l văd jucând; o face atât de firesc, încât pleci de acolo convins că cel mai ușor lucru din lume e să fii actor”.

— Suntem deja trei partizani de-ai lui Davel.

— Pune-l la socoteală și pe Caviglia. Într-o seară stătea de vorbă cu Davel la cafenea. Cu puțin timp în urmă, îl văzuse pe scenă în Smintiții din vară. Cred că-mi mai amintesc încă vorbele lui Caviglia: „M-am surprins gândindu-mă că

Enrique o va înșela pe verișoara lui”. Îți dai seama? Avea impresia că omul pe care-l are în fața ochilor e Enrique, unul dintre personajele comediei, și nu Davel. Mi-a spus că niciodată nu i se mai întâmplase așa ceva. Că privea teatrul cu ochii unui profesionist, atent la jocul actorilor și că, de altfel, cunoștea pe de rost piesa lui Laferrere. Și totuși, în clipa aceea, iluzia dramatică pusese pe de-a-ntregul stăpânire pe el. Era de părere că numai Davel e în stare s-o creeze atât de desăvârșit.

După această discuție cu Grinberg, s-au întâmplat lucruri care m-au prins în iureșul lor un timp destul de îndelungat, în ciuda cuvintelor magice pe care mi le tot repetau prietenii mei librari, „Micul tău roman se vinde bine”, ceea ce câștigasem de pe urma cărții nu-mi ajungea pentru mai nimic. Am căutat o slujbă și am găsit-o tocmai când economiile, pe care reușisem să le fac la țară, erau pe sfârșite. Au fost ani grei sau, cel puțin, ingrați. Când mă întorceam acasă de la birou, nu mai aveam nicio tragere de inimă pentru scris. Din când în când izbuteam totuși să mă pun pe treabă și, în felul ăsta, la capătul unui an de eforturi sporadice, dar pe care mă străduisem să le fac săptămână de săptămână, am terminat un al doilea roman, mai scurt decât celălalt. Așa se face că am ajuns să colind de la o editură la alta, cu manuscrisul în brațe, cunoscând

și o altă față, amară, a profesiei noastre. Unii editori păreau să nu-și mai amintească de primul meu roman și ascultau, neîncrezători, ceea ce le povesteam despre succesul pe care-l avusese. Cei care și-l aminteau țineau să mă convingă că acesta din urmă era mai slab și, ca să pună mai repede capăt întrevederii, dădeau din cap și declarau: „Trebuie să te resemnezi. Nu ești pe drumul cel bun cu această a doua carte a dumitale”.

Într-o bună zi l-am întâlnit pe Grinberg la cafe-barul La Academia. Mi-am adus aminte numaidecât de Davel și i-am cerut vești despre el.

Mi-a spus:

— E o poveste tristă. Mai întâi și-a vândut mașina; apoi, apartamentul. Trăiește în mizerie. Un alt actor, care n-o duce nici el mai bine, mi-a povestit că făcuseră împreună un turneu prin țară.

Dormeau, practic, prin sălile de așteptare ale garilor și nu se hrăneau decât cu cafea cu lapte și chifle. Actorul ăsta m-a încredințat însă că privațiunile nu l-au făcut nicidecum pe Davel să se piardă cu firea. Dimpotrivă, era mulțumit că poate să muncească.

În timpul dictaturii, turneele au devenit tot mai rare, pentru că în cele din urmă să înceteze.

Țara întreagă încremenise, fiindcă oamenii încercau să se dea la fund, spre a fi uitați. Uitarea părea, pe atunci, cel mai nimerit refugiu. Cât despre Davel, acesta a găsit uitarea, dar nu pentru că ar fi căutat să se pună la adăpost. N-avea de ce s-o facă, deoarece se ținuse întotdeauna departe de politică și nu se amestecase nici măcar în intrigile de la Societatea Actorilor. Cum, ajutându-l pe Davel, nu răsplăteai zelul vreunui partizan al dictaturii și nici nu te alegeai cu recunoștința vreunui opozant, nimeni nu i-a întins nicio mână de ajutor. Davel a petrecut o bună parte a acestei perioade fără să aibă de lucru.

A venit apoi ziua când, plăcut surprins, am citit, nu mai știu unde, că Davel urma să joace rolul principal în Cato, faimoasa tragedie a cărei reluare o anunța, pentru stagiunea viitoare, teatrul Politeama.

Am comentat vestea cu Grinberg, într-o seară a aceleiași săptămâni.

— Uneori se mai întâmplă și minuni, a rostit el sentențios.

— Așa e, am zis eu. În vremurile noastre e lucru rar ca un impresar să-și aducă aminte de această bijuterie a repertoriului clasic și e de-a dreptul incredibil că a avut inspirația să-i ofere lui Da vei rolul lui Cato.

— Nu e numai meritul lui.

A început să-mi explice că impresarul, un oarecare Romano, a ales tragedia lui Cato pentru că autorul, mort cu două sute de ani în urmă, nu va pretinde plata drepturilor de autor.

— Oricum, îi rămâne meritul de a-l fi ales pe

Da vei, am comentat eu.

— I l-a recomandat soția lui care, pe vremuri, a fost iubita actorului.

Se prea poate ca pe chipul meu să se fi așternut expresia unei oarecare nedumeriri, deoarece Grinberg m-a întrebat ce e cu mine.

— Nimic... îl admir pe Davel, aş putea spune chiar că simt pentru el o anume afecțiune, și mi-ar fi plăcut ca povestea acestui noroc neașteptat să fie în întregime curată.

În ciuda faptului că e mic de statură, slăbănog și că are o mulțime de ticuri nervoase, toată înfățișarea lui respirând un aer de neglijență, Grinberg îți impune respect prin felul lui pătrunzător de a vedea lucrurile.

— N-are prea mare importanță ceea ce ți-ar fi plăcut dumitale, mi-a spus el, răspicat. O femeie care intervine pe lângă soțul ei pentru un fost amant aflat la ananghie dă dovadă de noblețe și generozitate.

— Sunt de acord că ea...

— Nu numai ea, cu toții! Davel, pentru că n-a cerut nimic și pentru că merită ca o fostă iubită să-i sară în ajutor, după ce totul s-a terminat între ei. Impresarul, deoarece s-a purtat ca un profesionist serios. I s-a propus un bun actor și l-a acceptat, fără să țină cont de viața

particulară a unuia sau altuia dintre ei.

În seara premierei, teatrul Politeama era aproape plin. Îmi amintesc limpede că la începutul spectacolului am stat câteva minute în expectativă, zicându-mi: „Încă mai poate urma triumful sau căderea. Voi ști curând care din două”. Adevărul e că n-am avut de așteptat prea mult. Nu spun că piesa ar fi fost proastă. Deși avea multe momente epice înălțătoare, mi s-a părut mai degrabă un poem dramatic decât o tragedie, cu neîndoielnice calități literare, dar, altfel, destul de plicticos. Firește că urmăreai cu sufletul la gură destinul eroului, însă nucleul argumentației pierdea din forță când, pe nepusă masă, autorul intercala în desfășurarea evenimentelor o poveste de amor, pe cât de neverosimilă, pe atât de neghioabă. Ciudat lucru, dar în timp ce reflectam:

„Păcat că, după ce l-a ajutat să găsească de lucru, norocul l-a părăsit pe Davel când e vorba de piesă”, îl priveam pe Cato, adică pe Davel în rolul lui Cato, și aș fi dat orice să-l învingă pe Cezar și să salveze Utica. Da, mă neliniștea până și soarta orașului Utica, și am ajuns să doresc, în acele clipe, să am puterea, pe care n-o avuseseră zeii, de a schimba trecutul. Pe chipul lui Davel (pe care-l calificasem odată drept vulgar), unul din chipurile acelea pe care bătrânețea le face și mai expresive, am văzut întipărită cu claritate noblețea eroului dispus să-și dea viața pentru libertatea republicană. Când unul din fiii lui Cato - un actor deloc convingător - a spus: „Părintele nostru luptă pentru onoare și virtute, pentru libertate și pentru Roma”, de-abia mi-am putut stăpâni lacrimile.

După toate acestea, cititorul va considera, probabil, ca fiind nelalocul lor observațiile mele critice. Succesul și ecourile operei îi dau, aparent, dreptate, începând cu cea de-a treia sau a patra seară, teatrul a fost plin. Trebuia să-ți rezervi locurile cu cincisprezece ori douăzeci de zile înainte, lucru neobișnuit pe vremea aceea la Buenos Aires. Alt fapt insolit: spectatorii au interpretat cu toții invectivele rostite împotriva lui Cezar ca pe niște

imprecații la adresa dictatorului nostru, iar tânguirea după libertatea Romei ca pe o tânguire după libertatea noastră pierdută. Sunt convins că au ajuns la această interpretare numai pentru că era singura pe care o doreau în momentul acela. Dacă e adevărat, după cum se spune, că în orice carte cititorul o descoperă pe aceea pe care dorește s-o citească, reprezentațiile de la Politeama ne dau dreptul să afirmăm același lucru despre public și piesele de teatru. Să nu se creadă cumva că pe mine mă exclud atunci când vorbesc despre public... Pentru că am simțit din nou cum mi se umezesc ochii în clipa în care Cato a șoptit: „Roma nu mai este!

O, libertate! O, virtute! O, țara mea!”

Seară de seară, succesul spectacolului făcea tot mai multă vâlvă iar debandada era tot mai mare. M-am întrebat la un moment dat, de ce să n-o recunosc, dacă reacțiile turbulente de la Politeama, deși inspirate de cele mai bune intenții, nu vor aduce prejudicii cauzei noastre. Guvernul ar fi putut foarte bine să închidă teatrul și, pe deasupra, să mai și tragă foloase politice din asta. Și nu părea deloc improbabil ca anumite facțiuni moderate, tot atât de ostile dictaturii ca și noi, să sprijine tacit această măsură, dintr-o ancestrală teamă de represalii și mai mari.

În ochii celor mai mulți, identificarea lui Davel cu Cato a fost totală. Pe stradă, oamenii obișnuiau să-l întâmpine spunându-i: „Salut, Cato!”

și, uneori, „Trăiască marele Cato!”

Noi, cei care, într-un fel sau altul, aveam legături mai strânse cu teatrul, am exagerat probabil influența pe care reprezentațiile de la Politeama au exercitat-o asupra evenimentelor ulterioare; adevărul este însă că până și conspiratorii credeau în această influență. Știu asta deoarece mie mi-a revenit sarcina să vorbesc cu Davel și să-l determin să adere la cauza noastră. Am fi vrut să putem spune, în ceasul victoriei, că marele nostru actor a fost întotdeauna de partea revoluției. Și voiam să o spunem fără să mințim și fără să riscăm ca el să ne dezmință.

I-am dat întâlnire la cafeneaua Alsinei și a lui Bernardo de Irigoyen. Văzându-l, m-am gândit câtă dreptate avea tangoul care spunea că sunt stranii prefacerile pe care le aduc anii: chipul lui Davel nu mai semăna, acum, aproape deloc cu cel al John Gilbert, aducând mai degrabă cu acela al lui Charles Laughton. Fața lui exprima tristețe, oboseală, dar și o hotărâre răbdătoare și fără margini, în orice caz, atunci când i-am spus că admirația mea pentru el se născuse în seara premierei cu Marea paradă de la teatrul Smart, ai fi jurat că a întinerit și că începe iarăși să semene puțin cu John Gilbert. M-a întrebat stăruitor:

— Ți s-a părut într-adevăr că am fost la înălțimea rolului?

— Să rivalizezi cu filmul n-a fost, din capul locului, o treabă ușoară. Dar și fără grandioasele scene de bătălie din film, publicul de la Smart avea impresia că dumneata erai în toiul luptei.

Ba mai mult: ne-ai dus și pe noi în vălmășagul ei.

Am îndrăznit să-l întreb, după câțva timp, dacă ne putem bizui pe adeziunea lui.

— Bineînțeles, a răspuns el. Sunt împotriva tiraniei. Nu-ți mai amintești ce spun în actul doi?

— În actul doi din Cato?

— Dar unde altundeva? Ascultă cu atenție.

Spun așa: „Până ce veni-vor vremuri mai bune, se cuvine să stai cu spada scoasă din teacă și bine ascuțită, spre a-l primi pe Cezar”.

La început mi-a plăcut răspunsul. Am interpretat fanfaronada care răzbătea din el ca pe o promisiune de fidelitate și de curaj. Apoi, dintr-un motiv care nu mi-e lămurit, am simțit că-mi place mai puțin. „Oricum, răspunsul e afirmativ”, mi-am zis. „Tot e ceva”.

Pesemne că în cele din urmă guvernul a luat în serios reprezentațiile turbulente de la Politeama, pentru că într-o noapte poliția i-a arestat pe impresar, pe regizor și pe actori, și a închis teatrul, în ziua următoare au fost eliberați toți, în afară de impresar și de Davel. Apoi i-au

dat drumul și impresarului. Iar câteva zile mai târziu și lui Davel. Cu toate că nu-i iertau faptul că juca rolul unui dușman al dictaturii, bănuiesc că l-au eliberat deoarece și-au dat seama și ei, până la urmă, că nu era totuși decât un actor.

Contrar previziunilor mele, închiderea teatrului Politeama a adus prejudicii guvernului.

Lumea și-a spus, probabil, că de vreme ce guvernul acordă atâta importanță unei piese de teatru, e fără îndoială înspăimântat și foarte slăbit.

Noi am luat această ipoteză drept realitate, și din clipa aceea am conspirat fățiș. La început în casa unuia ori altuia, apoi chiar la restaurante, organizam petreceri cu foarte multă lume, de unde nu lipseau nici capii mișcării noastre și nici oratorii care propovăduiau înfocați revoluția, fie făgăduind-o, fie reclamând-o. La aceste banchete, Davel a stat întotdeauna la loc de cinste; nu în capul mesei, firește, dar imediat la dreapta vreunui personaj de vază.

Într-o zi m-a chemat la telefon o doamnă care mi-a spus:

— Nu mă cunoașteți. Sunt doamna Romano.

Luz Romano. Trebuie să vă vorbesc.

Din lipsă de imaginație ori pentru că m-am lăsat în voia obișnuinței, i-am dat întâlnire la cafeneaua Alsinei și a lui Bernardo de Irigoyen.

Era o femeie deosebit de atrăgătoare, nu foarte tânără, înaltă, calmă, cu părul negru, tenul alb și cu ochi frumoși, care nu-ți ocoleau privirea.

Mi-a spus:

— Vă folosiți de Davel. Că o fac politicienii, nu mă miră. Le stă în fire să fie lipsiți de scrupule.

Dumneavoastră însă sunteți scriitor.

— Nu văd legătura.

— Nu numai că vă folosiți de el, dar îl și puneți în primejdie.

— Davel și-a asumat acest risc în clipa când a avut loc premiera cu Cato, i-am replicat eu, și nu rosteam un

neadevăr.

— Așa e. Din vina mea.

— N-am spus asta.

— N-o spuneți, dar așa stau lucrurile. Totuși există o diferență. Eu, una, am intervenit ca să fie chemat să lucreze în teatru. Dumneavoastră, în schimb, ați apelat la el ca să-l folosiți în politică.

Davel nu și-a ales acest destin.

— Dar nu i se pare nepotrivit. S-a identificat cu personajul său. Vrea să lupte împotriva dictaturii.

— Convingerea asta a lui e foarte diferită de a dumneavoastră ori de aceea a unui politician, și nici nu s-a născut în același fel. Davel nu face altceva decât să continue să joace teatru.

Ca să mă apăr, am zis:

— Cu toții jucăm teatru.

— Da, dar când spuneți asta, sunteți de rea-credință. În fond, știți ce-ați făcut?

— Am chemat un cetățean să se alăture luptei noastre.

— Mai bine zis, ați hotărât să trimiteți un nevinovat la moarte.

— Exagerați și sunteți crudă cu mine.

— Crud sunteți dumneavoastră cu Davel.

Până în clipa când mi-a vorbit Luz, adevărurile astea, pe care le știusem dintotdeauna, nu mi-au dat de gândit. După aceea, conștiința că procedez așa cum n-ar trebui s-o fac mi-a umplut sufletul de neliniște. Din fericire, n-am avut motive să mă las copleșit de remușcări mai mari, pentru că revoluția a triumfat, fără ca lui Davel să i se fi întâmplat ceva.

Și firește că nu l-am uitat. La toate ceremoniile era la loc de cinste. La recomandarea noilor autorități, i-am oferit funcții la Direcția Culturii și în alte departamente. Nu le-a acceptat.

A spus că nu dorește decât să lucreze într-un teatru. Directorii teatrelor oficiale mi-au făgăduit ca-șivor da simță să-i împlinească această dorință.

Într-o seară, l-am întâlnit pe Davel la o masă dată de Asociația Presei. Ca doi veterani ai aceleiași campanii, ne-am amintit întâmplări de pe vremea dictaturii. La un moment dat, i-am spus:

— Pare de necrezut că totul a trecut și s-a terminat. A fost un coșmar. După o clipă de tăcere, am adăugat: țara îți este recunoscătoare pentru ceea ce ai făcut.

— Fiecare și-a jucat rolul.

— Tot ce se poate, dar n-a existat niciun alt focar de agitație ca acela de la teatrul Politeama.

Știi foarte bine cât îți datorăm.

— Ce și-ar putea dori mai mult un actor decât să simtă publicul alături de el? Teatrul se cutremura de aplauze. N-am să uit niciodată.

Conversația a continuat pe făgașe paralele.

Davel vorbea despre munca lui de actor, iar eu despre cea în slujba cauzei, în cele din urmă a mărturisit:

— Când am fost amândoi de acord că epoca aceea a fost îngrozitoare, m-am simțit ispitit să adaug: „Nu și pentru mine”. Ascultă-mă bine:

jucam un rol care-mi aducea toate satisfacțiile cu putință, într-o piesă care-mi plăcea și care a avut mare succes. Să nu mai spui nimănui: pentru mine, epoca aceea îngrozitoare a fost minunată.

— Firește, am rostit eu, cât se poate de rar, ca să priceapă cum se cuvine vorbele mele: cine și-ar putea dori mai mult? Să muncești, răsplătit de succes, pentru o cauză nobilă.

Cu aerul că mă aprobă, mi-a răspuns:

— Da. Am avut succes în munca mea, și asta e principalul.

Eram pe punctul să mă dau bătut, întrebându-mă în sinea mea, într-un acces de iritare: „De ce nu reușesc să mă fac înțeles de capul ăsta sec?”

— De acord, i-am spus. E bine să placi publicului, dar... N-o să-mi spui că nimic nu e mai important decât teatrul?

— Dacă n-aș crede-o, n-aș fi un bun actor.

— Prin urmare, crezi asta numai pentru că altfel n-ai putea să fii un bun actor?

— Nu, pur și simplu sunt convins că așa stau lucrurile.

— Câtă trufie!

— Lumea nu merge cum trebuie dacă nu credem fiecare în importanța a ceea ce facem.

— În privința asta suntem de acord.

— Nu vreau să te amăgești. Pentru mine cel mai important lucru este teatrul, îți amintești ce spune Hamlet? Eu da, pentru că l-am jucat pe Hamlet. A tăcut o clipă și apoi, când a început să vorbească, mi-a spus, cu glas potolit: „Scumpul meu domn, ia seama să fie cinstiți cum se cuvine actorii, pentru că ei sunt cronica vie și prescurtată a vremurilor”.

Darul lui histrionic era atât de neobișnuit încât, în acel moment, mi s-a părut că Davel vorbește de pe o scenă, iar eu mă aflu în sală.

Niciodată n-am luat parte la atâtea banchete ca în vremea aceea. La unul din ele, organizat în beneficiul Casei Teatrului, m-am trezit încadrat de grăsanul Barilari, trezorierul partidului, „un partizan înrăit al alegerilor”, după cum se recomanda el însuși, și de un tinerel slab și nervos, care s-a dovedit a fi Walter Pérez. În anii conspirației, numele acestuia apărea foarte des, în general precedat ori urmat de cuvântul activist.

Tot în legătură cu el circula, habar n-am de ce, expresia Forță de șoc. Barilari mi l-a descris pe

Walter ca pe „cel mai intolerant dintre partizanii libertății”. Mărturisesc că atunci ne-a făcut să râdem o seară întreagă, pe mine și pe grăsan, povestindu-ne despre încăierările celor din grupul său cu tineri din alte partide. Acum poveștile acelea îmi par mai puțin hazlii.

La celălalt capăt al mesei stăteau de vorbă Luz Romano și Davel. M-aș fi așezat, cu dragă inimă, lângă ei. În seara aceea, Luz era mai fermecătoare ca niciodată. Când ne-am sculat de la masă, s-a apropiat de mine și mi-a șoptit:

— Felicitări pentru amicul dumitale.
— La cine te referi?
— La cel care îți va deveni prieten. La Walter.
— Un element util - am argumentat eu, repetând expresia folosită de camarazii mei - care se zbate să facă ceva pentru cauza libertății.

— Se zbate chiar prea mult. Crede în idei și prea puțin în pasă de oameni.

— Un filosof deci.

— Un fanatic.

— Ideile pentru care luptă partidul sunt pline de bun-simț. Am avea, cu siguranță, mai mult de câștigat dacă am pune în joc invidia și resentimentele.

— Admiți că Walter nu are ce căuta printre voi?

— Ceea ce încerc eu să spun e că orice partid are nevoie la un moment dat de o doză de dogmatism și chiar de extremism. Tineri ca Pérez utili în multe împrejurări.

Când Romano s-a apropiat de noi, Luz l-a apucat de braț, aproape năpustindu-se asupra lui și a plecat târându-l după ea. Gestul acesta m-a lăsat oarecum nedumerit.

Cât despre Davel, a cunoscut din nou ani de mizerie, în care n-a avut de lucru. După cum am mai spus, teatrele oficiale primiseră cu cea mai mare bunăvoință recomandările mele dar, dintr-un motiv ori altul, nu l-au angajat. Nu și-au amintit de el nici impresarii celorlalte teatre. Noi, din fericire, i-am arătat în continuare întreaga noastră recunoștință. A fost invitatul nostru de onoare la nesfârșit de multe ceremonii oficiale și la un mai puține banchete. Firește că, văzându-l mereu cu același costum, aproape necuviincios de vechi, ne simțeam cu toții cuprinși de un sentiment în care se amestecau senzația de neplăcere cu cea de vinovăție.

Cum în viață totul se repetă, într-o bună zi am aflat vestea îmbucurătoare că Romano luase legătura cu Davel pentru a relua Cato. De astă dată spectacolul urma să fie găzduit de teatrul Apolo.

La câțva timp după aceea, într-o seară, când mă pregăteam să ies din cabinet ca să plec acasă, a sunat

telefonul. Am recunoscut vocea lui Lu^z Romano, deși nu ajungeau până la mine decât niște șoapte. Am înțeles că voia neapărat să ne vedem, deoarece avea să-mi ceară ceva. Convorbirea s-a întrerupt. Reacția mea a fost contradictorie: mi-ar fi plăcut s-o văd, eram curios, dar mă ncerca și teama de-a nu fi sâcâit cu cereri incomode.

A mai sunat, după aceea, de multe ori. Secretara mea îi răspundea invariabil că eram plecat ori că mă aflu în sedință. Aceste scurte dar dese convorbiri au făcut să se înfiripe între ele un fel de prietenie și, în cele din urmă, Luz i-a explicat de ce mă căuta.

Când secretara mi-a transmis mesajul, nu m-am putut împiedica să nu mormăi: „Doamne, câte îi pot trece prin minte unei femei!” într-adevăr, Luz Romano cerea guvernului nostru să interzică reluarea reprezentăției cu Cato. Nici mai mult, nici mai puțin.

Am presupus că așa distrat și naiv cum era, Davel jignise probabil unele susceptibilități, reușind să prefacă în ură afecțiunea pe care Luz i-o purtase dintotdeauna.

După reluarea piesei, faptele au arătat că cererea femeii nu era lipsită de temei. Seară de seară, publicul se arăta tot mai entuziast și mai amenințător. Mărturisesc că la început ne-a venit greu să credem că se aplauda împotriva noastră. Părea de necrezut ca cineva să se folosească de această tragedie ca să atace un guvern al cărui principal merit era restabilirea libertăților.

După câțva timp, întâlnindu-ne în casa unor prieteni comuni, Luz m-a lămurit despre ce era vorba. Cei care aplaudau la teatrul Apolo erau funcționari și partizani ai dictaturii. Ei își cereau înapoi libertatea pe care o pierduseră.

— Probabil că își au și ei un Walter Pérez al lor, a spus.

— Cum adică un Walter Pérez? am întrebat.

— Să nu te faci că nu înțelegi.

— Nu înțeleg.

— E foarte limpede. Dacă voi l-ați trimis pe Walter ca să fie maestrul de ceremonii al răzvrătiților de la primul

Cato...

— Dar ce s-a întâmplat la Politeama a fost ceva spontan, am protestat eu.

— Cu Walter în frunte. E cert că și cei de acum se bizuie pe un energumen ca el.

— Nu mi se pare drept să vâri în aceeași oală un tânăr apărător al libertății și un adept al dictaturii.

— Vorbești ca un politician în toată legea; ascultă-mă însă bine: la ce-i slujește lui Walter Pérez o cauză nobilă dacă e un ucigaș plătit?

Deși îmi venea să-i spun că vorbește ca o ageamie, i-am răspuns, adresându-mă și celorlalți:

— Mă doare să văd că un actor ca el, fată de care am avut atâtea atenții, consimte acum să se lase folosit împotriva noastră.

— Trădare! a exclamat cineva.

— N-aș merge chiar atât de departe, am nuanțat eu. Vreau să spun numai că felul în care procedează îmi provoacă o anume amărăciune.

După o săptămână sau chiar mai mult, am fost trezit în toiul nopții de un telefon. O voce de femeie m-a întrebat:

— Acum ești mulțumit?

Fusesem trezit din somn, așa că nu prea reușeam să înțeleg despre ce era vorba. Am repetat ca un idiot:

— Cine e?

Întrebare inutilă, pentru că, de fapt, ghicisem.

— Spune-mi dacă ești mulțumit, stăruie ea; pentru ca apoi, după o clipă de tăcere, să adauge:

Sau poate n-ai aflat?

— Habar n-am despre ce vorbești.

Luz zise:

— Atunci mai poți aștepta.

— Ce să aștept?

— Ai să afli mâine.

A închis. Eram pe punctul să o sun, dar am renunțat, în realitate, știam ce se întâmplase, deși am murmurat de câteva ori: „Nu poate fi adevărat”.

A doua zi am aflat totul. Ce ciudat: vestea nu mă lua

pe nepregătite, și totuși m-am simțit descumpănit. La fel de descumpănit și de trist ca atunci, în toiul nopții, când ghicisem. Ca și cum mi-ar fi murit un vechi prieten, gândindu-mă poate din vreme la articolul pe care urma să-l scriu ori la discursul pe care aveam să-l rostesc, mi-am spus că această moarte însemna sfârșitul celei mai strălucitoare epoci a teatrului argentinian.

Relatărilor din ziare, destul de ample, li s-au adăugat cele ale prietenilor mei de la Ministerul de Interne. Faptul se petrecuse spre sfârșitul ultimului act al reprezentației din seara precedentă.

După ce se străpungea cu spada, Cato, muribund, se arată îngrijorat de soarta celor care luaseră parte împreună cu el la rezistența împotriva lui Cezar, ia aminte la planurile lor de fugă, le încuviințează, își ia rămas-bun de la toți și moare, în clipa aceea, în sală a răsunat o împușcătură și s-a stârnit o mare învălmășeală. Unii arătau înspre o lojă. Cineva a ieșit în fugă din altă lojă. La început nimeni nu știa ce se întâmplase. Nu le-a trebuit însă mult ca să-și dea seama că Da vei murise în urma unui foc de armă tras asupra lui, probabil de la balcon. Acolo, poliția a dat peste Walter Pérez, însoțit de doi dintre oamenii săi. Niciunul nu avea vreo armă la el. Pe de altă parte, cel care fugise din lojă reușise să dispară.

Am fost rugat să vorbesc la cimitirul Chacarita. Am refuzat, simțindu-mă prea tulburat și înțelegând că trebuia s-o facă cineva care era bun cunoscător al teatrului și al sufletului actorilor, în discursul său, Romano a spus că cel mai frumos sfârșit pentru un actor este să moară pe scenă, în chiar clipa morții personajului său. A vorbit și un reprezentant al guvernului.

Grinberg, care răsărise din senin lângă mine, făcându-mă să tresar de spaimă atunci când m-a apucat de braț, mi-a șoptit la ureche:

— Omagiul vine prea târziu.

Navigatorul se întoarce în patrie

Cred că m-am dus să văd Drumul spre India pentru că în titlul acestei pelicule apărea numele țării mele. După ce am ieșit de la cinematograful, am luat trenul subteran – sau metroul, cum i se spune aici – ca să ajung la ambasadă, unde lucrez în fiecare zi vreo două ore. Cu banii câștigați în felul acesta îmi permit anumite extravagante care dau o oarecare însuflețire vieții mele de student sărac. Presupun că pot pune pe seama acestora faptul că în ultima vreme mă cufund iar într-un soi de somnambulism, care dă naștere de fiecare dată unor situații neplăcute. Un exemplu: atunci când îmi amintesc de călătoria cu metroul, mă văd șezând comod, deși am dovezi că am rămas în picioare, în apropierea ușilor, ținându-mă de o bară de metal și fiind gata să cad de fiecare dată când trenul se oprește sau se pune în mișcare. Privesc de acolo, cu un amestec de compătimire și de dezgust, un student cambodgian arătând jalnic, și care moțăie pe un scaun, la mijlocul vagonului, cu capul rezemat de geam. Din chica lui, pe cât de bogată, pe atât de soioasă, iese la iveală o rotunjime pleșuvă și zbârcită; are barba rară și nerasă de trei sau de patru zile. Zâmbește în somn, își mișcă buzele cu repeziciune și gingășie, ca și cum ar purta, în șoaptă, o conversație plăcută cu el însuși. Mă gândesc: „Pare mulțumit, deși nu are niciun motiv să fie. Trăiește, asemeni mie, printre europeni ostili, oricât ar încerca ei s-o ascundă. Ostili față de toți cei pe care îi socotesc deosebiți de ei. În sensul ăsta, noi, indienii, suntem oarecum avantajați, deoarece părem mai puțin diferiți; dar cine, oare, n-ar fi avantajat în fața acestui tânăr cu o înfățișare atât de neobișnuită? Chiar dacă ar fi fost occidental și din Nord, și tot l-ar fi privit ca pe unul care aparține drojdiei acestei lumi. Nici măcar eu, care mă consider liber de orice prejudecăți, nu m-aș încumeta câtuși de puțin să mă încred în el”.

Cobor la stația La Muette și ajung curând pe strada Alfred-Dehodencq, unde se află ambasada. Oricât de incredibil ar părea, portarul nu mă recunoaște și refuză să mă lase să intru, în timp ce ne îndârjim din răspuțeri unul

împotriva celui alt, omul țipă de mai multe ori: „Afară!

Afară!” în cele din urmă țipătul se preface într-un prietenos: „soursday”, care în cambodgiana înseamnă „Bună ziua”. Deschid ochii și, încă uluit, îl zăresc pe prietenul și compatriotul meu taximetristul care, în timp ce mă zgâlțâie ca să mă trezească, repetă salutul și adaugă: „Trebuie să coborâm. Am ajuns în cartier”. Mă ridic și aproape că mă împiedic când cobor din vagon; îl urmez pe compatriotul meu pe peron, fără să întreb nimic, de teamă să nu greșesc și să mă creadă nebun ori drogat, înainte de a urca treptele, când trecem prin dreptul oglinzii, am o revelație pe care, deși o prevăzusem, nu o resimt mai puțin dureros. Vreau să spun că oglinda îmi răsfărânge chica soioasă, barba rară, nerasă de trei sau patru zile; ceea ce mă dezgustă însă de-a binelea este constatarea că și în clipa asta îmi mișc buzele, ba mai mult, zâmbesc, vorbind de unul singur ca un imbecil.

Călătoria noastră (Jurnal)

Selecție, prolog și epilog de F. B.

Prolog

Directorul editurii Jackson mă anunțase că pregătește o colecție de jurnale de călătorie și mă rugase, dacă am vreunul, să i-l trimit. N-aș ști să spun de ce, dar după ce mi-am recitit jurnalele din anii '60 și '64, n-am mai îndrăznit să le public. I-am propus atunci Călătoria noastră, jurnalul lui Lucio Herrera. La drept vorbind, mi-a fost oarecum teamă că cei de la editură au să-l respingă, pe considerentul că nu răspunde așteptărilor cititorilor acestui gen de opere. L-au acceptat totuși și l-au inclus într-unul din acele frumoase volume, legate în piele roșie și cu coperte cu litere aurite, aparținând uneia din nenumăratele colecții de lux pe care editura Jackson obișnuia să le vândă împreună cu o bibliotecă adecvată din lemn lustruit. Cum asta mă îndreptățește să cred că jurnalul de călătorie al prietenului meu va împărtăși soarta

Cărții Oratorilor de Timon, volumelor lui Willie Durant, ediției ilustrate a lui Don Quijote, scoasă cu prilejul centenarului, ori a unui Martin Fierro, îmbrăcat în piele gălbuie de vacă, dormind netulburat, pe un raft, în casele celor care nu citesc, m-am gândit că n-ar fi rău să-l public în acest volum, pe care oricine îl poate găsi în librăriile serioase.

F.B.

Călătoria noastră:

(Jurnalul lui Lucio Herrera)

Buenos Aires. Puerto Nuevo. 3 ianuarie, 1968.

Am plăcuta surpriză să descopăr în mulțime chipul rotund și stacojiu al lui Francisco Barbieri, cu ochii lui rotunzi și întunecați. „Și tu călătorești pe Pasteur?” îl întreb. Ce bine-mi pare că îl voi avea tovarăș de călătorie! I-l prezint lui Carmen. Mai târziu, pe când urcăm scărița strâmtă spre vapor, Carmen mă întreabă: „Călătorește singur?” „Cred că da”. „Nu e cam ciudat amicul ăsta al tău?” „Nu în sensul în care te gândești tu”. „Adică?” „Hai s-o lăsăm baltă! Fiecare e așa cum e”. „Cât sunt de proastă! Nu mi-a trecut niciodată prin minte că ai putea avea secrete față de mine. Îmi închipuiam că mă iubești așa cum te iubesc și eu”. Ca să nu începem călătoria cu o ceartă, îmi sacrific prietenul. „Uite ce e”, îi răspund. „Mi-e greu să-ți explic. Barbieri nu e deloc un tip convențional. Susține că femeile sunt tributul pe care trebuie să-l plătim în schimbul plăcerii”. „Și pentru că susține neghiobia asta ți se pare că nu e convențional? Aș spune mai degrabă că e un machista⁷ în toată legea, lucru care, în țara asta, nu e nici pe departe extrem de original. Și e atât de imbecil încât călătorește singur numai pentru că are o părere proastă despre femei?” „Da, deși el ar spune că nu”. „Mai

⁷ machista (de la macho - mascul) - adept al unei concepții care are la bază ideea că bărbatul domină socialmente femeia și, în consecință, este îndreptățit să aibă privilegii de stăpîn în raport cu ea (n. t.).

e și mincinos pe deasupra? Machista și mincinos, îți mărturisesc că încep să mă satur de amicul ăsta al tău". „Călătorește cu o păpușă gonflabilă". „De necrezut! Dacă e adevărat, înseamnă că e bolnav rău. Trebuie neapărat să stai de vorbă cu el. Chiar acum. Dacă n-o faci tu, am să-i vorbesc eu". „Te rog, nu. Te implor, să nu ne amestecăm".

„Bine. În fond, e prietenul tău. Halal prieten, n-am ce zice. Dacă mă gândesc bine însă, poate că ai dreptate. Ți-e și silă să te apropii de un degenerat ca ăsta". O asigur că Paco este o persoană cumsecade, îmi răspunde pe un ton glumeț, dar plin de venin: „În afară de asta e o persoană cumsecade, nu? Lasă prostiile. Dacă tot am hotărât să nu ne amestecăm, ai să-mi faci hatârul să-l ții la distanță pe toată durata călătoriei".

„Îți dai seama ce-mi ceri? Paco e prietenul meu cel mai bun". „Atunci n-ai decât să-ți petreci tot timpul cu prietenul tău cel mai bun. Am să mor de necaz, dar ție nici că-ți pasă! Mă consolez însă cu gândul că n-ai să stai oricum prea mult lângă adoratul tău Paco. După părerea mea, un nevropat ca ăsta o să crape curând".

La bordul vasului Pasteur, în largul mării. 14 ianuarie. Paco Bărbieri nu e singurul care o scoate din sărite... Oricare ar fi prietenul despre care aduc vorba, Carmen începe să-l toace mărunț, metodic și pe îndelete, revărsând asupră-i tot soiul de insinuări grotești și acuzații calomnioase.

Mă străduiesc să nu vorbesc, de față cu ea, despre nicio persoană la care țin.

Roma. 8 februarie. Ne-am înțeles să cinăm mai devreme, ca să ajungem la timp la concertul care începe la ora nouă. Celia îmi spune că nu suportă să stau și să mă uit la ea în timp ce se îmbracă și se piaptănă. Cobor deci în holul hotelului. Răsfoiesc niște reviste, mă plictisesc și, peste o vreme, sătul să tot aștept, chem liftul, decis să urc după ea. Când se deschide însă ușa ascensorului, în fața mea apare Celia și e atât de încântătoare, încât uit toate reproșurile pe care mă pregătisem să i le fac, în timp ce o așteptam.

O iau în brațe, o sărut pe frunte și-i spun: „Îți mulțumesc că ești așa de frumoasă”. Pornim spre restaurantul „Arhimede”, unde luăm masa în fiecare seară, dar înainte de a ajunge în piațeta dei Caprettari, ne oprim să citim meniul unui restaurant franțuzesc. Cum văd că desertul zilei este Baba au chocolat⁸, o întreb pe Celia: „Ce-ar fi să intrăm?” „Nu-mi vine să cred!” exclamă ea.

„Aș fi putut să jur că n-ai să mă duci niciodată la alt restaurant și că pentru tine altul decât «Arhimede» nu mai există”. E lucru știut: Celia îmi face mereu reproșuri în legătură cu așa-zisa mea manie de a merge întotdeauna la același restaurant; de fapt, nu sunt deloc maniac. O duc de două ori pe zi la „Arhimede” din simplul motiv că, atunci când mănânci bine într-un loc și ești tratat cum se cuvine, ca un client de-al casei, ar fi absurd să mai încerci și-n altă parte și să pleci de acolo intoxicat. Celia nu privește cu ochi buni restaurantele care-mi plac mie. Îi explic, de parcă n-aș fi remarcat critica implicită care răzbătea din răspunsul ei: „Aici au la desert Baba au chocolat, și știi ce mult îmi place”. Intrăm și comandăm cina, care, din fericire, nu o nemulțumește pe Celia. După ce terminăm al doilea fel de mâncare, chelnerul ne întreabă ce dorim la desert.

Răspund: „Două Babas au chocolat”. „Regret. Nu mai avem timp”, spune Celia, cerându-i băiatului să aducă nota de plată. Nu știu, zău, ce i-a venit: unul dintre obiceiurile din care nu poți s-o clintești cu niciun chip este să ajungă peste tot cu întârziere, iar acum i se năzare să plecăm la concert cu o jumătate de oră mai devreme. Teatrul nu e departe, așa că ajungem numaidecât.

„Am fi avut timp să mâncăm Baba au chocolat”, constat eu. Îmi dă dreptate, ținând să adauge:

„Acum n-o să ne punem pe plâns numai dintr-atât”. Bineînțeles că nu, dar nici n-am de gând să-mi ascund necazul și, de ce să nu mărturisesc, un oarecare resentiment, îmi spun: „Până și copiii se înfurie când nu li

⁸ Baba au chocolat: prăjitură cu rom, stafide și ciocolată (n. t.).

se dă desertul promis”.

Concertul lui Pavarotti e interminabil. Publicul aplaudă până la epuizare. Recunosc că nu mă prea pricep la muzică, dar cântecul dinspre final îmi merge așa de tare la inimă, că-mi simt tot trupul vibrând în ritmul muzicii. Aflu că se numește Sole mi-o sau ceva de genul ăsta.

Roma. 9 februarie. Astăzi mergem la cinema.

Vedem un film mai vechi, Omul miracolelor. Pe mine mă distrează de minune. Pe Celia, nu. Presupun că nu numai filmul o irită; oricât de incredibil pare, bănuiesc ca și eu o scot din sărite, cu hohotele mele nestăpânite de râs. Mărturisesc că mă întristează să constat cât e de insensibilă la calitățile acestui film, ba chiar mă simt jignit. Ajung să cred că, deși stăm așezați unul lângă celălalt, între noi se cascadează, de fapt, o prăpastie. La un moment dat, într-o scenă de un comic irezistibil, protagonistul, aflat în salonul unui club londonez, provoacă apariția unui leu, și-ți vine să te tăvălești de râs văzându-i pe simandicoșii membri ai clubului, până atunci sceptici față de miracole, cum intră în panică nemaștiind pe unde să scoată cămașa. Și care e, mă rog, comentariul Celiei în legătură cu asta? „Nu mai pot suporta!

Scena asta nu apare în povestirea lui Wells”.

Nu-mi vine să cred că, rostind o asemenea pedanterie, vorbește serios. Dar ea îi dă înainte:

„Ce lipsă de respect față de autor!” Se fac auzite reacțiile vehemente ale celor din jur: sst! sst!

„Filmul ăsta e o prostie nemaipomenită”, afirmă Celia, fără să se lase nicidecum intimidată.

„Să mergem”. Luat prin surprindere, o urmez spre ieșire, de-a dreptul stupefiat de ghinionul meu. O oră mai târziu, pe când ne dezbrăcăm în camera noastră de hotel, se întoarce spre mine și, ca și cum i-ar fi trecut brusc prin minte o idee nespus de bizară, mă întreabă: „Te-a deranjat faptul că am plecat înainte de terminarea filmului?”

„Destul de mult”, îi spun. De parcă ar vorbi de una singură, reflectează: „Pentru că nu ai mâncat Baba au chocolat, te-ai bosumflat. Pentru că n-ai văzut sfârșitul

filmului ăsta prost, te-ai bosumflat iar. Voi, bărbații, sunteți cu toții niște copii”.

Verona. 11 februarie. Răsfoind posacă Ghidul Albastru, Pilar îmi spune: „Ar trebui să vedem mormântul familiei Scaligero”. Pe neașteptate însă, chipul ei se luminează și exclamă: „Cum de i-am putut uita?” „Pe cine?” întreb eu. „Cum pe cine? Pe cei doi îndrăgăștiți!” în consecință, mă târăște după ea până la mormântul Julietei, care nu e foarte departe, dar nici prea aproape. Mă obligă să stau de o parte a mormântului, ea trece de cealaltă parte, ne strângem mâinile deasupra acestuia și ne jurăm dragoste veșnică. „Și adevărată”, spune Pilar. „Și adevărată”, repet eu și adaug: „De fapt nu sunt deloc sigur că cel mai nimerit loc să-ți juri dragoste e un mormânt fals”.

„De unde scoți că e fals?” „Chiar din ghidul tău.

Dacă ai fi citit ceva mai atent, ai fi văzut că scrie:

presupusul mormânt al Julietei. Cât despre faimoasa iubire dintre femeia care nu e îngropată aici și Romeo al ei, îți închipui cam ce a fost în realitate: o dragoste oarecare, pe care scriitorii au exagerat-o iar pofta de senzational a mulțimii a prefăcut-o într-o dragoste sublimă”. Dacă aș fi știut cât de tare o vor afecta spusele mele, aș fi tăcut.

Pilar îmi aruncă în față că nimic nu-mi place mai mult decât să spulber iluzii („lucrul cel mai de preț pe care-l avem”), că sunt „un negativist” și c-aș face mai bine să recunosc că nu o iubesc.

Paris. 15 februarie. O noapte uimitor de caldă pentru perioada asta din an. Ieșim de la cinematograful și o luăm pe strada Galilee, spre hotel, îmi zic în sinea mea: „Haide, fi cuminte. Mai ai puțină răbdare. Curând, curând de tot o să ai parte de lucrul acela minunat după care tânjești acum”. Sunt atât de cufundat în gândurile mele, ori poate strada e atât de tăcută și de pustie, încât vocea Justinei mă face să tresar. „La ce te gândești?” întreabă ea. „Nu știu...” „Cum nu știi?

Trebuie că te gândeai la ceva foarte plăcut, de vreme

ce zâmbeai". „Mă gândeam", spun, privindu-i chipul nerăbdător, plin de candoare și atât de frumos încât preț de câteva clipe mi se taie răsuflarea și pierd șirul vorbelor... îmi vin însă repede în fire și continuu: „Mă gândeam că, din fericire, nu mai e mult și vom face lucrul acela minunat care ne place amândurora atât de tare.

Ce beatitudine fără asemănare ne va cuprinde după aceea trupurile împăcate și cât de lin vom aluneca apoi în somn!" Mă simt inspirat poetic, rostind acest mic discurs, acum, noaptea, la Paris, atât de departe de monotonia vieții noastre obișnuite. Oare nu e ca și cum ne-am fi unit din nou destinele, atingând astfel încă o culme a existenței noastre? Vocea soției mele mă face iarăși să tresar, de data asta însă în alt fel: „Credeam că te culci cu mine pentru că mă iubești", spune ea. „Când colo, o faci ca să te simți bine și ca să adormi mai ușor. Pentru treaba asta, bărbaii s-au dus totdeauna la târfe". „Ce minunat ar fi fost să descopăr că glumește", mă gândesc. Vorbește însă cât se poate de serios. „Cel mai comod lucru pentru un bărbat e să se nsoare cu o târfă.

Cu atât mai comod cu cât ei nici prin gând nu i-ar trece să se simtă jignită. Eu, în schimb, mă simt jignită, așa să știi". Unica mea speranță e că o să-i treacă repede supărarea. Dar nici vorbă de așa ceva. Ajungem în tăcere la hotel, urcăm în camera noastră și ne vârm în pat. Îi ascult respirația. O privesc și văd că a adormit încruntată, păstrând încă o urmă de mânie pe chip. Nu pot lăsa lucrurile așa. Trebuie să găsesc o soluție, încerc deci cu metoda care de obicei nu dă greș.

O întorc cu gingășie pe spate, îi depărtez picioarele și o îmbrățișez. Mă respinge, oarecum fără supărare, dar plină de amărăciune, îmi spune:

— Am crezut că ai înțeles. M-ai jignit. Ușuraticii ca tine uită repede ofensele. Eu însă nu". Îmi întoarce spatele și readoarme liniștită.

Paris. 16 februarie. Așteptând-o pe Justina schimb câteva cuvinte, la recepția hotelului, cu româncă angajată

aici. Îmi vorbește despre un argentinian foarte amabil și la locul lui, care a stat, cu puțin timp în urmă, la același hotel: un anume domn Paco Bărbieri. Când apare Justina, româncă tocmai îmi povestește că Paco fusese destul de bolnav și zăcuse în pat cu gripă. Auzind lucrul ăsta, Justina comentează: „Păi vezi, ți-am spus eu că o să crape curând”.

Paris. 17 februarie. Aflasem dintr-un Sport-Dimanche, pe care cineva îl uitase în holul hotelului din Roma, că astăzi urma să aibă loc meciul dintre Reims și Paris-Saint-Germain și n-aș fi vrut pentru nimic în lume să pierd partida, deoarece numărul 9 de la Reims – centrul forward, cum se spunea pe vremea mea-nu e altul decât Carlitos Bianchi. Din clipa în care am citit știrea, n-am pierdut niciun prilej să aduc vorba despre intenția mea fermă de a mă duce duminică 17

pe stadionul din Parc aux Princes: o tactică de învăluire, cu scopul de-a o face pe Justina să priceapă că n-am să fiu în niciun caz la dispoziția ei pentru a merge la Luvru ori la vreun concert la sala Pleyel. În privința intenției, tactica mea a dat roade. Justina știe că mă duc la meci. Nu mi-a trecut însă nicio clipă prin minte că, dându-i timp să se gândească la treaba asta, s-ar putea să i se năzare să mă însoțească pe stadion.

Și totuși așa s-a întâmplat: Justina vine cu mine la meci, iar eu, firește, accept ideea mulțumit. La urma urmelor, oriunde m-aș duce cu ea, mă simt fericit. Asta, în primul rând, pentru că e o femeie superbă. Ori de câte ori ieșim împreună, frumusețea Justinei mă face să mă umflu în pene...

și cu toate astea n-am să ascund că, în general, mi se pare o prostie să mergi cu femeile la meci.

Astăzi constat, o dată mai mult, că am dreptate.

La început, Justina se preface că e interesată de joc și-mi cere neconștient tot felul de lămuriri care mă împiedică să mă concentrez asupra partidei.

„Ce-i aceea un penalty?”, „Ce e un corner?”, „De ce s-a întrerupt jocul?” La un moment dat când, în toiul unei

faze extraordinare, Carlitos îi păcălește pe apărătorii de la Paris-Saint-Germain și marchează un gol de-a dreptul istoric, mă ia gura pe dinainte și-i spun: „Oricum ai lua-o, trebuie să recunoști că un golgheter ca Bianchi nu mai găsești”. Mare nătărău mai sunt dacă-mi închipui că se poate vorbi despre fotbal cu femeia iubită!

Ea îmi răspunde printr-o întrebare: „Bianchi?

Cine e și ăsta? Un alt amic de-al tău?” în timpul celei de-a doua reprize, se plictisește atât de tare, încât devine tot mai nerăbdătoare și, sub pretextul că trebuie să evităm îmbulzeala de la sfârșit, mă ia de mână, se ridică, deși partida nu s-a încheiat încă, și-mi spune: „Haide să mergem”.

Nu-mi rămâne decât s-o urmez. Mă înnebunește gândul că nu va ști niciodată ce sacrificiu îmi impune. Da, sunt un martir, părăsind stadionul în clipa asta, și un fachir, pentru că o fac în tăcere, fără să protestez.

Paris. 20 februarie. Din pricina unei răceli zdravene, care s-a preschimbat curând în gripă, Justina a căzut la pat. „Am pescuit-o la meciul ăla blestemat, care nu se mai termina”, se tânguie ea. Mă duc de unul singur la cinema și mă simt foarte bine; constat totuși că-i simt lipsa, îmi spun pentru a nu știu câta oară: „Nu trebuie să-i simt lipsa. O femeie ca asta îți otrăvește mai întâi sufletul și-apoi îți ruinează și sănătatea. Unica soluție este divorțul”. Știu, însă nu mă pot hotărî... Uneori, ca să-mi fac curaj, mă agăț de niște raționamente cam absurde. „E o chestiune pe viață și pe moarte”, îmi zic, de parcă aș crede-o. Rătăcesc de unul singur pe străzile Parisului, asemeni unui suflet osândit și totuși împăcat.

Manresa. Monserrat. 24 februarie. Trecem prin Manresa, un oraș înconjurat de vii. Luisita mă somează: „Oprește în fața cafenelei”. „Se face prea târziu”. „N-are importanță. Vreau să iau un carajillo⁹. Știi, ca să mai prind puteri. S-ar putea ca la Monserrat cafeneaua să fie tocmai sus pe munte!” „Vom vedea”. Intrăm în cafenea. Oricum, eu nu scot o vorbă. Luisita comandă: „Două carajillos, vă

9 carajillo: marghiloman (cafea cu rom sau cu coniac)

rog". Omul întreabă: „Cu rom, cu coniac?” „Cu coniac”. Ni se aduc două ceșcuțe cu cafea doar pe jumătate pline, care ne sunt umplute apoi cu coniac. Tocmai ne sorbim cafeaua când, fără să-mi pot crede ochilor (să mă fi îmbătat oare numai dintr-atât), îl zăresc pe Paco Bărbieri, care se îndreaptă spre tejghea. Mă ridic de la masă și ne îmbrățișăm. Mi se pare obosit, parcă îmbătrânit și cu chipul mai puțin aprins ca de obicei. Mă însoțește până la masă. Poate din pricină că e vlăguit ori pentru că Luisita nu face nici cel mai mic gest ca să-l rețină, pleacă numaidecât. Rostindu-mi gândul cu voce tare, șoptesc: „Îmi pare rău că a plecat atât de repede”. „Mie, nu”, răspunde Luisita. „L-ai văzut în ce hal arată?” „Recunosc că părea cam obosit”.

Cam obosit? E dărâmat complet! Un mort ambulant”. „Bate-n lemn”, îi spun. Ea mi-o întoarce:

Pun rămașag pe orice vrei tu că n-ai să-l mai vezi. Viu, se-nțelege”. Pe drumul spre Monserrat, nu deschid gura. Dacă n-am încotro și trebuie să-i răspund la câte o întrebare, mă mulțumesc cu monosilabe. Nici Luisita nu se arată interesată să afle ce e cu mine. Când sosim la Monserrat spune: „Să lăsăm mașina aici”. „Urcăm pe jos?”

„Pe jos...” O luăm pieptiș spre vârf, dar foarte curând îmi mărturisește că nu mai e în stare să facă nici măcar un pas. „Nici eu”, îi spun. Măcar o dată, eu și Luisita suntem de acord. Oprim un autocar ce ne duce până sus, pe creasta muntelui. După un timp, coborâm. Suntem atât de epuizați încât, trecând pe lângă locul unde ne lăsaserăm mașina, e cât pe-acți să uităm să-i spunem șoferului să oprească. La Manresa, Luisita îmi zice: „Vreau să mai iau un carajillo”. La cafenea, de parcă ar fi un făcut, dau peste un alt prieten de-al meu: Mileo, un fost coleg din clasa a cincea, de la colegiul Mariano Moreno, care-mi stârnise pe vremuri admirația deoarece reușise să-și încropească, încă înainte de-a împlini vârsta majoratului, un atelier pentru fabricarea farurilor de automobil. Nu pierde prilejul să-l întreb: „Tot mai faci faruri după modelul Marshall?” „Îți mai amintești deci? A fost un vis de tinerețe, care n-a avut

viață lungă. Aripile de protecție, scările, farurile neîncorporate în caroserie dispăreau din marea producție de la o zi la alta, și m-am trezit că fabric accesorii pentru niște automobile inexistente”. Îi spun: „Pariez că nu ghicești cu cine m-am întâlnit acum câteva ceasuri. Cu Paco Barbieri”. „L-am întâlnit și eu. Și știi ce idee trăsniță a avut? Să urcăm pe jos pe Monserrat. Sunt răpus”. „Cunosc pe cineva care a avut aceeași idee strălucită”, îi zic și i-o arăt pe Luisita. „Slavă Domnului, n-a durat prea mult până să se dea bătută, și am continuat urcușul cu autocarul”.

După plecarea lui Mileo, Luisita se grăbește să remarce: „Nu știu, zău, pe care să-l prefer. Pe degenerat ori pe năucul ăsta cu accesoriiile lui pentru automobile ieșite din uz. Frumoasă colecție de amici, n-am ce spune!” Cred că n-am mai schimbat nicio vorbă pe tot drumul spre Barcelona.

Rio de Janeiro. 15 martie. Se pare că vasul va avea de preluat o încărcătură mai mare și nu vom ridica ancora decât mâine dimineață. Propun o ieșire la Petropolis. Margarita, în schimb, are chef să facă plajă la Copa Cabana, îi dau dreptate: o baie în mare e mai plăcută și nu e așa de obositoare ca o călătorie cu mașina. Luăm masa de prânz într-un hotel, după care Margarita mă târăște pe la magazine. Nu știu cum face, dar trei sau patru cumpărături îi iau toată după-amiaza. Aș putea spune: ne iau. Din fericire, o conving să cinăm pe vapor. Faptul că am zăcut atâta timp prin tot felul de dughene m-a sleit de puteri. Nu-mi doresc decât să mă vâd în pat. Spre ghinionul meu însă, camerista i-a dat Mărgăritei o adresă unde, în seara asta, am putea asista la o macumba¹⁰ foarte interesantă: „O chestie autentică. Nu dintr-acelea pentru turiști, pe care le-a văzut toată lumea”. Încerc din răputeri s-o fac să renunțe, aducându-i toate argumentele care-mi vin în minte. Degeaba. Îi spun atunci că, după

10 macumba: cult practicat în unele regiuni din Brazilia și înrudit cu riturile vaudou (sincretism de rituri animiste africane și de ritual catolic) (n. t.).

părerea mea, orice macumba e o șarlatanie.

Margarita se înfurie, mă face laș și văd că lipsa mea de curiozitate o scoate din minți. E adevărat că lenea și dezinteresul meu – de ce să nu recunosc? – sunt atât de mari, încât s-ar putea crede că de fapt mi-e teamă. După ce mâncăm pe vas, luăm un taxi care ne duce într-un cartier numit Orașul Vechi: foarte sărac, înțesat de lume și cu casele (cuvântul potrivit ar fi cocioabele) din lemn. Ne oprim în fața uneia cu etaj. Urcăm scara abruptă și înaltă și ajungem într-un coridor îngust, la capătul căruia se află o ușă. Margarita o deschide, fără să schițeze măcar gestul de-a bate, și ne trezim într-un salonaș rotund. Nu cred să greșesc afirmând că, dintre toți cei care se află acolo, nimeni nu ne privește cu ochi buni. În mijlocul încăperii dansează câteva femei, mai bine zis se rotesc nebunește, pentru ca în cele din urmă să se prăbușească pe podea pradă unor convulsii epileptice. Sunt ajutate să se ridice de niște tinere în fuste largi, cu volane. Mai e un domn mulatru, cu aere de șef, care se dovedește a fi vraciul. Habar n-am de ce, poate din cauza nervozității, Margarita izbucnește pe neașteptate în râs. În aceeași clipă, în jurul nostru se bulucesc mai multe femei spumegând de furie, iar un bărbat face chiar gestul de a scoate o armă. Dacă vraciul nu se hotărăște să ne ia sub ocrotirea lui, ni se poate întâmpla o nenorocire. Omul spune: „Ar fi mai bine să plecați cât mai repede. Dacă cineva vă oferă un trabuc sau ceva de băut, să nu acceptați. Nu cumva să intrați în vreo cafenea ori să luați primul taxi care vă iese în cale; așteptați să vină cel pe care am să-l chem pentru dumneavoastră”. Pe când coboram scara putredă care trosnea întruna, Margarita îmi strecoară la ureche: „N-am încredere în vrăjitorul ăsta. Să nu așteptăm taxiul pe care îl cheamă. Poate că vrea să ne sechestreze”. Înainte de a putea face cel mai mic gest s-o opresc, Margarita o ia la fugă, traversează strada și se aruncă într-un taxi. Taximetristul trăneste portiera, demarează în trombă, făcând să scrâșnească roțile, și o ia pe Margarita cu el, ca s-o jefuiască, s-o sechestreze, s-o violeze ori s-o omoare,

cine știe? Mă uit deznădăjduit în toate părțile și văd apărând un alt taxi, fără-ndoială cel chemat de vraci, îl iau, explic cum pot despre ce e vorba, și șoferul se lansează într-o cursă atât de nebunească, încât mă întreb dacă nu cumva încearcă să mă îngrozească dinadins, ca să nu bag de seamă că urmărirea în sine e deja inutilă. Nu apuc să-mi termin gândul și văd că ajungem din urmă celălalt taxi, al cărui șofer tocmai deschide portiera și, cu un brânci, o azvârle afară pe Margarita. Era cât pe-acți să trecem cu mașina peste ea.

O ridicăm de pe jos tremurând toată, plină de vânătași și plângând în hohote. Cu mare greutate îl conving pe taximetrist să renunțe la urmărire.

„Doamna e foarte înspăimântată”, îi explic eu.

Probabil că într-adevăr așa e, de vreme ce Margarita nu protestează la auzul acestei afirmații.

La bordul vasului Pasteur. 17 martie. Spre seară, în ultimul timp, firea Emiliei devine tot mai greu de suportat, îmi impune atâtea constrângeri și îndur atâtea umilințe lângă ea, încât să fi fost altul în locul meu, de mult l-ar fi băgat în groapă. E limpede: trebuie s-o părăsesc. Sunt sigur că o să-și facă sânge rău când o să-i spun. Din păcate, e tot atât de sigur și că, văzând-o așa de abătută, praful se va alege de hotărârea mea. Ca să nu fiu silit să dau înapoi, îi telegrafiez de pe vas avocatului meu, doctorul Sivori, rugându-l să-i transmită intenția mea de a ne despărți.

19 martie, noaptea. La bordul vasului Pasteur.

Golful Santa Catalina. Mare agitată. Ne facem bagajele, în pijamale, desculți. În geamantanul Emiliei n-ncap nicicum toate lucrurile pe care și le-a cumpărat la Rio și din magazinul de pe vas; observând că vrea să și le pună în valiza mea, o opresc: „Te rog să nu pui nimic la mine. Nu mă întorc acasă”. „Dar unde te duci?” „La un hotel”. „Ce tot îndrugi?” „Că nu mă duc acasă”.

„De ce?” „Pentru că divorțez. I-am telegrafiat deja doctorului Sivori”. Vestea pare s-o afecteze mai mult decât mă așteptam. Devine atât de palidă, încât intru în panică.

Stă fără să clipească, ochii îi ies din orbite și încremenește cu gura deschisă, înainte de-a o putea împiedica, se aruncă la picioarele mele și le sărută, repetând întruna:

„N-am să mai fiu rea. Iartă-mă. N-am să mai fiu rea. Iartă-mă...” Ca s-o liniștesc, mă apropii de ea, o îmbrățișez și, până să-mi amintesc de hotărârea mea, suntem deja în pat. Ceva mai târziu, Emilia o ia de la capăt cu tânguirea și rugămințile, în cele din urmă mă învoiesc s-o iert și să-i telegrafiez lui Sivori („Ne-am împăcat”). Emilia i șoptește duios la ureche: „Pentru cei care se iubesc, toate se rezolvă în pat”. Văzând-o atât de mulțumită, îmi vine să cred că sunt fericit.

Epilog

Fără să stau mult pe gânduri, m-am dus la apartamentul de pe strada Chilavert, pe care prietenul meu îl închiriasse după cea de-a doua ruptură. Cum jos, la intrare, nu se afla nimeni iar sus nu mi s-a deschis ușa, am dedus că nu era aici. A trebuit să caut o vreme până să dau de administrator. „Nu”, mi-a confirmat omul, „nu e aici”, și și-a văzut de discuția pe care o purta cu niște electricieni, înainte de a mai apuca să-l întreb ceva, a dispărut cu aceștia pe o scară care cobora la subsol.

Nu știam ce să fac. L-am sunat de la un telefon public pe Mileo. Mi-a spus: „E acasă la ea.

De aceea nu mă duc”. I-am răspuns: „Eu am să merg totuși, deși te înțeleg foarte bine”.

Casa femeii se află în Palermo Chico. La intrare, aproape că am rostit cu voce tare: „Ce priveghi trist”. Un gând absurd. Femeia purta o discuție însuflețită cu niște rude ori prietene. Când m-au zărit, au tăcut; femeia a suspinat. Nu-mi amintesc decât că am străbătut odaia ca să-mi iau rămas-bun de la Lucio. Bietul de el, mi s-a părut că se odihnește în largul său în sicriu.

F. B.

Sub apă

Când, în sfârșit, mă pusesem pe picioare după hepatită, medicul m-a sfătuit să plec pentru câteva zile într-un loc liniștit, cu aer curat, undeva la țară sau la munte ori pe malul mării. Am pus imediat mâna pe telefon și am anunțat-o pe doamna de Pons că nu-i voi putea întocmi actele decât pe 20 mai. Thompson, care era de față, mi-a zis:

— Bine, Martelli, dar ce-ți veni să te încurci cu o dată precisă? La o adică, mă pot ocupa eu de acte...

— Uite ce e, doamna...

— Ah, înțeleg, o fi vreuna din colecția ta de babe acaparatoare!

E adevărat ca printre clienții notariatului „Thompson și Martelli” se numărau și câteva doamne care nu se sfiau să arate că au încredere numai în mine.

— Pe 20 mă întorc. Până atunci, mai văd eu.

— Dacă nu te sperie singurătatea, te-ai putea duce la casa mea de pe malul lacului Quillen.

Împrejurimile sunt foarte frumoase iar de foame n-ai să suferi, deoarece femeia care vede de casă, doamna Fredrich, e o bucătăreasă tare pricepută. Dacă regret ceva, e că n-am să te pot însoți.

— Un lac în sud! am exclamat eu. Trebuie să fie magnific! Iartă-mă că nu mă pot stăpâni, și-ți pun o întrebare de maniac: pești sunt?

— Oho! mai multe specii de somoni și de păstrăvi, crapi, găsești până și pejerreyes¹¹...

Am ajuns la Quillen într-o după-amiază, cu puțin înainte de apusul soarelui, ostenit de drum, cam vlăguț și înfrigurat. Sălbăticia Anzilor, lacul, pădurea și toată vegetația aceea de un verde intens, cu senzația izolării desăvârșite pe care mi-o transmiteau, m-au făcut să mă simt mai înviorat și chiar bucuros. Răcoarea serii mă pătrundea însă până la oase, în ciuda hainelor călduroase,

11 Pejerrey: (*Basilichthys bonaerensis*) specie argentiniană de pește, de peste 14 cm lungime, de culoare argintie, care trăiește în apele de lagună și în lacurile de munte (n. t.).

așa că m-am grăbit să bat la poarta singurei case care se putea vedea în toată pustietatea aceea.

Era construită din bârne și se afla atât de aproape de mal, încât părea că se afundă în lac. Mi-a deschis o doamnă planturoasă, cu părul pieptănat cu cărare pe mijloc, care m-a întrebat pe un ton placid:

— Sunteți notarul Aldo Martelli? Vă așteptam.

Am pătruns într-o odaie încăpătoare, cu un cămin în care duduia un foc zdravăn. M-am apropiat nerăbdător, mi-am întins mâinile deasupra flăcărilor și nu m-aș mai fi clintit de-acolo, rămânând cu dragă inimă să privesc cum ard butucii, dacă doamna nu m-ar fi întrebat:

— Să vă duc valiza în cameră?

I-am răspuns că nu era nevoie să se deranjeze, am apucat valiza și am urmat-o. Camera era foarte plăcută, mai ales că avea și un birou și o blană de puma întinsă lângă pat, iar fereastra dădea înspre lac. „Am să mă simt bine aici”, mi-am zis. M-am dus până la fereastră, am aruncat o privire afară și, cum eram încă înfrigurat, m-am grăbit să mă întorc în sufragerie. Nu peste mult, doamna mi-a servit o cină excelentă și numaidecât m-am simțit mai întremat, îmi mai amintesc și azi discuția pe care am avut-o în seara aceea cu doamna Fredrich. I-am spus:

— De la fereastra camerei mele se vede, în depărtare, de cealaltă parte a lacului, o casă din bârne, asemănătoare cu asta, dar cu etaj. Mi s-a părut că e locuită, în orice caz am zărit o dâră de fum ieșind pe horn. Cine stă acolo?

— Doctorul Somon, răspunse ea. Un medic.

— Ce veste minunată! Te simți întotdeauna mai liniștit când știi că e vreunul prin preajmă.

Cu atât mai mult cu cât un medic de țară, în loc să te pună să-ți faci radiografii și analize, te vindecă pur și simplu.

— Ăsta e considerat o somitate - doamna tăcu o clipă - dar de practicat, nu practică.

— Înțeleg, regiunea nu e foarte populată.

— Nu e vorba de asta. Dar parcă de oameni îi pasă

lui? Nu-i pasă decât de somoni.

M-am grăbit să-i spun:

— La fel și mie. Lacul e bogat în pește?

— Pește e din belșug și mai e și o barcă cu motor care vă stă la dispoziție.

Mi se închideau ochii de somn, așa că n-am mai zăbovit mult și m-am dus să mă culc. După °e m-am vârat în pat, am simțit că nu-mi era chiar cald și mi-am pus întrebarea dacă aveam destule păături pe mine. În cele din urmă, am hotărât că da și că n-are rost să mă scol ca să-i mai cer doamnei Fredrich încă una, sperând că, încetul cu încetul, trupul mi se va încălzi. Ceea ce s-a și întâmplat, dar nici pe departe atât cât aș fi dorit. Nu e de mirare deci că mi-a trecut prin minte că răcoarea asta, așa neînsemnată cum pare, m-ar putea face totuși să mă aleg cu o răceală zdravănă ori chiar cu o gripă. „Ce m-a apucat să vin în pustietatea asta, atât de departe de civilizație, și încă imediat după boală? Oare n-am făcut o mare greșală? Un loc ca ăsta se potrivește mai degrabă unor tineri cu o sănătate de fier”. E adevărat că doamna Fredrich nu mai era de mult tânără, dar în cazul ei era o chestiune de obișnuință: una e să fi trăit dintotdeauna aici și alta să nu fi de prin partea locului. „Ce prostie, să vin să-mi las oasele aici, la Quillen!” Reflecțiile astea mi-au alungat somnul cu totul; la drept vorbind, n-aș ști să spun nici acum dacă rămâneam treaz din pricina gândurilor sau, mai curând, gândurile mă năpădeau din cauză că frigul – nu excesiv, firește, dar, oricum, pătrunzător – nu mă lăsa să adorm.

A doua zi când m-am trezit, tot nu ajunseseam să mă încălzesc cum se cuvine: nu mă simțeam odihnit însă, ca prin minune, nu eram nici bolnav. Ca nu cumva să mă pască totuși vreo boală, am petrecut toată ziua stând lângă căminul aprins.

Seara, în pat, mi-am spus: „De ce să nu recunosc, locul ăsta, oricât de minunat, nu e de mine.

Ce idee, să mă târăsc până aici, ca să stau între patru pereți, de parcă nu mi-ar fi ajuns nesfârșita singurătate în

care am zăcut din cauza hepatitei. Și asta, când știu bine ce pătesc dacă n-am vreun suflet prin preajmă, cu care să mai schimb o vorbă: încep să mă ocup prea mult de mine însumi, descopăr simptome alarmante, mi se năzare că sufăr de tot felul de boli, ca până la urmă să mă îmbolnăvesc de-a binelea. Există oameni care lăncezesc și pier dacă sunt rupți de lume.

Probabil că și eu sunt la fel”.

Mi-am mai zis, tot atunci, că n-ar fi rău, spre a putea dormi cum se cade noaptea, să mă obosesc cât mai mult în cursul zilei. Puteam porni, de pildă, pe drumeagul care mergea de-a lungul lacului, fixându-mi drept țintă a plimbărilor casa doctorului Somon. Firește că nu-mi era deloc la îndemână să ajung până acolo chiar din prima zi, dar cu timpul, înzdrăvenindu-mă, aveam să reușesc. Pentru început, cel mai bun îndemn la drumeție era drumul însuși, mărginit în dreapta de peisajul mirific al lacului iar în stânga de desișul umbros al pădurii.

Încă din dimineața următoare, mi-am pus în aplicare planul și nu m-am abătut de la el zile de-a rândul. În afara câte unui indian care îți oferea bostani ori poncho-un, în schimbul tutunului, al ceaiului mate ori al zahărului, și a câtorva copii în salopete, zorind spre școală, n-am întâlnit niciodată pe nimeni până în după-amiaza când, la debarcaderul din fața casei doctorului, am zărit o femeie așezată pe treptele ce coboară spre lac. Era roșcată și purta o îmbrăcămintă sport, albă și ușoară; își îmbrățișa genunchii cu mâinile și era nespus de frumoasă.

Am ajuns curând în dreptul casei doctorului.

Femeia privea țintă suprafața mișcătoare a apei

Și părea cufundată în gânduri. Brusc, a sărit în picioare, a luat-o la fugă pe scări în sus, dispărând în casă, fără ca eu să mă încumet s-o strig.

Oare ce o alungase în chip atât de neașteptat? Mă întrebam dacă m-a zărit. Cert e că nu se uitase nicio clipă înspre locul unde mă aflam. Oricum, dacă voiam să mă lămuresc cum stau lucrurile, n-aveam decât să sun la ușă, cu atât mai mult cu cât doream s-o revăd. Mi-am făcut

însă, numaidecât, următoarea socoteală: dacă din cine știe ce pricini n-are chef să mă vadă, ar fi o greșală să dau buzna în casă. Nimănui nu-i place să i se impună prezenta cuiva. Cel mai bun lucru ar fi să plec; cu puțin noroc, asta îi va stârni curiozitatea.

Toată după-amiaza nu mi-am mai putut lua gândul de la femeia necunoscută. Degeaba îmi spuneam, plin de necaz, că mă port ca un puști nătâng și caraghios și că, probabil, numai urmările blestematei aceleia de hepatite mă fac să mă simt de parcă aș fi iar în prima tinerețe ori mai degrabă într-o a doua copilărie. De ce mă prăpădeam atâta cu firea? Doar nu văzusem o zeiță!

„Uite ce e”, mi-am spus, vorbind de unul singur, „să-ți intre bine în cap că pe meleagurile astea unica ființă ieșită din comun e plesiozaurul”.

Din fericire, am reușit până la urmă să-mi stăpânesc neastâmpărul. Dacă nu mă înșel, înserarea m-a găsit citind niște reviste vechi, pentru ca, mai apoi, după o cină foarte copioasă, să adorm buștean. N-am să ascund că în dimineața următoare, primul lucru pe care l-am făcut, imediat ce-am deschis ochii, a fost să alerg la fereastră și să privesc spre casa doctorului. Mi-era ciudă că nu-mi trecuse prin minte să iau cu mine un binoclu cu bătaie lungă.

După micul dejun, am pornit la plimbare, obsedat de imaginea femeii necunoscute. În joacă, fără să cred nici eu în ceea ce făceam, am prins s-o chem stăruitor în gând. Și atunci s-a întâmplat ceva de-a dreptul extraordinar: privind în depărtare, am văzut cum necunoscuta iese din casă și o ia pe drumul care urma să o poarte inevitabil spre mine.

După un timp, când am ajuns unul în fața celuilalt, mi-a zâmbit și ceva nelămurit din atitudinea ei m-a făcut să simt că între noi se statornicise deja un fel de înțelegere. Mi-a spus că o cheamă Flora Guibert, adăugând, în chip de explicație, că e nepoata profesorului Guibert. I-am spus, la rândul meu:

— Sunt notarul Aldo Martelli. Stau în casa prietenului

meu Thompson.

Tocmai mă gândeam că buna-cuviință ar trebui să mă-ndemne să nu-mi dau pe față dorința de-a prelungi întrevederea și de-a o reține pe Flora cât mai mult lângă mine, când am băgat de seamă că fata nutrea aceeași dorință, fără să încerce însă câtuși de puțin să și-o ascundă. Aș fi vrut s-o invit la cină, dar m-am stăpânit, zicându-mi că femeilor nu le plac bărbații care se arată prea grăbiți în treburile astea.

Flora m-a întrebat:

— Mâine ne vedem?

— Ne vedem, am răspuns eu.

— Atunci, pe la nouă, tot aici?

— Tot aici.

În ziua aceea am fost nespus de bucuros și ardeam de nerăbdare s-o revăd, în dimineața următoare, am regretat totuși că nu ne dăduserăm întâlnire ceva mai târziu, pentru că nimic nu e mai îngrozitor decât să te îmbăiezi și să-ți iei micul dejun contra cronometru. Când să ies, am întrebat-o pe doamna Fredrich dacă ar avea ceva împotriva s-o invit pe nepoata doctorului

Guibert la prânz.

— Ei, asta-i bună! Cum să am ceva împotriva? Doar o știu pe copilă de când s-a născut. O cheamă Flora.

Am simțit dintr-odată că-mi era dragă doamna Fredrich și n-a lipsit mult să-i și mulțumesc că rostise numele noii mele prietene, îmi făcea plăcere să vorbim despre Flora, așa că am spus la întâmplare:

— E o persoană încântătoare.

Comentariul doamnei Fredrich mi-a stricat însă toată plăcerea.

— Vai, e o fată atât de bună și de serioasă, dar, credeți-mă, n-are ceea ce se cheamă noroc! Urmează să se logodească cu un bărbat cu douăzeci de ani mai mare decât ea, și cu asta v-am spus tot. O haimana fără diplomă universitară!

Preț de câteva secunde, în timp ce doamna Fredrich îmi relata toate astea, m-am temut că aflase - să nu mă

întrebați cum - de întâlnirea noastră și că haimanaua cu pricina eram eu.

M-am mai liniștit oarecum la gândul că nu mi se potrivea povestea cu diploma universitară.

Cât despre vârstă, oricât de tânără ar fi părut Flora, tot nu puteam fi decât cu cel mult zece - cincisprezece ani mai bătrân ca ea.

Am pornit la drum, apăsător parcă de o teamă superstițioasă: dacă n-am s-o mai văd niciodată, nici în ziua aceea, nici în vreo altă zi? Prea fusesem sigur că aveam să ne întâlnim! Mă străduiam încă să-mi alung din minte presimțirea asta rea, când mi s-a părut că o zăresc printre trunchiurile copacilor, care alcătuiau, în locul acela, O pădurice foarte deasă. Nu mă înșelasem: acolo, ascunsă de rămurișul stufos, mai frumoasă decât în toate amintirile mele, mă aștepta Flora.

Stătea pe jos, rezemată de trunchiul unui copac, și mă chema lângă ea, fără vorbe, întinzând doar mâna și făcându-mi semn cu degetul arătător.

— Când te gândești că aș fi putut trece fără să te zăresc!

Mi-am dat seama, nemulțumit, că exclamația mea aducea a reproș.

— Oricum, te-aș fi văzut eu, răspunse ea.

În clipa aceea, am simțit cum frumusețea femeii, liniștea din preajmă și locul acela ferit din pădure mă îmbiau, deopotrivă, s-o cuprind în brațe. Dar nu știam cum să fac. Între timp, pe nesimțite, Flora se desprinsese încetisor de trunchiul copacului, se lăsase pe spate și acum își întindea brațele spre mine. M-a străbătut un fior și, cuprins de amețală, m-am gândit totuși că trebuia să-mi stăvilesc cât de cât avântul, deoarece nimic nu e mai respingător decât un bărbat scos din minți de dorință; am avut însă curând dovada că Flora tânjea și mai înfrigurată încă după îmbrățișările mele.

Apoi, am invitat-o la prânz. I-am spus că, mai mult ca sigur, în chiar clipa aceea, doamna Fredrich, care ținea mult la ea și era nespus de dornică s-o vadă, trudește cu

râvnă în bucătărie, pregătind o masă ca-n povești.

— Și mie mi-e dragă, răspuse Flora. Să mergem. Dar mai înainte să trecem o clipă pe-acasă, să-l anunț pe unchiu-meu că nu voi lua prânzul cu el.

— Să ne grăbim, i-am spus. oameni Fredrich nu-i place să întârzie la masă.

Am intrat în casa doctorului Guibert. Flora m-a condus într-o odăiță ticsită cu cărți și, arătându-mi un fotoliu, mi-a zis:

— Mă întorc imediat.

Pe peretele din fața mea se afla un tablou pe care, mărturisesc, l-am privit fără pic de interes.

Pe pânză nu era pictată decât o dungă verticală, lată, de culoare roșie, care se bifurca, asemeni unui **y**, în două linii oblice, mai fine, din care plecau nervuri roșii și albe. Mi-a trecut prin minte:

„Până și eu, dacă mi-aș pune în cap, aș fi în stare să pictez un tablou ca ăsta”.

Pe ușa pe care dispăruse Flora cu câteva clipe înainte, intră un bărbat îmbrăcat într-un halat alb. Era destul de bătrân, avea chipul stacojiu și ochii albaștri. Am observat că îi tremurau mâinile. A spus:

— Martelli, presupun...

— Domnul doctor Guibert?

— Florita mi-a vorbit despre dumneata, îți place regiunea? Nu se poate să nu-ți placă!

— Da, îmi place.

— Rămâi mai mult timp pe aici?

— Numai câteva zile. Am venit să mă întremez puțin...

— Doar nu ești bolnav!

— Am fost.

— Și eu care credeam că plesnești de sănătate! Ce ai avut?

— Hepatită.

— Un fleac. Ai rămas cu sechele? Pun rămășag că nu mai ești cel dinainte.

Am răspuns plictisit:

— Mă simt perfect.

Văzând cum îi tremurau mâinile, îmi venea să adaug: și nici Parkinson nu am, spre deosebire de alții.

— Și cum de ți-a trecut prin minte să vii tocmai la lacul Quillen?

— Prietenul meu Thompson mi-a pus la dispoziție casa lui de aici. Voiam să respir aer curat și să scap de griji.

— Spune, mai degrabă, că voiai să ai alt fel de griji... ori poate nu știi că oriunde te-ai duce, tot nu scapi de ele?

M-am gândit că o fi el bătrân și înțelept, dar n-avea niciun motiv să-mi vorbească pe tonul ăsta superior, de parcă ar ține să-mi dea mereu lecții. Ca să-i plătesc cu aceeași monedă, am arătat cu un gest tabloul și l-am întrebat:

— De unde ați scos minunăția asta?

Mi-a răspuns cu un surâs:

— Nici eu nu mă pricep la pictură. E o Pasăre Phoenix de Randazzo.

— O ce?

— Un tablou de Willie Randazzo. Un pictor destul de cunoscut, prieten de-al Floritei. Dar uite că a sosit!

Fata îl anunță:

— Iau masa cu Martelli.

Punându-și mâna pe umărul meu, Guibert mi-a zis:

— Îmi răpești nepoata. Să ai grijă de ea. E o ființă minunată...

În privința asta n-aveam nicio îndoială, așa că rugămintea bătrânului m-a mișcat. Am reflectat: „Trebuie să fiu prudent. Copila asta îmi place prea mult”. După ce am ieșit din casă, Flora m-a luat de mână și m-a silit să alerg.

— Să mergem prin pădure, mi-a spus ea. Drumul e la fel de frumos ca și cel de pe malul lacului.

„Da, dar e mai lung”, mi-am zis eu.

Am ajuns totuși la timp. Doamna Fredrich a primit-o pe Flora fără să-și ascundă afecțiunea și bucuria, dar efuziunile ei n-au ținut mult, de teamă ca nu cumva să se

răcească mâncarea.

Orice ți-ar pune doamna Fredrich pe masă, pe lângă că e o adevărată desfătare, ce merită toate laudele, îți lasă și o teribilă bună dispoziție.

După ce doamna s-a retras, lăsându-ne singuri, ne-am sărutat îndelung, lângă șemineu.

Apoi am luat-o de mână pe iubita mea și am dus-o în dormitor. Așa cum se întâmplase și în pădure, am îmbrățișat-o din nou cu atâta lăcomie, încât m-am gândit: „Nu trebuie să-mi pierd cumpătul. Probabil că par nebun”. Am simțit însă curând că patima cu care-mi răspundea Flora era mult mai dezlănțuită decât a mea și m-am întrebat pe dată dacă nu era cazul să fiu mai ponderat, deoarece orice exces, cu timpul, dăunează sănătății.

Pe la patru, Flora mi-a spus că trebuie să plece, în sufragerie am dat de doamna Fredrich și fata s-a pus la taclale cu ea. Cum intenționez să o însoțesc până acasă, mi-am amintit că o să se lase curând răcoarea serii și n-ar strica să-mi pun un fular la gât. M-am întors în odaia mea și dând cu ochii de pardesiul agățat pe un umeras, teama de a nu răci mi-a dat iarăși ghes, și l-am pus pe mine. În aceeași clipă mi-au ajuns la ureche, fără voia mea, frânturi din conversația celor două femei.

— Cu Randazzo tot așa stai lucrurile? întrebă doamna.

Flora răspunse:

— Nu chiar.

— Dar cum?

— Nu știu. Nu mai știu nimic. Toate mi se învâlmășesc în minte.

— Sărăcuța de tine.

Sunt foarte gelos din fire. Nu exagerez cu nimic când spun că sângele a început să-mi clocotească în vine și-mi puteam auzi inima zvâcnind.

M-am sprijinit de ușă și, de teamă să nu mi se observe tulburarea, am numărat până la o sută înainte de a ieși din odaie.

Doamna Fredrich ne-a însoțit în grădină și ne-a

deschis porțița care dădea înspre pădure.

N-am apucat însă să facem decât trei sau patru pași, și Flora s-a oprit, exclamând:

— Acum știu cât de mult te iubesc! - pentru ca imediat să adauge, de data asta aproape strigând, pe un ton triumfător: O luăm pe malul lacului!

— Bine, am răspuns eu, cu o voce pierită, care mi-a sunat și mie neplăcut.

Cu un gest hotărât, mi-a cuprins mijlocul și m-a silit iar să alerg în pas cu ea.

— Să nu cumva să-ți treacă prin minte că sunt grăbită să ajung acasă. Alerg pentru că sunt fericită.

— În curând se lasă seara, i-am atras eu atenția.

Flora n-a auzit ori n-a dat importanță vorbelor mele. A spus:

— Ce zi minunată! Te-am iubit acolo, în pădure, printre copaci, și te-am iubit și mai tare după masă, la tine în odaie.

Mă agasa gândul că Hora avea pe un altul, iar faptul că era atât de frumoasă mă întărită parcă și mai mult. Trebuie că sunt prea sensibil, iar nevoia mea de sinceritate e exagerată. Mi-am spus că, de vreme ce eram atât de nerăbdător să lămuresc lucrurile, cel mai simplu ar fi fost să-i cer o explicație. Riscam însă să se înfurie și să-mi trântască o minciună. Prin urmare, dacă voiam cu orice preț să aflu adevărul, trebuia să mă port în așa fel încât să nu-i trezesc bănuielele.

— Ce-i cu tine? m-a întrebat ea.

— Nu mă simt bine, am răspuns. Și din nou mi-am auzit firul acela de voce care suna meschin și ipocrit.

— Nu mai veni cu mine dacă nu te simți bine.

Sunt obișnuită să umblu de una singură prin locurile astea. Dar bagă de seamă: nu te apropia prea mult de malul lacului. E primejdios.

Mi-am zis: „Își închipuie că sunt bolnav și că slăbiciunea m-ar putea face să-mi pierd echilibrul și să cad în lac”. Era cât pe-acți să-i dezvălui adevăratul motiv al indispoziției mele. Eram jignit văzând cum nu pricepe că

totul e din vina ei.

Am crezut că îndată ce o să ne despărțim, n-am să mă mai frământ atâta. Mă înșelasem însă. Rămânând singur, m-am simțit la fel de neliniștit și de indispus. Noroc cu ceaiul cu sconcs, pâinea prăjită și dulceața de zmeură pe care mi le-a servit doamna Fredrich. Am mâncat zdravăn și cu poftă și, ca prin minune, mi-a revenit buna dispoziție. Au contribuit la asta, probabil, și cele două momente ale zilei când m-am culcat cu Flora, întotdeauna după o lungă abținere, amorul fizic îți redă vigoarea. Dar nici să exagerezi nu e bine; data viitoare am să caut să fiu mai cumpătat.

De altfel, cel mai bun lucru în relația mea cu Flora era să primesc ceea ce va binevoi ea să-mi dea, fără să mă implic în niciun caz sufletește.

Dacă îmi amintesc bine, tot atunci mi-am spus:

„Am destule dovezi că e o femeie ușuratică. De aici până la promiscuitate nu mai e decât un pas...”

Așa sensibil cum sunt, trebuie neapărat să am grijă și să mă păzesc, dacă nu vreau să sufăr”.

Ultimele ore ale serii le-am petrecut citind lângă cămin. După o cină excelentă, pe care am savurat-o cum se cuvine, am dormit dus până a doua zi.

M-am trezit extrem de bine dispus și într-o formă fizică de zile mari. Mi-am propus să-mi reprim dorința de-a o întâlni pe Flora ca și nerăbdarea de a afla adevărul despre rivalul meu. Și ca să-mi ating scopul, n-aveam decât să-i urmez cu fidelitate sfatul, evitând plimbările pe malul lacului și luând-o în direcție opusă, spre sat.

Mi-am pus în gând ca după-amiază să iau barca și să pescuiesc în voie. Îmi plăcea să cred că ziua aceea avea să fie pentru mine o încercare grea, din care speram să ies întărit. Ce n-aș fi dat însă s-o văd numaidecât pe Flora!

Plimbarea de dimineață n-a fost chiar neplăcută, iar oamenii de prin partea locului s-au arătat destul de prietenoși cu mine. În sat, am cumpărat un poncho țesut de indieni și o sticlă cu Licoarea Maicilor, un leac pentru prevenirea tulburărilor stomacale (atât de frecvente la

gurmanzii de felul meu), a cărui eficacitate o verificasem în mai multe rânduri și care nu lipsește niciodată din trusa mea cu medicamente.

În timpul prânzului, doamna Fredrich n-a adus vorba despre Flora, iar eu m-am ferit să-i rostesc numele, ca să nu dau senzația că mi-ar fi dor de ea. M-aș fi bucurat să aud că noua mea prietenă a trecut în cursul dimineții pe la doamna Fredrich întrebând de mine. Mă cuprindea un soi de amețală numai la gândul că mai aveam de așteptat o după-amiază și o noapte întreagă până s-o întâlnesc; și totuși mi-am spus încă o dată că nu trebuie să cedez ispitei de a o vedea, dacă voiam ca sacrificiul ăsta să-mi slujească la ceva.

În vreme ce pregăteam momeala pentru pești, mi-a venit în minte o frază pe care obișnuiesc s-o spun oricui binevoiește să mă asculte: pentru mine paradisul înseamnă o după-amiază petrecută la pescuit. Cu toate astea, dacă e să fiu sincer până la capăt, mărturisesc că, punând în funcțiune motorul bărcii, m-am simțit mai curând resemnat decât bucuros: adevărul e că singurul lucru care mi se părea important era s-o văd pe Flora; în rest, tot ce făceam mă scotea din sărite, de parcă ar fi fost o îngrozitoare pierdere de vreme.

Am aruncat undița și am lăsat momeala să plutească mai departe de barcă, înaintând extrem de încet, pentru ca zgomotul motorului să nu alunge peștii. Când am ajuns în mijlocul lacului, barca a început dintr-odată să se legene din ce în ce mai tare, ca și cum un animal monstruos, din adâncuri, s-ar fi înverșunat s-o răstoarne, zgâlțâind-o din răspuțeri. Am reușit, cu chiu cu vai, să accelerez, și barca s-a urnit din loc cu o smucitură puternică. Am privit înapoi, de teamă să nu fiu urmărit. Timp de o secundă, am văzut ori poate mi s-a năzărit numai, în albul imaculat al apei, care se învolbura în urma bărcii o dâră de sânge. Deși înaintam cu toată viteza, drumul până la debarcader mi s-a părut interminabil. După ce am simțit pământul sub picioare, am mai aruncat o privire înspre larg: lacul arăta la fel de liniștit ca întotdeauna; am intrat în casă. Trebuie

să recunosc că nu m-am simțit în siguranță decât în clipa când am închis ușa în urma mea. Fără să pară surprinsă, doamna Fredrich a constatat:

— V-ați întors repede. Pe unii îi plictisește pescuitul.

— Nu e cazul meu, doamnă, pe mine m-a gonit teama că mi s-ar putea întâmpla o nenorocire.

— Barca lua apă?

— Nicio picătură, doamnă, însă a început să se zgâție din senin. Nu știu ce animal o fi fost dacă nu acceleram, vă jur că m-ar fi răsturnat.

— Nu vă faceți griji. N-am ieșit la pescuit decât o singură dată în viață și pot să vă spun că am pățit la fel.

— A vrut, așadar, să vă răstoarne și pe dumneavoastră?

— Când am ajuns în mijlocul lacului, mi s-a făcut deodată teribil de frică. N-aveam decât un singur gând: să mă întorc repede la mal.

— Bine, dar v-a zgâlțâit sau nu barca?

— Nu. Dar și mie mi-a fost frică.

— Mă duc la mine în odaie să citesc puțin.

— Să citiți neapărat ceva frumos, ca să vă scoateți din cap...

Am avut impresia că ar fi spus: „bazaconiile astea”. Mă cunosc îndeajuns de bine ca să știu când e să mă apuce un acces de furie, după cum știu și că o criză de felul ăsta dăunează sănătății, așa că am preferat să nu-i răspund și să mă duc în camera mea.

Dimineața următoare a venit cu ploaie și frig.

Cum vremea rea a ținut până spre seară, am rămas tot timpul în casă, de teamă să nu mă pomenesc cu vreun guturai.

A doua zi am ieșit să mă plimb. Ciudat lucru: două zile de inactivitate au fost suficiente ca să-mi risipească bruma de rezistență fizică pe care o dobândisem în drumețiile mele anterioare. Nici n-am parcurs bine jumătate din drum, că m-am și simțit ostenit și a trebuit să mă așez pe o piatră, ca să-mi mai trag sufletul.

Stăteam și priveam lacul. Dintr-odată, mi s-a părut că

zăresc sub apă, dar fără să am destul răgaz să văd deslușit, un corp mare, roșietic, care a pierit cu repeziciune în adâncuri, de parcă ar fi fost doar un reflex irizat al apei. Ar fi putut fi un animal ori poate un înnotător; din moment ce nu mai ieșea la suprafață, mi-am zis că o fi totuși un animal... Vreun monstru al lacului, ale cărui mișcări aduceau cu cele ale unui om care înoată. Mai aveam încă o ipoteză: putea fi un cadavru, adus pentru câteva clipe la suprafață de curenții din adânc. „E foarte posibil să fie curenți”, mi-am zis, „de vreme ce lacul comunică, nu știu exact în ce fel, cu Oceanul Pacific. O fi fost poate un pescar mai puțin norocos decât mine. Ori, dacă nu, cine știe, chiar monstrul care a încercat să-mi răstoarne barca”. Mi-am amintit atunci că Flora mă sfătuisese să nu mă apropiu de lac: am sărit numaidecât în picioare și m-am dat câțiva pași înapoi, spunându-mi, în chip de concluzie, că probabil animalul urmărea să mă înhațe, din moment ce-mi tot dădea târcoale.

Mi-am continuat apoi drumul. Mă străduiam să-mi adun gândurile, imaginându-mi cum am să-i povestesc Florei despre animalul pe care îl văzusem, ori mi s-a părut numai că-l văd, când am avut impresia că ceva alb se mișcă sub apă.

Curiozitatea a fost mai puternică decât prudența, și m-am apropiat din nou de mai. Am deslușit, cum să spun, un corp alb, ori poate un obiect, care acum se îndepărta și care aducea cu un câine foxterrier ori mai degrabă - ceea ce era o absurditate și mai mare - cu un miel. Am mai zăbovit puțin, sperând că la un moment dat va ieși la suprafață ca să respire. L-am pierdut însă, curând, din ochi.

După ce am ajuns la casa doctorului, Flora m-a dus tot în odăița înțesată cu cărți, în care mai fusesem, invitându-mă cu un gest să iau loc în fotoliul din fața tabloului. Nu știu de ce lucrul ăsta mi s-a părut a fi de rău augur.

Fata era calmă și se purta față de mine cu o anume răceală. Nu-mi trecuse nicio clipă prin minte că s-ar putea

s-o găsesc atât de schimbată; acum, aş fi dat orice să fie iar veselă şi drăgăstoasă. Gelozia, dar şi faptul că-mi era ruşine s-o recunosc, m-au făcut să o rănesc pe Flora cu tactica mea stupidă. Sărmana, la început crezuse orbeşte în dragostea noastră, pentru ca apoi, fără să se înşele câtuşi de puţin asupra sensului absenţei mele din ultimele două zile, să-şi vadă spulberate toate iluziile. Cred că m-ar fi iertat dacă i-aş fi mărturisit că mă purtasem în felul ăsta pentru că eram gelos; orgoliul însă m-a împiedicat s-o fac.

— Înainte de a te fi cunoscut, mi-a spus Hora, eram îndrăgostită de un alt bărbat. Poate că a fost o dovadă de laşitate din partea mea, dar n-am îndrăznit să-l urmez. Din clipa în care te-am văzut, am fost sigură că am întâlnit adevărata iubire, iubirea totală, mă înţelegi?

— Fireşte că-nţeleg. Şi eu am simţit la fel.

— Am crezut că, alături de tine, am să-l uit pe Willie.

— Willie? Cine e Willie?

Mi-a stat pe limbă să-i zic: „Cine dracu' mai e şi Willie ăsta?”

Flora mi-a răspuns:

— Randazzo. Marele pictor.

Pentru prima oară mi s-a părut că o aud rostind o prostie. Şi totuşi, descoperind că gusturile ei nu erau infailibile, n-o iubeam mai puţin. Dimpotrivă, mă simţeam înduioşat şi îndreptăţit să adopt rolul bărbatului protector. Ceea ce e întotdeauna plăcut.

— Va să zică nu l-ai putut uita pe Willie şi nu mai ştiu cum?

— Nu, n-am putut. Poate că nici tu nu m-ai ajutat prea mult... Alaltăieri dimineaţa n-ai venit să mă vezi, iar după-masă te-ai dus la pescuit.

— Îmi place să pescuiesc...

— Nu mă-ndoiesc de asta... Iar după aceea, ieri...

— Am rămas acasă pentru că era frig şi zloată.

— Bine... Nu-ţi cer decât să-ncerci să înţelegi-Ca să-l părăsesc pe Willie, aveam nevoie ca tu să mă iubeşti foarte tare.

— Dar te iubesc foarte tare.

— Știu, știu, dar nu îndeajuns. Te rog mult să nu-ți faci o părere greșită...

— În legătură cu ce?

— Ți-am spus adineauri că n-am îndrăznit să-l urmez pe Willie. Să nu crezi cumva că Willie ar fi un om rău. Poate că uneori e cam violent, însă e foarte loial și, în fond, înțeleghător.

De fiecare dată când o auzeam pe Flora pronunțând numele lui Willie, mă apuca o furie teribilă.

— Da, trebuie să fie un om minunat, nimic de zis, dacă te-ai agățat de primul fraier care ți-a ieșit în cale, numai ca să nu pleci cu el...

— Nu vorbi așa... E limpede. Trebuie să-ți explic totul, de la început, altfel n-ai să înțelegi nimic, îți amintești că te avertizasem să nu te apropii de lac?

Nu știu cum se face, dar nu mi-a venit să-i vorbesc despre câinele alb, ori mai bine zis despre miel. I-am răspuns:

— Oarecum, înainte însă, lasă-mă să-ți povestesc ce lucru cumplit mi s-a întâmplat.

I-am relatat episodul cu barca. Flora s-a îngrozit de-a binelea. Ce deosebire între reacția ei și cea a doamnei Fredrich! Nu numai că nu mi-a pus la îndoială vorbele, dar n-a făcut niciunul din comentariile enervante ale celeilalte. Mi-am zis: „Femeia asta mă iubește cu adevărat”. Cum nu mi mai rămăsese mare lucru de spus, iar ea continua să-mi ceară tot felul de amănunte, i-am povestit și ceea ce văzusem în apă, când m-am așezat să mă odihnesc pe malul lacului, îngrijorată, Flora mi-a amintit:

— Ți-am spus să nu te apropii de apă.

M-am gândit atunci că, stârnindu-i compasiunea, o voi face, poate, să mă iubească din nou ca înainte.

— Dacă tot mă părăsești, ce rost mai are să mă păzesc?

Am rostit întrebarea cum nu se poate mai teatral, ca un don Juan de duzină, pe care nu-l interesează decât efectul imediat al replicii sale.

N-am crezut însă că spusele mele o vor mâhni atât de

tare. Ochii ei frumoși mă priveau acum plini de spaimă și îndurerați. Aproape că mi-a fost rușine de mine însumi. Flora m-a încredințat că o să-mi explice totul, cerându-mi să păstrez taina asupra celor ce aveam să aflăm. Am făgăduit să-i respect rugămintea.

— Îmi asum o mare răspundere, a zis ea, dezvăluindu-ți lucrurile astea, fără să-i cer voie unchiului.

Voiam s-o întreb ce amestec are doctorul Guibert în treburile care ne privesc doar pe noi doi, însă Flora nu mi-a mai dat răgaz și a început să povestească.

Mi-a spus că s-a aflat mereu în preajma doctorului Guibert, ajutându-l în munca de cercetare și de laborator, dar că la sfârșitul anului trecut lipsise o vreme, lăsându-l singur. Cu aerul cel mai firesc din lume, Flora mi-a povestit că plecase atunci cu Randazzo, pentru o săptămână, la Buenos Aires. S-a întors abia după patru luni, cu inima cât un purice la gândul reproșurilor cu care o va întâmpina bătrânul. Spre surprinderea ei, acesta nu numai că n-o dojenise, dar nici măcar n-a întrebat-o ce a făcut în tot acest răstimp. A primit-o cu brațele deschise, entuziast, cu fața radiind de bucurie, și a exclamat:

— Am o veste mare. Una din două: ori mă înșel amarnic, ori am descoperit izvorul tinereții.

— Unde?

Răspunsul doctorului fusese năucitor:

— În somon.

Din clipa în care am aflat că Flora petrecuse câteva luni cu omul acela, am simțit că-mi fuge pământul de sub picioare și aproape că n-am mai fost în stare să urmăresc firul povestirii; era ca și cum aș fi primit o lovitură de măciucă în moalele capului. Nu m-am dezmeticit decât atunci când a pomenit de somon. Din fericire, mi-am revenit tocmai la timp ca să înțeleg despre ce era vorba: în somoni există o glandă care-i întinerește în momentul în care se pregătesc să pornească în lunga lor călătorie spre mare. Glanda funcționează o singură dată în viață - asta pentru ca ei să-și înceapă dificilul periplu în deplină putere. Flora mi-a explicat:

— Dacă aceeași glandă ar funcționa la om, acesta și-ar redobândi vigoarea de la douăzeci de ani.

Naiba știe ce m-a apucat în clipa aceea, dar m-am repezit să-i spun că, pentru un bărbat, partea cea mai frumoasă a vieții vine după treizeci, dacă nu după patruzeci de ani. Cum Flora tăcea, m-am încumetat s-o întreb:

— Când îmbătrânește, somonul se întoarce să moară în râul ori în lacul în care s-a născut?

— Firește, dar nu despre asta e vorba, mi-a răspuns ea și a continuat să-mi povestească.

Implantarea glandei peștelui în organisme ale altor specii a ridicat o serie de dificultăți, pe care, în cele din urmă, doctorul Guibert le-a învins.

Flora asculta cu luare-aminte explicațiile unchiului său și le comenta apoi cu Randazzo. Cu câțva timp în urmă, acesta îi mărturisise: „Norocul de a te fi întâlnit a venit odată cu nenorocul de a fi împlinit șaiszeci de ani”. Aflând de experiențele lui Guibert, a rugat-o pe Flora să pună o vorbă bună pe lângă acesta, ca să fie trecut „pe lista de așteptare a cobailor”. Guibert nu s-a lăsat ușor convins: la început, a afirmat că metoda lui nu era încă atât de bine pusă la punct încât să poată fi aplicată, fără riscuri, la oameni. Apoi, cum dorința lui Randazzo de a întineri era tot atât de mare ca și aceea a lui Guibert de a face experimentul, acesta din urmă a acceptat, deși nu înainte de a-l avertiza că glanda nu provoacă întinerirea imediat după implantare; era vorba de un proces de durată, ca și la somon... „Dacă am înțeles bine”, ar fi spus Randazzo, „somonul nu întinerește până nu ajunge la mare”. „Nu, lucrurile stau exact invers: somonul nu ajunge la mare până nu întinerește. El se lansează în marea aventură a călătoriei numai atunci când se simte din nou stăpân pe puterile sale, după ce și-a redobândit tinerețea. Ca să te liniștesc, îți reamintesc că toți somonii, dar absolut toți, ajung la mare.

Asta înseamnă că glanda funcționează întotdeauna, fără greș”.

Flora mi-a mai povestit că operația a avut loc în laboratorul unchiului ei, aflat în casa unde stăteam noi acum de vorbă, și că lui Randazzo i-au fost implantate patru glande, corpul omenesc fiind mult mai mare decât cel al somonului. Nu s-au semnalat fenomene de respingere. Randazzo s-a pus atât de repede pe picioare, încât, la un moment dat, cei doi, unchiul și nepoata, au avut chiar impresia că acesta ar întineri văzând cu ochii. Și totuși, la câteva zile după aceea, s-a ivit o complicație de ordin respirator și un soi de iritație a pielii. Apoi dificultățile de respirație s-au accentuat, devenind tot mai frecvente. Radiografia toracelui, pe care i-a făcut-o Guibert, a pus în evidență o diminuare serioasă a capacității plămânilor. În ciuda tratamentului intens cu vaso-dilatatoare, afecțiunea continua să se agraveze. Cât despre piele, iritația apăruse din cauză că aceasta începuse să se descuameze.

Câteva zile mai târziu, într-o altă radiografie, plămânii pictorului păreau parcă uscați și chirciți, în același timp însă, Flora a avut impresia că observă apariția unor plămâni noi. Asta i-a redat speranțele, dar Randazzo a prins pe neașteptate să se sufoce. Doctorul Guibert n-a stat nicio clipă pe gânduri. Sub ochii îngroziți ai Florei și fără să scoată o vorbă, l-a dus pe Randazzo în brațe până la mal, l-a aruncat în lac și, imediat după aceea, i-a apăsat ceafa, nelăsându-l să iasă la suprafață. Flora a dat să-și salveze iubitul, dar a văzut uimită că acesta se mișca în voie sub apă.

Plămânii aceia noi, pe care-i remarcase ea, erau de fapt branhii. Din când în când, Randazzo scotea capul din apă, astupându-și nările cu mâna, și-i striga doctorului, cu o voce înăbușită: „N-am să ți-o iert niciodată! Ai să mi-o plătești! Dacă nu mi-o trimiți pe Flora, te omor!” Fata nu se putea nicicum hotărî să se întoarcă în casă, lăsându-l acolo, în apă, și a mai zăbovit o vreme, discutând cu el, lucru care pe Randazzo l-a obosit peste măsură. Când Flora i-a spus: „Unchiul n-avea de unde să știe că în locul plămânilor au să-ți crească branhii”, Randazzo a ieșit în

mai multe rânduri la suprafață, strigând de fiecare dată: „știa! știa! Doar a încercat mai întâi pe animale”. Flora l-a întrebat dacă îi era frig; se pare că la început da, dar că pe urmă s-a obișnuit, „îți amintești că mi se descuama pielea? Ei bine, acum am solzi! Crede-mă, dacă reușesc vreodată să ies din apă, unchiul tău n-are nicio scăpare!”

„Din punct de vedere fizic, nu sufăr”, spunea Randazzo. „Nu văd însă cum am să mă împac cu gândul că n-am să mai pot picta”. Nu știu de ce, dar constatarea asta, care pe Flora o tulbura nespus, mi se părea teribil de ridicolă, și aproape că am izbucnit în râs. Se pare totuși că nimic nu-l înfuria mai tare pe Randazzo decât relația mea cu Flora. A afirmat că ei nu-i va face niciun rău, dar că pe mine și pe Guibert ne va omorî.

Mă întrebam nedumerit de ce și pe mine, de vreme ce, neavând habar de existența lui, nu-mi trecuse nicio clipă prin gând că-l rănesc, iar dacă era să mi se găsească vreo vină pentru că-i răpisem dragostea Florei, aceasta trebuia pusă, oricum, pe seama legilor firii, care sunt mai presus de noi toți. Flora a încercat să-i explice că în cazul în care o să-l ucidă pe unchiul său, ea nu va mai putea niciodată să-l urmeze, „în ziua în care vei veni la mine, în lac, am să-l iert. Ți-o jur”. S-a scufundat sub apă; când a ieșit din nou la suprafață, a țipat: „Pe celălalt însă nu-l iert”. S-a dat iarăși la fund și, când s-a înălțat încă o dată deasupra apei, a strigat, cu aceeași înverșunare, deși părea cu desăvârșire sleit de puteri: „Nu-l iert!” Recunosc că am răsuflat ușurat la gândul că nătărăul acela era acolo unde era.

Randazzo n-avea nici cea mai mică îndoială că Flora îl va convinge în cele din urmă pe Guibert s-o opereze. Cel puțin, asta era senzația fetei.

— Crede în dragostea mea, spuse ea, clătinând din cap, și mi s-a părut că ar fi vrut să adauge, răzgândindu-se în ultima clipă: „Nu ca alții”; apoi a continuat: Mai rău e că la început nu eram deloc sigură de mine însămi. Totul mă îngrozea. Și apa înghețată a lacului, și ideea de a-mi schimba radical felul de viață, trăind în mijlocul unor

animale de care am oroare. Nu mi-au plăcut niciodată peștii.

O înspăimânta mai cu seamă gândul că, probabil, v-a trebui să-l însoțească pe Randazzo, după întinerirea acestuia, în lunga călătorie spre mare. Cu toate astea, a stăruit pe lângă unchiul ei să-i implanteze glandele. Mai întâi, acesta nici n-a vrut să audă de așa ceva. „Cum de-și poate închipui Randazzo că o să-mi transform nepoata iubită într-un somon? De altfel, la vârsta ta, implantul n-are niciun sens, și apoi, metoda nici n-a fost experimentată îndeajuns. Când l-am operat pe Randazzo, nu știam că glanda va provoca modificări ale sistemului respirator. Ceea ce s-a întâmplat a fost o eroare de neiertat. A doua oară însă n-ar mai fi vorba de eroare”.

Nu mi-am putut stăpâni curiozitatea și am întrebat-o pe Flora cu ce se hrănește Randazzo.

Mi-a răspuns numaidecât, ușor stânjenită:

— Cu pești mai mici, presupun.

Roșindu-se toată, mi-a explicat că în primele zile îi dăduseră mâncare obișnuită, însă operațiunea se dovedise foarte anevoioasă, deoarece mâncarea se împrăstia în apă. Au încercat apoi cu pește, lucru care părea să-l mulțumească mai mult pe Randazzo, dar, din păcate, ceea ce-i puteau ei oferi era în cantități neîndestulătoare. Din Pricina asta, probabil, Randazzo, care devenise extrem de irascibil, le-a spus într-o bună zi să nu se mai ostenească să-i aducă mâncare. „Din clipa aceea, n-a mai avut încotro și a fost nevoit, sărmanul, să-nvețe să-și procure hrana așa cum o făceau celelalte viețuitoare ale lacului”.

Flora a mai adăugat că Randazzo era un bărbat cu o voință extraordinară, care reușea să obțină întotdeauna ceea ce-și punea în minte. Apoi mi-a mărturisit că din ziua în care ne cunoscuserăm, mizase pe mine, asemeni unui jucător de ruletă care mizează totul, toate jetoanele și întregu-i avut, pe un singur număr. Și numărul nu a ieșit.

— Nu-ți fac vreo vină, mi-a spus ea. Adevărul e că m-am agățat de tine ca de un colac de salvare. Am crezut că destinul a potrivit în așa fel lucrurile încât să ne întâlnim și

că ceea ce ne-a legat, din prima clipă, ține de miracol.

— Dar chiar așa și e! am protestat eu.

— Până la un punct... De fapt, speranța mea era cam absurdă. Voiam să-ntâlnesc marea iubire, o iubire care să-mi îngăduie să-l părăsesc pe Randazzo, fără remușcări, lăsându-l să trăiască singur în lumea aceea a lui, atât de deosebită de a noastră.

Mi-a spus că purtarea mea o îndurerase nespus, dar în același timp o trezise la realitate și că, în definitiv, a fost mai bine că s-a întâmplat așa. Acum era limpede pentru ea că eu nu o iubeam atât de mult ca Randazzo.

Am întrebat-o de ce a încercat Randazzo să-mi răstoarne barca.

— Pentru că te văzuse împreună cu mine. Și pentru că e la fel de gelos ca și tine, dar mult mai nestăpânit. Mi-a spus că i-ai rănit brațul cu elicea., - îți repet, a vrut să-mi răstoarne barca. Are, probabil, ferocitatea aceea instinctivă a lighioanelor care trăiesc sub apă.

— Nici vorbă! Când simte că cineva se poartă cum se cuvine, e în stare să treacă peste orice resentiment. E foarte nobil și foarte înțeleghător.

Te asigur că dacă unchiul mă operează, Willie o să-l ierte. Da, da, așa cum auzi, o să-l ierte.

Ajunsa în acest punct al discuției noastre, Flora renunță la aerul aparent neînduplecat de până atunci și la răceala care părea uneori să răzbată din vorbele sale, spunându-mi că dacă o iubeam cu adevărat, așa cum îi dădusem de înțeles, Guibert ar putea să ne opereze pe amândoi. Uluit peste măsură, am bâiguit:

— Cum adică să ne opereze pe amândoi?

— Dacă ai cât de cât încredere în mine (și până acum nu te-am dezamăgit), trebuie să mă crezi când îți spun că am putea trăi toți trei laolaltă, în bună înțelegere. Randazzo mă iubește îndeajuns de tare ca să accepte să mă împartă cu altcineva.

Mărturisesc că prima mea reacție a fost panica. Faptul că mi-am ascuns spaima a fost probabil un gest instinctiv, de apărare, simțind în străfundurile mele că

trebuie să mă agăț din răspuseri de lumea noastră și să nu mă las târât în lumea aceea misterioasă și amenințătoare unde se găsea acum nefericitul Randazzo. Mi-am zis apoi, cu aceeași hotărâre, că era de datoria mea s-o împiedic și pe Flora să ajungă acolo. Mai întâi m-am arătat sceptic în privința posibilității ca Randazzo să mă tolereze în preajma lor. Flora mi-a răspuns că din punctul ăsta de vedere n-aveam de ce să-mi fac griji deoarece îl cunoaște mult mai bine decât mine. Atunci am rugat-o să amânăm o vreme operația, ținând cont că pe 19 trebuia să mă reped pentru două zile la Buenos Aires, să rezolv problemele legate de actele unei cliente mai vechi, doamna de Pons. Am insistat asupra faptului că nu voi sta mai mult de două zile. Reacția Florei a fost ciudată și oarecum contradictorie. Pretextul – deoarece așa interpretase ea vorbele mele – i s-a părut, nu știu de ce, caraghios, dar în același timp a întristat-o vădit, ceea ce era firesc, dacă te gândești că despărțirile sunt întotdeauna dureroase. Văzând că niciunul din argumentele de până acum n-a reușit s-o convingă, i-am spus că eu unul nu pot să mă împac cu ideea că n-o să fie doar a mea, oricât de dispus s-ar arăta Randazzo s-o împartă cu mine. La drept vorbind, mă temeam c-o să-mi răspundă: „Înseamnă că mă iubești mai puțin decât el”. În mod surprinzător însă, nu numai că n-a zis nimic, dar a părut chiar mișcată. Viața e o partidă de șah și n-ai de unde să știi niciodată sigur dacă mutarea pe care o faci îți va aduce victoria sau înfrângerea. Am crezut atunci că punctul câștigat era în favoarea mea. De câștigat, îl câștigasem, dar, ce folos, din moment ce asta m-a apropiat și mai mult de primejdie, într-adevăr, Flora a început să mă îndemne să-mi înfrânerez pornirile și să nu îngădui ca gelozia să ne zădărnicească planul de a trăi împreună. Cu timpul, voi ajunge să privesc ideea de-a o împărți cu un altul – oricât de inacceptabilă mi s-ar părea ea acum – cu mult mai multă îngăduință. De-abia atunci vom cunoaște toți trei fericirea.

— Totuși mai poate fi un obstacol, m-am repezit eu să-i spun. Cine știe dacă unchiul tău o să fie de acord să...

— Ce-ți trece prin minte? m-a întrebat ea, pentru ca imediat să adauge pe un ton mai ghiduș:

Unchiul de-abia așteaptă să mai găsească niște cobai...

— S-ar putea să ai dreptate, îmi amintesc că s-a arătat foarte interesat de starea sănătății mele, chiar de la prima noastră întâlnire, și mai că s-a supărat aflând că am fost bolnav. Se gândea probabil că nu sunt bun pentru experiențele lui.

— Da' de unde! Ești sănătos tun!

— Mai știi, poate că e totuși contraindicat să te operezi, o dată ce ai avut hepatită...

— Dinspre partea asta, fii liniștit. Te asigur că nu există niciun inconvenient. Sărmanul meu unchi, nu mă are decât pe mine... Dacă mă trimite în lac, va rămâne singur. Cine o să-i mai dea o mână de ajutor la laborator? Ai să vezi că n-o să-mi vină totuși prea greu să-l conving. Nu poate să-l sufere pe Randazzo, așa că va fi foarte bucuros să te știe lângă mine.

Apoi, Flora m-a luat de mână, m-a dus în odaia ei și am făcut dragoste. La început n-am prea fost în largul meu, gândindu-mă că n-ar fi exclus ca Guibert să dea buzna peste noi. Cum Flora nu se arăta câtuși de puțin îngrijorată de o astfel de eventualitate, lăsându-se cu totul în voia desfătării, i-am urmat exemplul. Vorba aceea, femeia dă tonul iar bărbatul îi ține isonul.

Despărțirea noastră a fost sfâșietoare. Mă iubea din nou ca înainte, chiar dacă nu-și ascundea îndoielile în legătură cu făgăduiala mea de a mă întoarce curând. Văzând-o atât de neîncrezătoare, n-am mai îndrăznit să aduc vorba despre cealaltă promisiune a mea, și anume aceea de a mă lăsa operat de Guibert. „Faptul că mă iubește, deși nu crede în vorbele mele”, mi-am spus eu, „e încă o dovadă a dragostei sale nețârmurite pentru mine. Ce deosebire față de felul în care m-am purtat eu!”

La Buenos Aires totul părea să se desfășoare, la început, conform planului. Eram atât de entuziasmat de regiunea lacului Quillen, încât Thompson, mândru de ideea

pe care mi-o sugerase, a fost într-un totu de acord să-mi prelungească concediu și să mă întorc cât mai grabnic acolo. Am întocmit actele, iar doamna de Pons le-a semnat, în ziua următoare, când am întrebat de Thompson, mi s-a spus: „A anunțat că nu vine azi”. „E adevărat că ieri avea guturai și parcă nu se simțea prea bine”, am comentat eu. L-am sunat numaidecât acasă. Avea gripă, dar susținea că în douăzeci și patru de ore are să se pună pe picioare, iar a doua zi va fi negreșit la birou. A făcut însă temperatură mare și a lipsit mai mult de o săptămână, așa încât am fost silit să-mi amân întoarcerea la Quillen și să preiau două din afacerile asociatului meu. Am avut cel puțin satisfacția de a o auzi pe secretară, care nu mă prea înghite, afirmând: „Întotdeauna am susținut că sunteți de neînlocuit la «Thompson și Martelli»”.

Mărturisesc că în sinea mea i-am dat dreptate.

Ba chiar mi-am spus: „Amânarea asta, care a intervenit fără voia mea, mă cam neliniștește, dar poate că tot răul e spre bine: Flora va avea răgaz să chibzuiească pe îndelete și poate că n-o să mai țină morțiș la ideea aceea care uneori mi se pare atât de absurdă și de respingătoare”.

Când, în cele din urmă, am sosit la Quillen – într-o după-amiază cu puțin înainte de apusul soarelui – doamna Fredrich m-a primit ca pe un vechi prieten. Am întrebat-o:

— Ce noutăți mai sunt?

— Niciuna. Toate sunt așa cum le-ați lăsat.

— Flora a mai trecut pe la dumneavoastră?

Mi-a răspuns că nu. Se vede treaba, mi-am spus eu, plin de amărăciune, că nu prea s-a sinchisit de întârzierea mea, de vreme ce n-a binevoit să treacă pe acolo ca să ceară vești despre mine. Curios lucru: a trebuit să treacă o vreme până să-mi dau seama că dacă cineva greșise acela eram numai eu. Am simțit atunci că nu mai pot zăbovi nicio clipă și era cât pe-acum să o iau la goană spre casa doctorului Guibert; noaptea, frigul, zăpada m-au făcut totuși să mă răzgândesc. Am aruncat o privire spre casa Florei, dar n-am zărit nicio lumină. Fie că noaptea era prea cețoasă, fie

că doctorul și cu nepoata lui se culcaseră devreme în seara aceea.

Am dormit mai mult decât prevăzusem, ca urmare probabil a cinei copioase și a oboselii de peste zi. Dimineăta, încă buimac de somn, am alergat la fereastră. Am remarcat plin de amărăciune că pe hornul casei lui Guibert nu ieșea nicio dâră de fum. Lucrul acesta, ca și faptul că nu văzusem lumină cu o seară înainte m-au pus serios pe gânduri. „Ce nenorocire!” mi-am spus.

„Te pomenești că am făcut tot drumul până aici doar ca să constat că Flora și unchiul ei au plecat la Buenos Aires. Și dacă e așa, să zicem că mă întorc și eu la Buenos Aires. Cum o să dau de ei?”

Mi-am luat la repezeală micul dejun și m-am îndreptat spre casa lui Guibert, ferindu-mă firește s-o iau pe malul lacului. Doamne, câte amintiri minunate îmi evoca drumul acela! Amintiri apropiate și, vai, deja atât de îndepărtate! În sfârșit am ajuns și am sunat la poartă. Nu mi-a deschis nimeni. Am dat să intru, dar ușa era încuiată. Am căutat atunci să văd dacă nu cumva aş putea intra forțând o fereastră și tocmai când îmi pierdusem orice nădejde, după ce le cercetasem aproape pe toate, una a cedat sub apăsarea mâinii mele.

Pe birou, am găsit o scrisoare care îmi era adresată: „Iubitul meu Aldo, am fost operată. Din nenorocire, unchiul nu mai poate să te opereze și pe tine. După operație am fost nevoită să stau câțva timp în pat. Cum nu m-a mai zărit pe afară, Willie a crezut că unchiul m-a trimis cu tine la Buenos Aires și, la un moment dat, pe când acesta se afla pe treptele debarcaderului, Willie a țâșnit ca o trombă din lac, și între ei a avut loc o discuție foarte aprinsă. Unchiul, sărmanul de el, și-a pierdut echilibrul, a căzut în apă și s-a înecat.

Te rog să nu-ți faci griji din pricina mea. Deși mă îndurerează nespusele întâmplări unchiului, ca și faptul că n-am să te mai văd, mă bucur totuși că a reușit să mă opereze înainte de a muri.

Acum trebuie să intru în lac, deoarece încep deja să

mă înăbuș. Iartă-mă că nu te-am așteptat. **A** ta Flora, care te va iubi mereu”.

Am înțeles atunci, deznădăjduit, cât de absurd mă comportasem: am pierdut-o pe Flora de dragul unor acte întocmite pentru o clientă oarecare! Nici cea mai aspră dintre pedepse n-ar fi putut răscumpăra purtarea mea lipsită de noimă, deși, la drept vorbind, cred că nimeni n-ar fi acceptat din capul locului și fără nicio împotrivire un plan atât de straniu ca acela pe care mi-l propusese Flora. Dacă în loc să-mi îndeplinesc ca un robot îndatoririle de notar, aș fi rămas alături de unica ființă cu adevărat importantă pentru mine, aș fi putut cu siguranță împiedica operația ori, în cel mai rău caz, i-aș fi cerut lui Guibert să mă opereze și pe mine, iar acum aș fi fost cu ea, acolo, în lac, în mare, la capătul lumii... „De ce, de ce am rămas atâtea zile la Buenos Aires?”

mă întrebam, nemângâiat. „Dacă m-aș fi întors atunci când i-am promis, aș fi împiedicat această nebunie, această adevărată sinucidere!” Am părăsit odaia ca un somnambul și am ajuns în capul scărilor de la debarcader. Am privit cu atenție lacul și, după o vreme, i-am descoperit pe Flora și pe Randazzo. Îmi zâmbeau, strâns înlănțuiți sub apă și, după toate aparențele veseli, îmi făceau semne cu mâna, în chip de salut.

TREI FANTEZII MAI MICI

Margarita sau Puterea farmacopeii

Succesele tale, biete succese trecă**toare**

(Mână în mână, tangou)

Nu-mi mai amintesc de ce, cu un prilej oarecare, fiul meu mi-a reproșat:

— Ție toate îți ies din plin.

Băiatul locuia cu noi, împreună cu soția și cu cei patru copii, cel mai mare de unsprezece ani, cel mai mic, o fetiță, Margarita, de doi ani. Răzbătea atâta ranchiună din vorbele acelea, încât m-au pus pe gânduri. Din când în

când discutam despre asta cu nora mea. Îi spuneam:

— Trebuie să recunoști că orice succes are în el și ceva respingător.

— Succesul nu e altceva decât rezultatul firesc al unei munci bine făcute, răspundea ea.

— Întotdeauna însă conține și un amestec de vanitate și vulgaritate.

— Succesul în sine, nu - mă întrerupea ea -, ci dorința de a avea succes. Să condamni succesul mi se pare un exces romantic, care nu m-ar mira, dacă ar veni din partea unui nepricopsit.

În ciuda istețimii sale, nora mea nu reușea să mă convingă. Tot căutându-mi vreo vină, m-am apucat să-mi cercetez viața petrecută printre cărțile de chimie, într-un laborator de produse farmaceutice. Succesele mele, dacă le-am avut vreodată, vor fi fiind ele autentice, dar în niciun caz spectaculoase. Nu e cine știe ce scofală ca la capătul unei cariere onorabile, cum se spune, să ajungi șef de laborator, să ai casa ta și să duci un trai îndestulat. E adevărat că unele din formulele mele au dat naștere câtorva balsamuri, pomezi și tincturi, pe care le poți găsi pe rafturile tuturor farmaciilor din întinsa noastră țară și care, dacă e să te iei după ce zice lumea, alină suferințele multor bolnavi, în privința asta, mărturisesc că am unele îndoieli, deoarece relația dintre medicamentul specific și boală îmi pare destul de misterioasă. Cu toate acestea, atunci când am întrezărit formula tonicului meu Fier Plus, am simțit neastâmpărul și certitudinea izbânzii și am început să-mi dau aere, ca un nesăbuit, spunând în dreapta și-n stânga: ascultați-mă pe mine, în medicină și în farmacie se întrebuițau odinioară - după cum stau mărturie și paginile din Chipuri și Măști - o mulțime de tonice și de fortifiante; mai târziu însă când au apărut vitaminele, lumea le-a aruncat cât colo, de parcă ar fi fost leacuri de șarlatan. Rezultatul se vede: azi nimeni nu mai pune preț pe vitamine, ceea ce era inevitabil, dar nici doctoriile de altă dată nu le mai găsești, așa că degeaba cauți prin farmacii vreun remediu împotriva debilității și

oboselii.

Greu de crezut, dar nora mea era îngrijorată de lipsa de poftă de mâncare a mezinei. Într-adevăr, cu pletele ei aurii, cu ochișorii ei albaștri, așa palidă, fără vlagă și cuminte cum era, biata Margarita aducea cu o stampă din veacul al XIX-lea și părea imaginea tipică a copilei care, potrivit unei tradiții ori unei superstiții, era sortită să se întâlnească de timpuriu cu îngerii.

Dorința fierbinte de a-mi vedea nepoata întremată a făcut ca incontestabila mea măiestrie în a pregăti leacuri să dea, în scurt timp, roade, și am inventat tonicul despre care am vorbit mai sus. Eficacitatea acestuia e prodigioasă. Cu numai patru linguri pe zi, luate timp de câteva săptămâni, Margarita a devenit de nerecunoscut:

acum chipul îi e plin și îmbujorat, a crescut, e dolofană, și lăcomia ei la masă e mai mult decât satisfăcătoare, așa zice aproape neliniștitoare. Caută mâncarea cu tenacitate și încăpățânare, și dacă cineva refuză să i-o dea, se năpustește dezlănțuită asupra lui. Azi-dimineață, la ora la care ne luăm de obicei micul dejun, în sufragerie mă aștepta un spectacol pe care nu-l voi uita niciodată. Copila ședea în mijlocul mesei, cu câte un corn în fiecare mână. Mi s-a părut că obrajii ei de păpușă bălaie sunt prea aprinși. Era mânjită cu dulceață și cu sânge. Ceilalți din familie, ori mai degrabă ceea ce mai rămăsese din ei, zăceau unii lângă alții, cu capetele împreunate, într-un ungher al camerei. Fiul meu, în care mai stăruia încă o urmă de viață, și-a adunat ultimele puteri ca să-mi spună:

— Margarita n-are nicio vină.

A rostit aceste cuvinte cu tonul acela de reproș pe care-l întrebuința îndeobște cu mine.

Despre un anume miros

În noaptea de joi, profesorul Roberto Ravenna suspinase de nenumărate ori, dar la ora unu dimineața a scos de-a dreptul un geamăt.

Terminând de citit ultima lucrare, descoperise, în

neorânduiala care domnea pe biroul său, un teanc cu alte zece.

Om cu o fire mai nervoasă, profesorul avea nevoie, ca să prindă puteri după risipa de energie de peste zi, de nopți lungi de somn; iar în săptămâna aceea toate nopțile sale fuseseră, din diverse motive, foarte scurte. Era peste măsură de obosit. Lectura lucrărilor îi stârnise din nou, așa cum se întâmpla de altfel întotdeauna, veșnica ranchiună față de studenți. „Și pe bună dreptate”, spunea el. „Pe de o parte sunt cei care n-au habar de nimic, pe de alta mai e câte unul care știe ceva, dar își redactează lucrarea în așa hal, încât îți vine să-l iei la palme”.

La trei și jumătate a terminat. De-abia ținându-se pe picioare, a ajuns până la marginea patului, unde s-a prăbușit fără să-și mai scoată halatul.

L-au trezit niște bătăi năprasnice în ușă. După o clipă de stupoare, a înțeles că n-are cum să le facă să înceteze, altfel decât sculându-se și mergând la ușă.

— Cine e? a întrebat.

— Deschideți.

— Cine e?

— Deschideți, deschideți. Sunt Venancio, Venancio, clovnul. „6 B”, își reaminti Ravenna.

Toată lumea se cunoștea în casă după numărul etajului și litera apartamentului. Așa le spunea doña Clotilde, portăreasa, iar ei adoptaseră cu toții, sub înrâurirea ei, acest fel de a se numi unii pe alții, întrebă, fără să deschidă:

— Ce vi s-a întâmplat?

— Cum „ce mi s-a întâmplat”, domnule doctor Ravenna? Același lucru ca și dumneavoastră, ca și celorlalți din casă. Nu simțiți mirosul?

„Numai de n-ar fi un incendiu”, se gândi Ravenna, care locuia la 7 A, singurul apartament de la ultimul etaj, și se și văzu coborând în goană scările, înăbușit de fum. Resemnat, întredeschise ușa și, în aceeași clipă, trebui să-și adune toate forțele ca să stăvilească asaltul lui 6 B care, folosindu-și umărul ca pe un berbec, încerca să-și

croiască drum. Înhață la timp clanța, se propti cu mâna cealaltă de tocul ușii și, împingând-o din răspuțeri cu pieptul, reuși să recâștige cei câțiva centimetri din apartament pe care pusese stăpânire măscăriciul. Gâfâind, dar cu satisfacția victoriei în glas, exclamă:

— Nu vă permit.

— Vă jur, nu mai pot suporta mirosul. Trebuie să aflu de unde vine.

— Nu simt nimic, nici vorbă de incendiu în casa asta, v-o spun răspicat.

— Cine a pomenit de vreun incendiu?

Auzind acest lucru, Ravenna se liniști. Acum nu mai avea altă grijă decât să se vadă din nou în pat. Pe un ton aproape prietenos, zise:

— Atunci vedeți-vă de treabă și lăsați-mi să dorm. Pic de somn.

— Să nu mi-o luați în nume de rău, domnule doctor, dar mă credeți prost?

Întrebarea îl surprinse cu atât mai mult cu cât venea din partea unui om de o politețe atât de exagerată încât, atunci când se întâlneau, bunăoară, în lift, putea deveni chiar stânjenitoare. Ravenna replică:

— Ce vreți să insinuați?

— După unele informații pe care le dețin din sursă sigură, domnul doctor predă cursuri la Facultatea de Medicină Veterinară. Mai exact, la Clinica pentru Animale Mici.

— Exact.

— Nu cumva ați adus vreun animal mititel, vreun câine ori vreo pisică, într-o stare avansată de putrefacție?

— Nu ești întreg la minte.

— Pretindeți că mirosul nu vine de nicăieri?

— Îți repet: nu simt nici urmă de miros.

— Pentru că v-ați obișnuit. Când cineva ține în casă oseminte, se obișnuiește repede cu duhoarea. Nu încape vorbă, dumneavoastră faceți experiențe folositoare pentru umanitate. Dați-mi voie să intru și să arunc o privire. Vă promit, domnule doctor Ravenna: dacă nu găsesc nimic, n-

am să vă mai deranjez.

— Ar fi culmea să dau drumul în casă primului smintit căruia i se năzare că simte un miros închipuit.

6 B răspunse:

— Nu spuneți „închipuit”, când eu unul nu mai pot îndura mirosul ăsta pestilențial. Dacă nu descopăr de unde vine, am să înnebunesc.

— De ce nu încerci la doamna Octavia, de la 6 A?

— Credeți? O cucoană atât de simandicoasă, o doamnă, ce mai, ăsta e cuvântul, o doamnă care îți impune respect. Zău, domnule doctor, nu îndrăznesc.

— Curaj. Poate ai să ai noroc.

Închise cu cheia și trase și zăvorul de siguranță. Se uită la ceas. „Dezastru”, își spuse. Era ora patru și cinci dimineața. Abia dacă dormise un sfert de oră în noaptea aceea. Deși simțea că se prăbușește sub povara dureroasă a somnului, curiozitatea i-a fost mai puternică: străduindu-se să nu facă zgomot, deschise din nou ușa, ieși pe palier în vârful picioarelor, coborî scara până la cotul de la jumătatea drumului dintre cele două etaje și, ghemuit după balustradă, văzu cum 6 B bătea la ușa lui 6 A, la început timid, apoi tot mai frenetic. După câțva timp, ușa se deschise și apăru un cap, care la prima vedere părea că poartă o cunună de spini, erau bigudiurile. 6 B se grăbi să-i explice doamnei:

— Am venit din cauza mirosului, doamnă.

Mirosul care vine de aici, din apartamentul dumneavoastră.

Doamna îl dădu la o parte cu un brânci ori cu un pumn în piept și, înainte de a trânti ușa, exclamă:

— Cum de vă trece prin minte așa ceva!

Ravenna urcă în vârful picioarelor treptele pe care le coborâse adineauri, intră în apartament, închise ușa și se trânti pe pat, încercând o senzație de ușurare vecină cu fericirea. La un moment dat, visă întâmplările pe care tocmai le trăise. Când bătăile în ușă răsunară din nou, se gândi cu șiretenie că nu are de ce să le ia în seamă pentru că fac parte din vis; atunci, violența loviturilor îl trezi, își

spuse:

— Trebuie neapărat să-l opresc pe animalul ăsta, înainte de a-mi sparge ușa.

Sări din pat, alergă la ușă și, pe când o deschidea, se trezi cu un pumn în nas. În timp ce-și pipăia nasul ca să vadă dacă nu cumva sângerează, 6 B se scuză:

— N-am vrut să vă lovesc, domnule doctor.

Izbeam în ușă ca să-mi deschideți iar dumneavoastră ați apărut atât de brusc...

— Ceea ce vrei dumneata, de fapt, este ca eu să nu închid ochii în noaptea asta.

— Nu, nu, domnule. Aici vă înșelați. Vreau să intru ca să scot afară animalul mort.

— Ce animal mort? Întrebă Ravenna, care în ciuda ori poate tocmai din cauza loviturii încasate, era încă pe jumătate adormit.

— Acela care răspândește duhoarea. Nu mai pot trăi nici măcar un minut cu mirosul ăsta înspăimântător.

— Nu te las să intri. Sub niciun motiv.

— Nu mă scoateți din minți, domnule doctor Ravenna, v-am lovit deja o dată, fără să am nici cea mai mică intenție să vă fac rău. Dacă nu scoatem afară lighioana aceea îpuțită, nu mai răspund de mine.

Înfruntarea dintre cel care încerca să intre și cel care căuta să-l împiedice s-a preschimbat curând într-o încăierare extrem de violentă. Adversarii s-au rostogolit pe jos. Când unul, când altul reușea să-l ținuiască pe celălalt cu spatele de podea. Așa s-a întâmplat că, la un moment dat, Ravenna s-a lovit la ceafă, rămânând câteva clipe năuc. Fără să stea pe gânduri, 6 B a sărit în picioare. A dat o raită prin apartament, cercetându-l la rezezeală și a reapărut tocmai pe când Ravenna se dezmeticea.

— Ați avut dreptate, a zis 6 B, foarte amărât.

N-am găsit niciun cadavru, domnule doctor.

— Uite ce e, mă duc să-mi iau revolverul marca Eibar și am să te învăț eu minte.

— Dacă ați ști cât pătimesc, n-ați mai vorbi așa. Nimeni n-ar putea să trăiască cu o asemenea duhoare în

nări. Vă jur: ori scap de ea, ori mă arunc pe fereastră...

Împingându-l afară pe intrus, Ravenna spunea:

— Asta-i bună! mai vrei să-mi fie și milă de dumneata. Șterge-o de aici înainte să te iau la palme.

Închise ușa, se trânti în pat iar când îl trezi telefonul, văzu pe cadranul ceasului deșteptător de pe noptieră că era opt și jumătate. Nu se înfurie; pentru că cel care îi telefona era doctorul Garay, prietenul său de-o viață. Deși urmaseră cariere diferite (Garay era psihiatru) n-au încetat nicicând să se vadă. Garay îi propuse:

— Trec pe la șapte și jumătate să te iau. Înnoptăm în locul știut, iar mâine și poimâine o să pescuim cât e ziua de lungă. Ce zici?

— S-a făcut. O să-mi pice bine puțină liniște după toate câte mi s-au întâmplat.

Îi povesti peripețiile de peste noapte și descrise cu mult umor frenezia pe care presupusul miros i-o provocase lui 6 B. Garay îl întrebă:

— Cum îl cheamă pe 6 B?

— Venancio. Cred că Venancio Aldano.

— După cele povestite și ca să evităm necazuri și mai mari, cred că ar fi mai bine să trimit după el.

— Să trimiți după el?

— Da, să trimit o ambulanță ca să-l aducă la spital. Stai liniștit, mă ocup eu de el.

În fiecare bărbat supraviețuiește un copil. Nu o dată, pe vremea studenției, Garay și Ravenna puseseră la cale farse, care cu timpul deveniseră celebre, în dimineața aceea, au râs cu poftă, fiecare lângă telefonul său, simțindu-se superiori tuturor, datorită ideii care le venise.

Întrevederea de la Facultate cu studenții a fost neplăcută. Aflându-și notele, aceștia s-au arătat puși pe ceartă, Cât despre Ravenna, pe el îl încerca un sentiment de compasiune dar totodată și de furie, își zise: „Lucrul cel mai prost e că ei nici măcar nu știu că nu știu”.

Luă prânzul într-un mic restaurant din cartier și apoi, fără să mai zăbovească, se îndreptă spre casă: trupul îi tânjea după somnul de după-amiază. Pe când se pregătea

să ia ascensorul, îl opri portăreasa, ca să-l anunțe:

— L-au dus pe 6 B la balamuc. L-o fi turnat cineva. N-ați auzit tărăboiul pe care l-a făcut astă-noapte? Dacă un om ca el ajunge să se poarte în felul ăsta, înseamnă că nu e în toate mințile.

— M-a trezit de două ori. Vă dați seama: voia să dea buzna la mine în casă în toiul nopții.

— Un zăpăcit.

— Un dement. Știți de ce ținea morțiș să intre? După părerea lui, aveam în casă un animal mort.

— Ce nebunie!

— Și să vă mai spun ceva. Se încăpățâna să susțină că simte un miros grețos. Dumneavoastră ați simțit ceva?

— Eu nu.

— Nici eu.

— Asta e mai mult decât nebunie, e calomnie! Cum ar putea exista vreun miros urât în casa asta când știți bine cât mă spetesc ca să țin totul curat.

A apărut, venind dinspre stradă, Fernanda, de la 5 B, cu cei cinci gemeni ai ei. Era tânără, blondă și divorțată. A salutat-o pe Clotilde și a luat ascensorul.

„Nu prea am noroc”, s-a gândit Ravenna. „Femeia care îmi place nici nu mă bagă în seamă”.

— Ciudați mai sunt oamenii, comentă doña Clotilde. Când te gândești că același Venancio, care v-a chinuit astă-noapte, i-a distrat de minune și pe copii, și pe cei mari, la gustarea dată de ziua gemenilor.

— Să nu-mi spuneți că și-a luat nasul la purtare până și în casa doamnei Fernanda! exclamă Ravenna care, fără să fi ascultat măcar până la capăt, era dispus să se indigneze.

— Nici vorbă. Trebuie să știți că Venancio este om bun. Fâinea lui Dumnezeu. Câștigă bani făcând pe clovnul pe la zilele de naștere ale copiilor.

În cele din urmă Ravenna reuși să ia ascensorul, în dreptul etajului șase simți în nări un miros grețos. Ajuns la etajul șapte, aruncă o privire în spălătorie. Nu găsi nimic. Intră cu cea mai mare grabă în apartament, alergă la baie

și își umezi fața cu o loțiune pentru după ras. Cugetă:

„Pe vremuri aveam întotdeauna la îndemână o apă de colonie. Un obicei bun pe care acum l-am pierdut”. Își spuse că parfumul loțiunii nu făcea doi bani; în orice caz, părea și el impregnat cu mirosul acela oribil care stăruia în partea de sus a clădirii. Atâta vreme cât va avea miasma aceea în nări, îi va fi cu neputință să ducă o viață normală.

„Câtă dreptate avea 6 B când se gândea că sursa mirosului se află într-unul din apartamentele acestea”, și-a reamintit el. „Nasul nu mă înșală, pe undeva pe aici trebuie să fie un animal mort ori un cadavru omenesc. O crimă?”

Poate că 6 B s-a încăpățânat atâta pentru că bănuia și el una ca asta. Ba nu, se încăpățâna pur și simplu pentru că nu mai putea să îndure mirosul. Nici eu nu-l mai suport”.

Considerațiile acestea au stârnit în profesorul Ravenna, care, în fond, era o persoană cumsecade, o oarecare simpatie, nu lipsită de remușcări, față de 6 B. Sună la spital și îl rugă pe Garay:

— Te implor să-i dai drumul. Am descoperit că nu e nebun, în casa asta există o duhoare pestilențială. O simt chiar eu.

Garay răspunse:

— Îmi iei o piatră de pe inimă. Aici nu s-a plâns nicio clipă de existența vreunui miros urât. Nu cred că e mai puțin zdravăn la minte decât noi.

Cuprins de o pornire de nestăvilit, alergă să bată la ușa de la 6 A. Doamna Octavia a deschis numaidecât, strălucitoare și impunătoare ca o statuie, în veșmântul ei de satin negru. Fără a-și pierde cumpătul, Ravenna spuse:

— Pot să intru?

Poate pentru că nu trecuse îndeajuns de mult timp de la episodul cu 6 B, doamna replică:

— Cum de vă trece prin minte așa ceva!

— Dar sunt 7 A, vecinul dumneavoastră.

Rostind vorbele apăsate și cu arcuiri ale buzelor, doamna întrebă:

— Și ce drept vă dă asta, mă rog frumos?

Îi întoarse spatele, își dădu ochii peste cap și exclamă: Nici dacă mi-ați fi amant!

Ca și cum, sub imperiul acestor cuvinte, în capul lui s-ar fi pus în funcțiune mecanismul unui automat, în care ai vârât moneda și care e pe punctul să-ți ofere nimicul pe care îl voiai, Ravenna își făcu un calcul rapid și ajunsese la o concluzie.

Zise:

— Cu tot respectul, vă pot spune că asta e tot ce-mi doresc mai mult pe lume.

— Nu vă ascundeți sentimentele și pe deasupra mai sunteți și curtenitor, comentă doamna. Un fel de a fi care-mi place.

Ravenna văzu cum buzele doamnei Octavia tremură și se umezesc.

— Dați-mi voie, spuse el.

O sărută, o strânse în brațe și începu să o dezbrace.

Doamna remarcă:

— Ar fi mai bine să închidem ușa - în timp ce repeta, gemând: Nu așa de repede, nu așa de repede, să mergem în pat...

Ravenna nu zăbovi mult și se ridică să inspecteze casa. Cum nu găsi niciun animal mort, îi dădu doamnei un sărut și ieși să-și continue investigațiile. Coborî în goană scările până la etajul 5 și bătu la ușa purtând litera A. Aici locuia doctorul Hipólito Reiner, specialist în nas, gât și urechi. „Mai nimerit nici că se poate în împrejurarea de față”, își spuse Ravenna, oarecum în glumă. Ușa se deschise.

— Ce vânt te-aduce, doctore? îl întrebă Reiner.

Nu mai era tânăr, era ciufulit, avea o privire tulbure și părea destul de jigărit.

Ravenna era gata să răspundă, dar a rămas mut deoarece și-a dat seama dintr-odată că motivul care îl făcuse să bată la ușă dispăruse, într-adevăr, la început neîncredător, apoi bucuros, se convinge că mirosul pierise fără urmă. Spuse primul lucru care-i trecu prin minte:

— Aș vrea să vă previn că n-ar fi deloc imposibil să

apară vreun vecin și să vă ceară îngăduința să intre în apartamentul dumneavoastră, din cauza unui miros grețos.

Reiner declară că nu pricepe. Ravenna îi repetă, cu alte cuvinte, ceea ce îi spusese mai înainte, lăsând însă neschimbată afirmația referitoare la mirosul scârbos.

— Ce vreți să insinuați? întrebă Reiner, sufocându-se de indignare. Că îmi țin casa murdară?

Gândul că îi va veni greu să-i explice faptele în chip convingător îl făcu să se simtă dintr-odată obosit și-apoi, numaidecât, exasperat, îi spuse:

— Nu vreau să insinuez nimic și de altfel m-am săturat, așa că plec.

Tocmai urca la etajul 7 când o zări prin ușa cu grilaj a ascensorului pe doamna Octavia, care cobora scările.

Șovăi o clipă, apoi ieși din ascensor și începu să coboare cu fereală scările, în urma doamnei Octavia. Aceasta însă dispăruse fără urmă.

„Timp ca să ajungă până jos n-a avut”, se gândi el. „Probabil că a intrat la 5 A ori la 5 B”. Mânat de curiozitate, se piti într-un ungher, între cele două etaje, și așteptă. Când auzea liftul ori vreun zgomot de pași, urca sau cobora câteva trepte ca să nu fie surprins stând la pândă. Mișcările lui aduceau cu acel du-te-vino al fiarei închise în cușcă.

În cele din urmă, Octavia ieși de la 5 A; când dădu cu ochii de el, exclamă:

— Dacă te mai supără încă mirosul, să știi că singura ta scăpare este doctorul Reiner. Îți mărturisesc că atunci când ai dat buzna la mine în casă, am crezut că totul nu e decât un pretext.

Atâta doar că după o vreme am început să-l simt și eu. Ce pacoste!

— Și te mai supără?

— M-a vindecat doctorul Reiner. E un adevărat vrăjitor. Trebuie să te duci la el.

— Sunt sănătos. M-am vindecat molipsindu-te pe tine.

— Foarte urât din partea ta, dar acum nu mai

contează, doctorul Reiner m-a vindecat. E vrăjitor. Nu mi-a dat niciun medicament. Tot timpul credeam că mă consultă cu cornetele lui de metal. Mi s-a uitat în nări și mi-a examinat gura până în cele mai mici amănunte.

— De ce?

— Numai el știe, de vreme ce e vrăjitor. A fost de ajuns o vizită ca să mă vindece.

Ravenna spuse:

— Bine, o să mă duc.

Urcă în apartamentul său. Se gândi că ar fi bine să-și pună în ordine hârtiile de la Facultate, înainte ca acestea să se rățăcească în haosul de pe birou. „De-abia îmi pot ține ochii deschiși”, murmură el. Se lăsă să cadă în fotoliu, privi pe fereastră la albastrul cerului, iar când să facă gestul de a-și strânge hârtiile, căzu într-un somn adânc.

Se trezi întremat. Se duse la fereastră și, dincolo de puzderia de case, atât de diferite unele de altele, i se arătă un splendid apus de soare.

Ca și cum ar fi ajuns la o concluzie, își spuse că dacă va ști cum să o ia pe Fernanda, cea de la 5 B, cea cu gemenii, va reuși s-o convingă. Nemaiavând nicio îndoială că sosise clipa să acționeze, se năpusti pe scări în jos. O întâlni pe

Fernanda - lucru pe care îl interpretă ca fiind de bun augur - pe când ieșea de la 5 Aceea ce nu mai era un semn chiar atât de bun.

Fără a-i lăsa răgaz să reacționeze în vreun fel, Fernanda spuse:

— Ce noroc să vă întâlnesc!

„E pentru prima oară că-mi vorbește”, s-a gândit Ravenna. Răspunse:

— Și pentru mine e un noroc.

— Trebuie să mă felicitați. Mă căsătoresc cu Hipólito. Doctorul Reiner, știți dumneavoastră.

Să mori de răs și alta nu. A venit la mine scos din minți, exasperat din pricina mirosului urât și peste numai câteva minute ne iubeam ca niște nebuni.

Simți o mare sfârșeală. Se sili însă să și-o domine,

spre a încerca un ultim argument, în favoarea sa:

— Mirosul este molipsitor.

— Mie-mi spuneți! E limpede că eu am fost cea care a adus morbul în casă. Acum probabil că sunt imună.

Dialogul fu întrerupt de sosirea ascensorului cu doña Clotilde, care îl anunță:

— Domnule doctor Ravenna, doctorul Garay vă așteaptă jos.

— Uitasem! exclamă el, cu profundă tristețe.

Spuse la revedere, își luă o înfățișare gravă și plecă să înfrunte un lung sfârșit de săptămână.

Iubire înfrântă

— Povestește, a zis.

— Nu prea mai știu cum începe, nici unde ne aflam. Când Virginia mă întreabă: „Îți amintești ce mi-ai promis?”, eu n-am destul curaj să-i spun iarăși, ca de atâtea alte ori, că vom lua masa împreună doar săptămâna viitoare, deoarece astăzi mă așteaptă părinții. Spre a nu mă lăsa copleșit de tristețea ce prinde deja să-mi dea târcoale, încep să turui, de parcă aș vrea să mă-mbăt cu cuvinte. Ajung astfel, probabil printr-o asociație firească de idei, să-i vorbesc despre un restaurant inaugurat iarna trecută de un bucătar francez, într-un vechi conac de la marginea orașului – în Sin Isidro? în Sin Fernando? –, restaurant care se numește „Pierre”. Sau poate „Pietre” se află, de fapt, în cartierul de sud? Tot băbâindu-mă, mă feresc să-i spun numele și adresa localului – omisiunile acestea riscând să-i sugereze că, numai pentru a-mi da importanță, aduc laude unui restaurant pe care abia dacă-l cunosc – și, ca să-i demonstrez că nu înșir vrute și nevrute, mă apuc să fac o descriere amănunțită a felurilor de mâncare ce se servesc acolo; descriere pe care, în definitiv, un om cu gusturi nu prea rafinate, cum sunt eu, n-ar trebui să se-ncumete s-o facă. Așa se-ntâmplă că, din lașitate ori din abulie, nu nascocesc nicio scuză, iar din vanitate îi dau de-nțeleș că o să-mi țin promisiunea.

Sfâșierea pe care o simt imediat după aceea se datorează, presupun, faptului că acționez împotriva voinței mele.

Cum nu fac nimic ca să mă descotorosesc de Virginia, trebuie să găsesc o cale de a-mi înștiința părinții că nu voi lua prânzul cu ei. Mai rău e că mama stă și mă așteaptă deja în parcul Rosedal. Mi-o închipui așezată pe o bancă, surâzătoare și inimoasă, așa cum apare într-o fotografie ștearsă, făcută în același parc, cu câțva timp în urmă, și care acum îmi pare plină de patetism.

Străbătând coridorul casei de la țară, ajung în vechiul cabinet cu tencuiala scorojită. Durează destul de mult până reușesc să-l trezesc pe tata, care se odihnește, ghemuit într-un fel ciudat, pe divan. „N-am dormit bine astă-noapte”, zice el, ca să se scuze. E nespus de bucuros că mă vede.

Îi spun numaidecât: „N-am să iau masa cu voi”.

Tatii îi e greu să priceapă, pentru că încă nu s-a trezit de-a binelea, iar eu mă grăbesc să-l rog:

„Anunț-o tu pe mama”. Vreau să plec înainte de a se dezmetici, acum mai e încă bucuros, dar știu că foarte curând se va întrista și el.

Îi provoc această durere și mi-o provoc și mie numai ca să nu înșel așteptările unei femei pentru care ieșirea cu mine (cum s-o spun fără să sune meschin?) înseamnă un prânz și nimic mai mult.

Interpretând în felul său cele ce-i povestisem, mi-a spus:

— Adevărul e că acum nu mai ai chef să-i vezi.

— Și când te gândești că am fost atât de buni prieteni, i-am spus.

Mi-a lipsit însă curajul să-i explic.

Cuprins

O păpușă rusească... 5

Întâlnire la Rauch... 44

Cato... 55

Navigatorul se întoarce în patrie... 75

Călătoria noastră (Jurnal) ... 78
Sub apă... 95
TREI FANTEZII MAI MICI
Margarita sau Puterea farmacopeii... 133
Despre un anume miros... 136
Iubire înfrântă... 150

*

Apărut 2003
BUCUREȘTI - ROMÂNIA

*

Apariții în colecția
Cartea de pe noptieră:

- 1 Yasushi Inoue, Pușca de vânătoare
- 2 Yasunari Kawabata, Vuietul muntelui, -
- 3 Yukio Mishima, După banchet =
- 4 Yasunari Kawabata, Frumusețe și întristare
- 5 Yasunari Kawabata, O mie de cocori”.
- 6 Yukio Mishima, Templul de aur
- 7 Paulo Coelho, Veronika se hotărăște să moară
- 8 Patrick Suskind, Parfumul
- 9 Marguerite Yourcenar, Povestiri orientale
- 10 Giovanni Arpino, Parfum de femeie
- 11 Aleksandr Soljenițin, O zi din viața lui Ivan
Denisovici
- 12 Mario Vargas Llosa, Mătușa /Iulia și condeierul
- 13 Marguerite Yourcenar, Alexis sau Tratat despre
lupta zadarnică
- 14 Andrei Makine, Pe vremea fluviului Amur
- 15 Nina Berberova, Cartea fericirii
- 16 Pär Lagerkvist, Baraba
- 17 Patrick Suskind, Porumbelul
- 18 Nina Berberova, învierea lui Mozart
- 19 Pascal Quignard, Toate diminețile lumii
- 20 Marguerite Yourcenar, Memoriile lui Hadrian
- 21 Leif Panduro, Ferestrele
- 22 Mihail Bulgakov, Maestrul și Margareta
- 23 Paulo Coelho, Al cincilea munte
- 24 Andrei Makine, Muzica unei vieți

- 25 Lev Tolstoi, Moartea lui Ivan Ilici
- 26 Florin Manolescu, Misterul camerei închise
- 27 Paulo Coelho, Alchimistul
- 28 Paulo Coelho, Diavolul și domnișoara Prym
- 29 Carlos Fuentes, Instinctul lui Inez
- 30 Marguerite Duras, Amantul
- 31 James Joyce, Oameni din Dublin
- 32 Alessandro Baricco, Novecento
- 33 Peter Esterházy, O femeie
- 34 Pascal Quignard, Terasă la Roma
- 35 Paulo Coelho, La râul Piedra am șezut și-am plâns
- 36 Nina Berberova, Acompaniatoarea
- 37 Hubert Lampo, Madona din Nedermunster
- 38 Pär Lagerkvist, Piticul
- 39 Nina Berberova, Trestia revoltată
- 40 Richard Bach, Pescărușul Jonathan Livingston
- 41 Friedrich Durrenmat, Pana de automobil
- 42 Heinrich Böll, Onoarea pierdută a Katharinei

Blum

- 43 Paulo Coelho, Manualul războinicului luminii
- 44 Marguerite Yourcenar, Obolul visului
- 45 Friedrich Durrenmat, Făgăduiala
- 46 Adolfo Bioy Casares, Invenția lui Morel
- 47 Mario Vargas Llosa, Cine l-a ucis pe Palomino

Molero?

- 48 Daniel Keyes, Flori pentru Algernon

*

Alte apariții în

Cartea de pe noptieră

ALESSANDRO BARICCO

NOVECENTO

Traducere din italiană de MICHAELA ȘCHIOPU

Scriitorul italian Alessandro Baricco plasează acțiunea cărții sale în largul oceanului, la bordul unui transatlantic de lux. Eroul cărții, Novecento – copil al mării, abandonat la naștere pe vapor și crescut de un membru al echipajului –, își petrece întreaga viață pe navă,

cântând la pian pentru delectarea lumii selecte a pasagerilor de pe vas. Dar Novecento nu este un pianist obișnuit, ci un virtuoz ca puțini alții, a cărui muzică intră într-o tainică rezonanță cu unduirile mării. De aceea, poate, tentativa lui de a debarca într-un port pentru a „bate” lumea cu piciorul e sortită unui tragic eșec, condamându-l la o perpetuă reclusiune în singurul univers în stare să-l cuprindă.

*

PAULO COELHO

LA RÂUL PIEDRA AM ȘEZUT ȘI-AM PLÂNS

Traducere din portugheză de PAVEL CUILĂ

La fel ca în Diavolul și domnișoara Prym, întreaga acțiune se petrece într-o săptămână. Locul plângerii este locul în care ne întoarcem regulat spre a ne aminti, căindu-ne, cine suntem cu adevărat.

Fără un asemenea loc, n-am avea posibilitatea de a ne contura identitatea proprie și nu am deține puterea de a ne metamorfoza prin penitență. Ca împrejurime ce dă contur ființei omenești, locul plângerii nu e doar lăcaș de ispășire și curățire, ci, mai ales, loc de regenerare a sufletului omului. Căci acolo unde plângi, de acolo îți va veni și puterea de a iubi și de a fi mai bun.

La râul Piedra am șezut și-am plâns, inspirat de tema biblică a iubirii aproapelui și a dragostei de Dumnezeu, este un roman despre suferință, bucurie și izbăvire scris în stilul, de-acum consacrat, al brazilianului Paulo Coelho.

*

Lucrare executată la Sucursala Poligrafica „BUCUREȘTII NOI”.

Str. Hrisovului nr. 18A, sector 1, București

Tel: 667.64.28; 667.55.70; Fax: 667.21.85; 222.90.00

coperta a IV-a:

Să găsești în burta fiecărei întâmplări banale o aventură

Neobișnuită, în care e o altă aventură stranie, în care

Se ascunde o mică aventură fantastică, pe modelul
Păpușilor rusești... Dar și invers: să găsești într-o
mare

Aventură fantastică o întâmplare stranie, în burta
căreia

Se află mica păpușă tare și indestructibilă a realității
Banale. Acesta e jocul propus de Adolfo Bioy Casares
Și de aici vine puterea de convingere a povestirilor
lui

În care personajele par a fi trăit cât se poate de banal
Neobișnuitul, straniul și fantasticul. Acestea stau la
Pândă când te duci la o cabană ca să te refaci după o
Hepatită, când te îndrăgostești, când pleci într-o
călătorie, Când în blocul în care locuiești se simte un miros
Dubios.

Dacă e adevărat că în fiecare carte cititorul o
descoperă

Pe cea pe care vrea să o citească, cum crede unul
Dintre personajele lui Bioy Casares, poate că veți
reuși

Să descoperiți în fiecare întâmplare din acest volum
pe

Cea pe care vreți să o trăiți.

*

Există cărți de care

Rămâi cumva îndrăgostit:

Crezi că le-ai uitat

Și totuși le duci atât de tare dorul...

Sau cărți cărora le-ai presimțit miracolul, Fără să le fi
cunoscut vreodată.

Cărți gata să te iubească, Adunate pentru tine

În colecția Cartea de pe noptieră.

*

ISBN 973 - 50 - 0358 - 9

5 948353 003079

153 pag